

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksandra Klopčič

**Seksistični diskurz v notranjepolitičnih prispevkih slovenskih tiskanih medijev:
analiza novinarske obravnave prve slovenske predsednice vlade Alenke Bratušek**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksandra Klopčič

Mentorica: red. prof. dr. Aleksandra Kanjua-Mrčela

Somentorica: red. prof. dr. Monika Kalin Golob

**Seksistični diskurz v notranjepolitičnih prispevkih slovenskih tiskanih medijev:
analiza novinarske obravnave prve slovenske predsednice vlade Alenke Bratušek**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

Za vztrajno usmerjanje ter vse strokovne predloge, nasvete in pomoč se zahvaljujem svoji mentorici red. prof. dr. Aleksandri Kanjuo Mrčela.

Za prijazno spodbujanje ter vse strokovne premisleke, napotke in komentarje se zahvaljujem svoji somentorici red. prof. dr. Moniki Kalin Golob.

Za sodelovanje in čas ter za izjemno priložnost pogovora na temo seksizma se zahvaljujem prvi slovenski predsednici vlade mag. Alenki Bratušek.

Za sočutno podporo, razumevanje in potrpljenje ter vse spodbudne besede se zahvaljujem svojemu možu Klemnu Klopčiču.

Za nesebično pomoč se zahvaljujem Katji Klopčič.

Ne nazadnje se zahvaljujem tudi očetu Dušku Bikiću in mami Jolandi Bikić, da sta verjela vame in mi omogočila, da sem lahko sledila svojim željam.

Seksistični diskurz v notranjepolitičnih prispevkih slovenskih tiskanih medijev: analiza novinarske obravnave prve slovenske predsednice vlade Alenke Bratušek

V magistrskem delu se ukvarjam z analiziranjem seksizma v notranjepolitičnih novinarskih prispevkih in procesi naturalizacije teh mehanizmov. Enakoppravna reprezentacija spolov v (tiskanih) medijih je pomemben vidik vsakdanjega življenja, ker se nepravični odnosi moči, ki jih mediji ne tematizirajo ali problematizirajo, v družbi normalizirajo. Veljavna zakonodaja, smernice in priporočila tako na ravni Evropske unije in kot na ravni republike Slovenije se iz tega razloga zavzemajo za enakopravni položaj moških in žensk v medijih. Kljub temu številne raziskave kažejo, da seksizem odločilno vpliva na novinarsko obravnavo žensk. S pomočjo jezikoslovne analize novinarskih prispevkov, poglobljenih intervjujev z novinarji oziroma novinarkami in analizo recepcije ugotavljam, da je tudi v slovenskih medijih prisoten seksizem in da osebna seksistična stališča določajo način, na katerega so ženske reprezentirane v novinarskih prispevkih. Ženske so reprezentirane kot manj pomembne politične akterke, tudi, če zasedajo najpomembnejše funkcije v državi. S tem se ženskam onemogoča enakopravno izražanje stališč, se jih dela nevidne in jih avtomatsko postavlja v moškimi podrejeni položaj. Na to neenakost je treba opozoriti, prav tako pa je nujno aktivno zavzemanje za enakopravnost spolov na tem področju. Če bodo nepravične novinarske prakse še naprej veljale kot običajna praksa, se bo seksizem še naprej normaliziral in soustvarjal nepravično podobo o odnosih moči med spoloma.

Ključne besede: seksizem, neenakost spolov, moškosrediščnost, seksizem v medijih, tiskani mediji

Sexist discourse in Slovenian hard news: analysis of journalistic representation of the first Slovenian female Prime Minister Alenka Bratušek

In my Master paper I will be analysing sexism in hard news and the process of normalisation of these unfair representations. Gender equality in the (print) media is an important aspect of everyday life because unfair distribution of power between the sexes that is neither thematised nor questioned is usually perceived as socially acceptable. The current legislation, guidelines and recommendations both at the European Union level and at the level of the Republic of Slovenia are in favor of equal status of men and women in the media. Nevertheless, numerous studies show that sexism has a decisive influence on how women are treated in hard news. Through text analysis, in-depth interviews with journalists and reception analysis I conclude that sexism and personal sexist beliefs determine the way women are represented in hard news. Women are represented as less important agents even when they occupy the most important political position in the country. This prevents women from equal expression of views and makes them socially less visible than men. This inequality is to be tackled. If the unfair journalistic practices continue to be common, sexism will continue to determine the way people see power relations between the sexes.

Key words: sexism, gender inequality, androcentrism, sexism in the media, print media

Kazala

Kazalo vsebine

1 Uvod.....	8
2 Metodologija.....	10
3 Teoretična izhodišča	12
3.1 Spol	12
3.2 Spolne vloge in predsodki.....	14
3.3 Seksizem	17
3.4 Moškosrediščnost.....	19
3.5 Jezik in seksistični diskurz.....	20
3.5.1 Seksizem kot sovražni govor	24
3.6 Pravno-etične smernice za regulacijo seksizma v medijih	26
3.7 Ženske in političarke v medijih.....	30
3.7.1 Ženske v slovenskih medijih od 19. stoletja naprej	32
3.7.2 Tipi seksističnih diskreditacij političark v zadnjih 10 letih	35
4 Analiza	40
4.1 Metodološki okvir analize.....	40
4.2 Makroznačilnosti reprezentacije Alenke Bratušek	44
4.3 Mikroznačilnosti reprezentacije Alenke Bratušek	51
4.3.1. Prvo trimesečje.....	51
4.3.1.1 Analiza tem naslovov.....	51
4.3.1.2 Tipične diskurzivne prakse	52
4.3.1.3 Izjave dneva	55
4.3.2. Drugo trimesečje.....	56

4.3.2.1 Analiza tem in naslovov.....	56
4.3.2.2 Analiza jezikovnih sredstev	57
4.3.2.3 Tipične diskurzivne prakse	61
4.3.2.4 Izjave dneva	69
4.3.3. Tretje trimesečje.....	70
4.3.3.1 Analiza tem in naslovov.....	70
4.3.3.2 Analiza jezikovnih sredstev	71
4.3.3.3 Tipične diskurzivne prakse	73
4.3.3.4 Izjave dneva	77
4.3.4. Četrto trimesečje	78
4.3.4.1 Analiza tem in naslovov.....	79
4.3.4.2 Analiza jezikovnih sredstev	79
4.3.4.3 Tipične diskurzivne prakse	81
4.3.4.4 Izjave dneva	82
4.4 Analiza rezultatov	83
5 Diskusija	91
6 Zaključek.....	94
Viri in literatura.....	98
Priloge.....	108
Priloga A: Intervju z novinarko A	108
Priloga B: Intervju z novinarko B.....	116
Priloga C: Intervju z novinarko C.....	126
Priloga Č: Intervju z Alenko Bratušek.....	132
Priloga D: Anketni vprašalnik	138
Priloga E: Rezultati ankete.....	145

Kazalo grafov

Graf 4.1 Prvo trimesečje	45
Graf 4.2 Drugo trimesečje.....	46
Graf 4.3 Tretje trimesečje	47
Graf 4.4 Četrto trimesečje.....	48
Graf 4.5 V prispevku o prevzemu vlade je Alenke Bratušek omenjena šele na koncu prispevka. Se vam to zdi seksistično?	54
Graf 4.6 Količina glagolov, pripisanih Alenki Bratušek in Zoranu Jankoviću	58
Graf 4.7 Cel prispevek je namenjen videzu Alenke Bratušek. Se vam to zdi seksistično?	66
Graf 4.8 V novinarskem prispevku je Alenka Bratušek predstavljena kot Jankoviću podrejena. Se vam to zdi seksistično?	74
Graf 4.9 Alenka Bratušek se pojavlja v prispevkih, ki obravnavajo tipično ženske teme sociale ter skrbi za družino in mlade. Se vam to zdi seksistično?	84
Graf 4.10 V prispevku o pomembnem političnem vprašanju Alenka Bratušek ali njeno mnenje nista omenjena niti enkrat. Se vam to zdi seksistično?	85
Graf 4.11 Kako bi ocenili seksizem v slovenskih medijih?	85

Kazalo tabel

Tabela 4.1 Akterki je v prispevku Med Bratuškovo in Jankovićem je počilo (11. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju	59
Tabela 4.2 Akterki je v prispevku Pozitivna Slovenija gre na kongres (11. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju	59
Tabela 4.3 Akterki je v prispevku Kučan: Janković ni primeren za predsednika PS (17. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju	59

Kazalo slik

Slika 3.1 Hillary Clinton na razpravi o financiranju javnega šolstva	38
Slika 4.1 Ignoriranje Alenke Bratušek in njenega mnenja v notranjepolitičnem prispevku	51
Slika 4.2 Omenjanje Alenke Bratušek in njenega mnenja ob nastopu na premiersko funkcijo ...	52
Slika 4.3 Prva izjava dneva Alenke Bratušek	55
Slika 4.4 Delež prispevka, namenjen pomembni politični temi	64
Slika 4.5 Izjave dneva Alenke Bratušek v tretjem trimesečju	78
Slika 4.6 Izjava dneva Alenke Bratušek v zadnjem trimesečju	82

V tem magistrskem delu ne bomo uporabljali seksističnega jezika. Vsa poimenovanja za aktante bomo v besedilu uporabljali v obeh spolih, ostale oblike pa v generičnem spolu, da ne bomo obremenili besedila.

1 Uvod

Namen magistrske naloge je prispevati k analizi obstoječih raziskav podobe spolov in neenakosti med njimi v slovenskem dnevnoinformativnem tisku. Natančneje se bom osredotočila na raziskovanje seksizma, ki se je ob imenovanju Alenke Bratušek na funkcijo predsednice vlade RS pojavljal v novinarskih prispevkih osrednjega časnika Delo.

Kot razlaga Dodson (2015), je ključna **značilnost časopisa** ta, da zaradi svojega formata občinstvu predpiše, kaj naj ga zanima in o čem naj razmišlja. Za razliko od spleta, kjer lahko posameznik oziroma posameznica v nekaj klikih najde vsebine, ki ga bolj zanimajo, bralec oziroma bralka časopisa veliko težje in veliko manj verjetno preusmeri pozornost (Dodson 2015). Ker časopisni novinarji in novinarke »predpisujejo« vsebine, je njihova odgovornost, da poročajo o družbeno pomembnih temah na družbeno odgovoren način, toliko večja. In zato so novinarski prispevki v časopisu zelo pomemben predmet preučevanja družbenih fenomenov.

Seksizem je vseprisoten družbeni problem, ki se med ostalim reproducira tudi z novinarskimi prispevki, ki v sebi skrivajo sporočila o spolnih vlogah in njihovi vrednosti v družbi. Seksistični nastavki družbe, ki izhajajo iz predpostavke, da je moška drža merilo nevtralnosti, so za demokratičnost družbe škodljivi, a so, kot ugotavlja Jogan (2001), temeljito prepleteni z načinom poročanja o moških in ženskah v notranjepolitičnih prispevkih.

Enakost spolov je družbeno stanje, ki še ni vzpostavljeno, zato je Quinn (2009) prepričana, da morajo demokratične družbe stremeti prav k temu. Quinn (2009, 69) enake možnosti obeh spolov razume kot odsotnost diskriminacije glede na spol v vseh družbenih praksah, med drugim tudi v medijski reprezentaciji. Kot razlaga Šribar (2007), je z vidika medijev dandanes glavni problem naturalizacija seksističnih sredstev, kar pomeni, da so bolj ali manj subtilne oblike seksizma v novinarskih prispevkih vse manj opazne in jih občinstvo vse bolj sprejema.

Slovenske raziskave seksizma preučujejo predvsem konstruiranje stereotipnih spolnih vlog (Jogan 2001, 2005), mehanizme prikrivanja seksizma (Praprotnik 2000), seksizem v politiki (Zubković 2008, Kanjuo - Mrčela 2012) in na drugih vodilnih položajih (Kanjuo - Mrčela 1991, 1995).

Cilj magistrske naloge je zapolniti raziskovalno vrzel in kritično analizirati seksizem v osrednjih notranjepolitičnih prispevkih. Čeprav so slovenske raziskave seksizma številčne (Jogan 2014,

Antič Gaber 2011, Zubkovič 2008, Kanjuo-Mrčela 1995, Šadl 1992) in se tudi ukvarjajo s seksizmom v medijih in novinarstvu (Šribar 2007, Amon 2001, Toš 1998), se nobena od teh raziskav ne ukvarja s seksističnim poročanjem o predsednici vlade, ker takšne družbene situacije v Sloveniji do imenovanja Alenke Bratušek na premiersko funkcijo še ni bilo.

Raziskovanje prisotnosti in pojavnosti seksizma v časopisju je zelo pomembno, ker razkriva teme, ki jih novinarji in novinarke izbirajo, in načine, na katere te teme upovedujejo, ob tem pa analizira seksistična sredstva, ki krožijo v družbi in se reproducirajo prek medijev.

V magistrski nalogi bom skušala odgovoriti na naslednji **raziskovalni vprašanji**:

RV1: Kakšne so značilnosti seksizma v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih?

RV2: Kako se seksizem v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih naturalizira?

2 Metodologija

Ker je seksizem kompleksen in večplasten družbeni pojav, bom za pridobitev odgovorov na raziskovalna vprašanja uporabila integracijo različnih raziskovalnih metod.

S primerjalno analizo bom v **prvem delu** magistrske naloge skušala čim bolj celovito in natančno definirati, od kod seksizem izvira, kaj seksizem je in kako se kaže v medijih. V ta namen bom preučila izbrano literaturo in empirične raziskave, ki so bile narejene na temo seksizma na splošno in natančneje na temo seksizma v medijih. Predstavila bom in primerjala izsledke predhodnih raziskav o:

- najpogostejših oblikah seksizma, na katere so dosedanje analize opozorile,
- razširjenosti seksizma v medijih skozi čas in
- obstoječih načinih preprečevanja in sankcioniranja seksizma v medijih.

Ugotovitve teoretičnih izhodišč bom v **drugem delu** skušala povezati in dopolniti z jezikovnostilno in kritično diskurzivno analizo novinarskih prispevkov v časopisu Delo.

Predmet analize bodo notranjepolitični novinarski prispevki v časniku Delo, objavljeni med 20. marcem 2013 in 20. marcem 2014. Časovno obdobje sem omejila na prvo leto delovanja prve slovenske predsednice vlade Alenke Bratušek, ker različne študije (Elliot in Devine 1994; Melich 1996; Mullainathan in Washington 2006) kažejo, da so ženske žrtve najhujših

seksističnih napadov kmalu po prevzemu tradicionalno moških funkcij, in sicer zaradi kognitivne disonance, ki nastopi.

Analizirane prispevke bom analizirala najprej na makroravni in skušala ugotoviti, kakšne so glavne značilnosti poročanja o Alenki Bratušek v celotnem izbranem obdobju. Te ugotovitve bom dopolnila z mikroanalizo posameznih trimesečnih obdobj. Pri vsakem obdobju bom skušala opredeliti glavne značilnosti ter kako se te kažejo v diskurzivnih in jezikovnih praksah.

Pri preučevanju raziskovalnega vzorca je ključna kombinacija analitičnih pristopov, saj dosedanje študije kažejo, da je jezikovnostilna analiza dober pristop za konkretiziranje spornih jezikovnih sredstev (Stabej 1997, Verovnik 1998, Luštrek 2003), nujno pa je potrebna podpora kritične diskurzivne analize, saj ta bolj celostno zajame seksistična sredstva (Jogan 1995, Toš 1998, Šribar 2007).

Da bi čim bolj temeljito analizirala seksizmem pri poročanju o Alenki Bratušek, bom opravila poglobljene intervjuje s tremi novinarkami, ki so v izbranem časovnem obdobju pisale notranjepolitične prispevke za časopis Delo. Namen poglobljenih intervjujev bo raziskati, zakaj se novinarji in novinarke odločajo za prakse, kot jih bo razkrila analiza besedil, kaj vpliva na vključevanje seksističnih sredstev v novinarski prispevek in kako na njihovo pisanje vplivajo osebna stališča do seksizma v tiskanih medijih.

Podatke, pridobljene z analizo besedil in poglobljenih intervjujev bom dopolnila s podatki, pridobljenimi z analizo recepcije pri bralcih in bralkah časopisa Delo.

Rezultate bom pregledno uredila in primerjala z ugotovitvami iz teoretičnega dela. Pri tem želim opredeliti različne kategorije seksističnih sredstev, preveriti stopnje seksizma, razvrstiti seksistična sredstva glede na pojavnost v različnih novinarskih prispevkih in analizirati upovedni lok novinarskih prispevkov z vidika seksizma.

V tretjem delu bom pridobljene rezultate integrirala. V sklepnemu delu bom s poglobljenim intervjujem pridobljene ugotovitve preverila pri Alenki Bratušek. S sintezo teoretičnih izhodišč in lastno empirično analizo bom vse pridobljene podatke povezala v smiselno celoto, jih interpretirala, kritično reflektirala, pri tem pa odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja in predlagala izhodišča za nadaljnje raziskovanje seksizma v tiskanih medijih.

3 Teoretična izhodišča

3.1 Spol

Kot ugotavljata Johnson in Repta (2012, 18), smo pri definiciji spola še danes v zadregi, ker je kot družbeni pojav tako vseprisoten, da ga je izredno težko celostno definirati. V grobem lahko rečemo, da je spol skupek značilnosti, ki družbo ločujejo na moške in ženske. Mead (1935/2001) razlaga, da se družbe na moške in ženske delijo zelo enostavno: približno polovico določijo za ženske in drugo polovico za moške. Pri razmišljanju, kaj je moško in kaj žensko, nastopajo različne metode razlikovanja. Johnson in Repta (2012, 19) razlagata, da definicije spola temeljijo na bioloških značilnostih, domnevnih družbenih razlikah, predpostavljenih značilnostih posamezne skupine in njihovih družbenih manifestacijah.

Za razumevanje spola je ključno razmišljanje Moneyja, ki je leta 1955 med prvimi razlikoval med **biološkim spolom** (ang. sex) in **družbenim spolom** (ang. gender). Njegova ključna ugotovitev je, da je spol družbena identifikacija, ki zajema vloge, dejanja in pričakovanja, ki ločujejo koncepta moškosti in ženskosti (Money 1955).

Kot ugotavlja Foucault (1969), pa so posamezniki in posameznice pri procesu določanja lastnega spola nemočni, saj so jim spol in pripadajoče spolne vloge dodeljene. Bornstein (1995) razlaga, da se spol ob rojstvu dodeli glede na fiziološke značilnosti posameznika oziroma posameznice, nato pa se skozi socializacijo razvija družbeni ekvivalent že določenega biološkega spola. Ta dva vidika spola se prepletata, zato ju težko ločimo. Takšno razmišljanje prikriva ideja, da je biološki spol stvar narave in družbeni spol stvar družbe. Renzetti in Curran (1995, 2–3) pri tem opozarjata, da gre v resnici samo za snovanje družbenega spola, saj se na osnovi fizičnih in bioloških značilnosti posamezniku ali posameznici pripisujejo predvsem družbeni pomeni. Kot razlagata Johnson in Repta (2012, 20–21), sta namreč oba koncepta družbeno konstruirana in kot taka zelo spremenljiva.

Biološki spol načeloma definirajo biološke značilnosti, na osnovi katerih se ljudje delijo na moške in ženske (Benokratis in Feargin 1996, 16). A kot razlaga Wittig (2000, 123), je pojem biološkega spola v resnici past, ki proizvaja družbeno realnost in jo prodaja kot naravno dejstvo.

Biološki spol je v resnici nerelevanten koncept, ker je konstrukcija biološkega stvar posamezne kulture in kot taka spremenljiva in družbi podrejena (Butler 2001, Johnson in Repta 2012).

Naravna danost spola je samoumevna z razlogom. Ključna je namreč za procese, ki normalizirajo neenakost spolov. Kadar govorimo o razlikah med spoloma kot o naravni danosti, izgubljajo vrednost glasovi, ki poudarjajo enakopravnost, ker so postavljeni ob bok »argumentu, ki stoji brez razlaganja« (Joy 2010, 98). Kot razlaga Joy (2010), je za razumevanje neobčutljivosti javnosti za določena vprašanja ključno razumevanje treh n-jev upravičevanja nepomembnosti in podrejenosti nekaterih skupin. Ideologije, ki vzdržujejo neenakost svojih članov, se opirajo na razlago, da je neenakost normalna, naravna in nujna (Joy 2010, 96). Koncept normalnosti, naravnosti in nujnosti »razmišlja namesto nas« in le stežka ga preizprašamo, ker temelji na argumentih, ki definirajo status quo, v katerem živimo (Joy 2010, 97). Tudi Coward (1989, 211) pravi, da se sodobne razlage konvencionalnega življenja argumentirajo z instinktivnostjo zato, ker je lažje živeti konvencionalno, če se tak način življenja reprezentira kot naraven. Z naravno danostjo biološkega spola ni nič drugače. »Telesno in duševno smo prisiljeni, da z vsako značilnostjo ustrezamo predstavi o naravi, ki je bila vzpostavljena za nas /.../ 'moški' in 'ženske' so politične kategorije in ne naravna dejstva« (Butler 2001, 125).

Benokratis in Feagin (1995) **družbeni spol** opredeljujeta kot družbeno manifestacijo razlik med biološkima spoloma, ki se nanaša na pripisane vloge, funkcije in naloge. Kot ugotavljata Benokratis in Feagin (1995, 17), taka družbena konstrukcija spola prek različnih družbenih praks in diskurza točno določi, kaj je »žensko« in kaj »moško«, zato je (do)delitev dela in načinov izražanja spola jasna.

Družbeni spol je skupek ravnanj, ki jih posamezniki in posameznice izbirajo v kulturnem kontekstu (Butler 2001, 21) in je zato performativno ustvarjanje moškosti in ženskosti. Rener (1993, 109) pravi, da so sheme izkazovanja moškosti in ženskosti »spolne koreografije«, ki uprizarjajo razlike med spoloma. Pri tem pa opozarja (Rener 1993, 110), da za zaveso koreografske predstave ni ničesar, kar bi kolikor toliko trdno prikazalo temelje spolnih vlog.

Spol je označba, ki je osnovana na dihotomni ideji in tako obstaja le v odnosu do drugih označb (de Beauvoir 1999). Za razumevanje specifičnega položaja žensk v družbi je ključen uvid Laclaua (2007, 40), ki pravi, da partikularno zmeraj obstaja v odnosu do univerzalnega, slednje pa ni neki prazen pojem, temveč zmagovalni diskurz, v odnosu do katerega definiramo ostale

diskurze. To pomeni, da ženski spol razumemo v odnosu do moškega, pri tem pa je moški spol tisti zmagovalni pojav, ki postavlja kriterije, na osnovi katerih ugotavljamo, kaj ženski spol je. Takšno razumevanje spola postavlja koncept spola že na definicijski ravni v seksistične okvire. Kot razlagata Johnson in Repta (2012), pa je takšno razmišljanje o spolu vseprisotno, celo pri osebni opredelitvi lastnega spola.

Spolni diformizem, ki zajema tudi kulturne in družbene razlike, se tako prevaja v spolno dihotomijo, temelji pa na družbenih konstrukcijskih, ki preferirajo en spol na račun drugega (Južnič 1993, 45–48). Foucault (1969) to dihotomijo razume kot spolno binarnost, ker so podobe spolov v družbi postavljene v dva nasprotujoča si pola, pri čemer ima en pol več družbene moči, več simbolne vrednosti, več dostopa do ustvarjanja pomena in večjo produkcijsko vrednost resnice. Glavni problem binarnega mišljenja, ki ga izpostavlja Foucault (1969), je ta, da temelji na izključevanju. Razmejevanje spolov torej nima neke spoznavne vrednosti, ampak funkcijo ločevanja med prvim in drugim spolom.

3.2 Spolne vloge in predsodki

Delphy (1993, 2) pravi, da je razmišljanje o spolnih vlogah velik korak k denaturalizaciji spolne neenakosti. Kot razlaga (Delphy 1993, 2), koncept spolne vloge predpostavlja, da se značilnosti spolov delijo glede na spolno vlogo in ne glede na biološke značilnosti ter da posamezniki in posameznice igrajo družbene vloge, ki niso osnovane na psiholoških značilnostih.

Spolne vloge Johnson in Repta (2012) opisujeta kot družbena pravila in standarde, ki določajo interese, odgovornosti, omejitve, ravnanja, odločitve in priložnosti moških in žensk. Podobno kot Renner (1993) tudi Johnson in Repta (2012) pravita, da so spolne vloge kot nekakšne igralske vloge, ki jih posamezniki in posameznice igrajo skozi življenje, opredeljeni pa so vsi vidiki te vloge – od oblačil do poklica. Ker so spolne vloge normativno določene, vzpostavljajo pričakovanja, kaj lahko od posameznika oziroma posameznice določenega spola pričakujemo. Moderni premiki so v zadnjih nekaj desetletjih povzročili, da so posamezniki in posameznice vsaj v zasebnem življenju že vzpostavili določeno mero kritične distance do strogo tradicionalnih spolnih vlog. Kot ugotavljata Johnson in Repta (2012, 23), pa kljub navidezni liberalizaciji osebnih prepričanj v družbi tradicionalne spolne vloge ostajajo trdno zasidrane prav zato, ker so tako pomembne za vzdrževanje statusa quo v družbi.

Glavni problem tradicionalnih spolnih vlog je njihova neobčutljivost za raznolikost osebnih identitet. Foucault (1969) je prepričan, da je ena izmed funkcij določitve standardnih spolnih vlog tudi nadzor nad posamezniki in posameznicami ter njihovim vedenjem. Leech (2010) na primer ugotavlja, da ženske, ki so bolj prepričane v tradicionalne spolne vloge, manj pogosto menjujejo spolne partnerje in prakticirajo bolj varne spolne prakse. V ugotovljeni korelaciji se skriva sporočilo, da je dobro igrati tradicionalno spolno vlogo, ker take osebe sprejemajo boljše odločitve o lastnem telesu. S takimi sporočili se reproducira predstava o dobrih in poslušnih ženskah. Kot v razpravi razmišlja Leech (2010, 442), bi ohlapnejše in bolj fluidne spolne vloge povzročile manjšo podrejenost normam spolnih vlog.

Kot razlaga Nastran - Ule (2000, 156), je **stereotipiziranje** splošno razširjeno, togo in standardizirano prepričanje o določeni družbeni skupini, ki ni osnovano na dejanskih izkušnjah s točno določenimi ljudmi. V stereotipnih predstavah ljudje niso individuumi s posebnimi značilnostmi, ampak so del določene skupine, v kateri imajo vsi pripadniki enake značilnosti. Pomen stereotipov je namreč racionalizacija in poskus, da postane svet pregleden, pri čemer pa se odpovemo bogastvu informacij (Nastran - Ule, 2000, 156).

Stereotipi ne služijo samo kot neki dobronamerni pripomočki pri organiziranju predstave o svetu. Kot ugotavlja Lippmann (1999, 86), je njihova glavna funkcija obramba lastnega položaja ali položaja dominantne skupine. Hall (1997, 258) razlaga, da je bistvo stereotipa razlikovanje med normalnim in nenormalnim ter nami in njimi. Stereotipi tako ponavadi s položaja privilegiranih govorijo o deprivilegiranih, ženskah, priseljencih, istospolno usmerjenih, brezposelnih ..., in jih s svojim poenostavljanjem njihove biti oropajo potencialov, ki jih v resnici imajo.

Ženske so v stereotipnem razmišljanju homogena skupina, ki nastopa na nasprotnem koncu dihotomnega pola z moškimi. Za razliko od moškega, ki je aktiven, močan, agresiven in razumski, je ženska čustvena, pasivna, nežna in skrbna. Stereotipi so tesno povezani s spolnimi vlogami, ker je tradicionalna spolna vloga oblika stereotipa in obratno.

Predsodki izvirajo iz stereotipov in so temelj nespoštljivega, prezirljivega in netolerantnega odnosa do deprivilegiranih družbenih skupin (Nastran - Ule 2000, 158). Med zunanjimi lastnostmi posameznikov in posameznic, ki so lahko osnova za predsodke, so spol, družbeni status, religija in rasa posameznika oziroma posameznice (Nastran - Ule 2000). Pri tem posamezniki in posameznice niso celostne osebe, ampak se iz njihovih identitet izločijo tiste značilnosti, ki jih lahko umestimo v že ustaljene stereotipe in predsodke.

Taylor (2009, 11) o stereotipih in predsodkih na osnovi spola razlaga, da se delijo na dva pola, tako kot razumevanje moškosti in ženskosti. Družba favorizira moške lastnosti, medtem ko lastnosti, značilne za ženske, niso zaželeni. Kot ugotavlja Bourdieu (2001, 89–93), imajo prav ti koncepti, ki definirajo žensko, tako močan negativen predznak, da poklici, ki se skozi čas feminizirajo, postanejo bodisi razvrednoteni bodisi odklonilni. Na osnovi družbenega spola skonstruirana ženskost prek kompleksnega prepletanja diskurza, družbenih praks in institucionalnih zapovedi postane vzrok in posledica asimetričnega odnosa med moškim in ženskim spolom (Benokratis in Feagin 1995).

Odstopanja od stereotipnih predstav o tem, kaj pomeni biti moški in kaj pomeni biti ženska, lahko med posamezniki in posameznicami povzroči pojav kognitivne disonance. Festinger (1957) ta pojav razlaga kot neprijeten občutek neskladja med dvema nasprotujočima si podobama o določeni stvari, osebi ali pojavu. V primeru spolnih stereotipov to pomeni, da je predstava o ženski na vodilnem mestu v neskladju s predstavo, da bi naj bile ženske šibke, prav tako kot je predstava o moškem v vlogi čustvenega skrbnika v neskladju s predstavo o moškem v vlogi ekonomskega skrbnika. Ker je onemogočeno neobremenjeno sprejemanje ženske v položajih, ki zanje niso tipični, se pojavi diskriminacija, katere funkcija je sankcioniranje in discipliniranje posameznic (Foucault 1969).

Zaradi močne normativne funkcije spolnih vlog je odstopanje od načrtanih vlog v družbi sankcionirano. **Diskriminacija** na osnovi spola je ena najstarejših in najpogostejših oblik diskriminacije, kot skrajna oblika pa izvira iz spolnih stereotipov in predsodkov (Evetts 1994, 192). Jogan (2014) razlaga, da je osnova za diskriminacijo žensk odstopanje od prepričanja, da se lahko ženske uveljavljajo samo na področju družine in gospodinjstva. Kot ugotavlja Kanjuo-Mrčela (1996, 41), tudi v sodobni družbi velja, da so vloge žensk manj cenjene od moških.

Teorija kognitivne disonance uspešno odgovarja na vprašanje vzrokov za nepravilno diskriminacijo. Poznejše raziskave te teorije pa so dokazale, da sistematično javno zavzemanje za odpravo kognitivne disonance zmanjšuje prisotnost škodljivih predsodkov pri ljudeh (Aronson 1995, Fried in Aronson 1995, Hing in Zanna 2002).

3.3 Seksizem

Seksizem je diskriminacija na osnovi spola, ki reproducira tradicionalne spolne vloge in stereotipe (Matsumoto 2001, 197). Je izjemno trdovraten družbeni pojav (Jogan 2014, 113), ker so predsodki in stereotipi izredno vztrajna verovanja, ki brez empiričnih dokazil opredeljujejo pojave (Poler Kovačič 1997, 210). Gre za namerno ravnanje, zaradi katerega je neka oseba zaradi svojega spola obravnavana slabše, kot bi bila v isti situaciji oseba drugega spola (Benokratis in Feagin 1995, 39).

Čeprav je predmet diskriminacije na osnovi spola po navadi ženska, so lahko žrtve seksizma tako moški kot ženske. Ideal, ki se razume kot nevtralen, je hegemonična moškost, za katero je značilna fizična moč, neodvisnost, samozavest, samostojnost, discipliniranost, logičnost, tekmovalnost ... (Beynon 2002, 80). Kdor od teh idealov odstopa, lahko postane predmet seksizma – bodisi uspešna ženska, ki zaradi svojih dosežkov odstopa od domestificirane predstave o ženski, bodisi čustveni moški, ki odstopa od predstave o razumskemu moškemu. Kljub temu pa je v družbi veliko pogostejši seksizem na račun ženskega spola, ker se ženske z vsakim korakom proti enakopravnosti odmikajo od pričakovanj plašne, nežne in podredljive ženske osebe (Jogan 2001).

Razmerje moške dominacije v družbi konstruira svet, v katerem se »ženska ne rodi, temveč to postane« (de Beauvoir 1999, 13), in je moška nadrejenost normativno vpeta v družbeno življenje kot nekakšen naravni red (Jogan 2001, 185). Šadl (1992, 141) seksizem razlaga kot celoto stališč in vedenj do žensk, zaradi katerih se moč, bogastvo in prestiž v družbi razdeljujejo neenakomerno, cilj te neenakosti pa je ohranjanje neenakopravnosti žensk. Seksizem je kompleksna oblika diskriminacije, ki družbo tako celostno prežema, da marsikatero obliko diskriminacije večinska populacija težko prepozna kot slabšalno obravnavo na podlagi spola (Benokraitis in Feagin 1995).

Benokratis in Feagin (1995) ločujeta več stopenj diskriminacije na osnovi družbenega spola ter govorita o odkriti, prikriti in subtilni diskriminaciji zaradi spola.

Odkriti seksizem označuje dejanja, v katerih je »ena oseba zaradi spola obravnavana manj ugodno, kakor se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala oseba drugega spola v primerljivi situaciji« (Benokratis in Feagin 1995, 39). Odkrito diskriminacijo zaradi spola lahko prepoznamo brez večjih težav, saj gre za hujše napade na osebo na osnovi spola: neenako

obravnavanje pred zakonom, diskriminiranje pri zaposlovanju, spolno nadlegovanje, spolno nasilje, fizično nasilje, norčevanje na osnovi spola in podobne hude kršitve človekovih pravic (Benokratis in Feagin 1995, 39).

O **prikitem seksizmu** govorimo takrat, ko »bi bile zaradi navidezno nevtralnega predpisa, merila ali prakse osebe enega spola v posebej neugodnem položaju v primerjavi z osebami drugega spola, razen če ta predpis, merilo ali praksa objektivno temelji na zakonitem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna« (Benokratis in Feagin 1995, 42). Take diskriminacije so veliko težje dokazljive in s tem tudi manj verjetno sankcionirane. Kot poudarjata Benokratis in Feagin (1995, 42), je pri tem ključno, da gre sicer za prikrito obliko diskriminacije, vendar ta zato ni nič manj zlonamerna od odkritega seksizma. Tako se na primer dogaja, da imajo ženske v znanosti načeloma enake možnosti napredovanja kot moški, vendar zaradi neformalnih močnih moških mrež, v katerih potekajo lobiranja in se odloča, v resnici nimajo enakih kariernih možnosti kot moški (Nastran - Ule 2000).

Koncept **subtilnega seksizma**, kot ga opisujeta Feagin in Benokratis (1995, 44), pomeni »skupek neotipljivih prepričanj, na podlagi katerih ljudje ponotranjijo seksistično razmišljanje kot normalno«. Subtilna diskriminacija je najtežje dokazljiva, a kljub temu govorimo o zelo konkretnem seksizmu, saj za vsakim seksističnim sredstvom stoji neko prepričanje, drža ali odnos. Kot pojasnjujeta Benokratis in Feagin (1995, 41), veliko ljudi misli, da ženske v resnici niso tako sposobne kot moški, zlasti na področjih, ki so rezervirana za moške. Zaradi neotipljivosti teh mentalnih nastavkov je ta oblika diskriminacije na osnovi spola najpogostejše prezrta. Kot primer lahko navedemo ugotovitve Weneras in Wold (1997, 341), ki sta s pomočjo regresijskih analiz ugotovili, da recenzenti znanstvenicam sistematično dodeljujejo nižje ocene kot znanstvenikom, kljub temu da oboji dosegajo enake kriterije. Ker nimamo dokazov o tem, da so ženske manj inteligentne od moških, je sistematično nižje ocene znanstvenic nemogoče razumeti kot objektivne – vzroke lahko iščemo v subjektivnih prepričanjih recenzentov.

Sibley (2007, 743) razlaga, da se različne oblike seksizma prepletajo in sestavljajo celostni sistem, ki zagovarja, opravičuje in ohranja nadrejeni položaj moških v družbi. Poleg odkritega diskriminiranja žensk ugotavlja, da se spolna neenakost ohranja tudi prek povečevanja idealne ženske, ki se prilagaja družbenim normam ženskosti. Čeprav gre na prvi pogled morda za sprejemanje in spodbujanje žensk, je odobravanje prisotno le takrat, ko se ženske podrejajo aktualnim družbenim predstavam o ženskosti. V ustvarjanju na videz pozitivnega strinjanja o

tem, kaj je ženska, nastajajo normativne predpostavke o ženskah, ki so seksistične, a jih večina družbe kot takih ne prepozna (Sibley 2007, 743).

3.4 Moškosrediščnost

Moškosrediščnost je pojem, ki ga prva opredeljuje Charlotte Perkins (1911/2007) in pomeni sistem jezika, diskurza in ideologije, ki potrjuje moški vidik življenja kot univerzalni horizont bivanja, razmišljanja in delovanja. Ženske so v moškosrediščnem svetu stranske akterke, ki se lahko v najboljšem primeru prilagodijo moški normi, sicer pa so njihove individualne teme, vprašanja in ideje nepomembne in odklonske (Perkins 1911/2007).

Lipsitz (2011) je prepričana, da je vprašanje seksizma in neenakosti na osnovi spola nerelevantno postavljati skozi okvire spola in da je treba o seksizmu razmišljati skozi moškosrediščnost. Ta je kot soodvisni proces seksizma izjemno trden pojav, oba pa je težko prestopiti, saj se zdi, da obstajata drug drugemu v namen. Žižek (1990) brezčasno razlaga, da ideološka interpelacija zmeraj uspe, ker in zlasti kadar se meri v horizontu, ki ga je že vzpostavila. Moškosrediščna drža vzpostavlja horizont, v katerem merimo ženskost, seksizem in ne nazadnje tudi moškost ter pri tem zmotno ugotavljamo, da je status quo pravilen. Tako živimo v svetu naturalizirane hegemonije, s katero se vladajoči razred ne ohranja na podlagi produkcije prisile, temveč s produkcijo strinjanja (Foucault 1969, 14).

Produkcija strinjanja se v moškosrediščni kulturi realizira prek splošnega prepričanja, da je moško gledišče nevtrarno. To stališče je razumljeno kot nevtrarno, ker se z njim strinja večina. Lipsitz (2011) pravi, da je najvišja oblika privilegiranja moških razumevanje njihove pozicije ne kot boljše, ampak edine nevtralne in normalne. Moškosrediščnost moške tretira kot univerzalne, objektivne in nevtralne predstavnike človeštva, ženske pa kot neke posebne osebe, ki s svojimi gibanji za enakopravnost povzročajo težave (Lipsitz 2011). Na ta problem je opozorila tudi de Beauvoir (1999), ki pravi, da je moški človek, ženska pa je »drugi«.

S tega vidika moškosrediščnost sovпада s subtilnim seksizmom. Obe obliki diskriminacije se pojavljata le v obliki nekaterih prepričanj o položaju spolov, ki jih sicer težko konkretiziramo, vendar je diskriminacija kljub temu prisotna. Kot za primer oriše Lipsitz (2011), je v Združenih državah Amerike velik problem, da porodniški dopust in dopust za nego dojenčka ne pripadata vsem ženskam. Za problemom se skriva moškosrediščna drža, ki vsem zaposlenim na videz nudi

enake možnosti. Delodajalci nudijo vsem zaposlenim enako in na videz nevtrarno zdravstveno zavarovanje, ki pa je prilagojeno moškemu spolu, tako da sta porodniški dopust in dopust za nego dojenčka nekakšen »bonus«, ki ga mnogi delodajalci ne omogočajo (po Lipsitz 2011).

Saul (2004) razlaga, da je še en pomemben problem moškosrediščnosti hkrati najbolj vseprisoten element (množičnega) komuniciranja: **generični spol**. Uporaba generičnega (moškega) spola namreč sporoča pomembnost enega spola in obenem marginalizira ženske v celoti. Čeprav psihološke analize razumevanja generičnega spola (Bojarska 2012, Hamilton 1988, de Laroché et al. 1987) kažejo na to, da se generični spol razumeva kot nevtralna oblika, ne moremo zaobiti dejstva, da to pomeni, da kot nevtralno držo razumemo moško držo, in ne ženske.

Dosledna raba (tudi) ženskih slovničnih oblik je za enakopravno reprezentacijo spolov v javnosti izjemno pomembna (Saul 2004). Kot razlaga Antić Gaber (2011), taka raba slovničnih oblik sporoča zavedanje enakopravnosti spolov ter poleg tega utrjuje družbeno prepričanje, da se funkcije, službe in položaji ne delijo na tipično moške ali ženske, s tem pa odločitev za dosledno rabo ženskih slovničnih oblik tudi omejuje vplive stereotipov na odločanje ljudi o njihovih življenjih.

Kot razlaga Lipsitz (2011), ni problem to, da so – in če sploh so – moški in ženske različni, temveč to, kaj s temi razlikami kot družba počnemo. Bourdieu pojasnjuje (2001), da moškosrediščnost obstaja samo zato, ker smo kot družba razlike med posamezniki in posameznicami uporabili za deprivilegiranje žensk v družbeni strukturi. Pri vprašanju družbene moči, sklone Hood (1993, 210), se ljudje obnašajo kot ribe, ki okoli sebe ne vidijo vode, saj se danost pogosto nepravilnih razmerij med moškimi in ženskami zdi običajna.

3.5 Jezik in seksistični diskurz

Jezik je najpomembnejše orodje komuniciranja in je reproduktivno sredstvo diskurza. Kot tak je izjemno kompleksen pojav, saj vsebuje črke, besede, zvoke in dobesečne mentalne podobe, pa tudi koncepte in prefinjene konotacije. Korošec (1998, 8) pravi, da je jezik sistem izraznih sredstev. Jezik je živ in spreminjajoč se sistem, ki nastaja v odnosu z družbo. Škiljan (1999, 23) razlaga, da je jezik pomembno izhodišče za raziskovanje družbe, ker je jezik prvi pogoj za ustvarjanje družbe in se prek njega zrcalijo značilnosti te družbe.

Kot razlaga de Saussure (1997), je proizvodjanje pomena proces, pri katerem se na eni strani pojavlja označenec, torej neki konkreten pojav, na drugi strani pa označevalec oziroma jezikovno poimenovanje tega pojava. Tako je lahko označenec konkretna riba, ki jo vidimo ali si jo predstavljamo, za katero smo določili za označevalec, besedo *riba*. De Saussure (1997, 81) pravi, da je odnos med označencem in označevalcem arbitraren, kar pomeni, da povezava ne obstaja zaradi nujnosti ali logičnosti te povezave, temveč zato, ker so govorce in govorke določenega jezika določenemu označencu dodelili določen označevalec in je torej ta konvencija odvisna od uporabnikov in uporabnic jezika.

Peirce (2004) de Saussurjevo teorijo pomembno dopolni s trikotnim modelom, v katerem obstaja določen znak, ki je tesno povezan s predmetom, ki ga označuje in pripadajočo mentalno predstavo o tem predmetu. Mentalna predstava o znaku je izredno pomemben vidik uporabe jezika zato, ker omogoča namerno izbiranje znakov glede na dodatne pomene, ki jih želimo predmetu pripisati.

V prejšnjem primeru besede *riba* lahko po Peircovem (2004) modelu tvorimo na primer dva trikotnika. V obeh se kot znak pojavlja beseda *riba*, vendar pa se mentalni predstavi in posledično tudi poimenovana predmeta zelo razlikujeta. V prvem primeru gre za nezaznamovano poimenovanje bitja, ki plava v vodi, v drugem primeru pa gre za zaznamovano poimenovanje privlačne ženske.

Peircov (2004) triadni model kaže na to, da je za ustvarjanje pomena najpomembnejši način uporabe jezika. Besede so načeloma nevtralna sredstva, uporabniki in uporabnice jezika pa so tisti, ki z izbirami ter ustvarjanjem in pripisovanjem mentalnih konotacij ustvarjajo sistem, ki je zelo pester.

Triadno razumevanje jezika nadaljuje Morris (1975), ki razlikuje med skladnjo, semantiko in pragmatiko. Skladnjo razume kot določen formalni sistem odnosov med znaki, pomenski vidik jezika pa poudari v konceptih semantike in pragmatike: semantiko opredeljuje kot odnos med znakom in objektom, ki ga znak označuje, pragmatiko pa kot odnos med znaki ter sistemom znakov ter uporabniki in uporabnicami jezika. Morrisov (1975) model besedo *riba* razume s treh vidikov. Z vidika skladnje je *riba* podrejena pravilom sestavljanja besed v stavke in povedi, z vidika semantike in pragmatike pa se odpira vprašanje, v kakšnem odnosu je *riba* z označencem – ali označuje morski organizem ali kaj drugega – ter na kakšne načine govorci in govorke te izbire uporabljajo in interpretirajo.

Barthes (1994) razumevanje jezika pomembno dopolni s konceptom konotacije in pravi, da so uporabniki in uporabnice jezika tisti, ki določenim označencem pripišejo nove pomene, ti pomeni pa posledično vplivajo na povezavo med označencem in označevalcem. Če bi besedo *riba* na družbeni ravni povezali s predstavo o prestižnem hišnem ljubljencu, bi se povezava med označencem in označevalcem spremenila tako, da ne bi več govorili samo o morski živali, temveč tudi o družbenemu prestižu.

Skozi zgodovino preučevanja jezika je opazna težnja k vse večjemu zanimanju za pomenski vidik jezika. Za razumevanje seksizma na ravni jezika je to izjemnega pomena, ker odgovor na vprašanje, kaj pomeni biti ženska, pomembno vpliva na način, kako se o ženskah piše. Kot razlagata Eckert in McConnell-Ginet (2003), se družbena neenakost moških in žensk odslikava v rabi jezika, hkrati pa se prav s seksistično rabo jezika ta neenakost tudi ohranja.

Kot pravita Eckert in McConnell-Ginet (2003, 188–191), je zelo problematična raba pasivnih stavkov, ker ti stavki skrivajo vršilce dejanj, ki so pogosto moški, s prikrivanjem ženskam nadrejenih družbenih skupin pa se na družbeni ravni prikriva tako podrejenost žensk kot tudi vzroki za to. Eckert in McConnell-Ginet (2003, 188) dalje ugotavljata, da so ženske akterke v stavku pogosto predmet, medtem ko so moški pogosto osebek.

Eckert in McConnell-Ginet (2003, 160) pravita, da je problematična raba obrazil, ker obrazila nevtralne – moške – oblike besed spremenijo tako, da s svojo podaljšano in včasih tudi nenavadno obliko dajejo vtis, da so ženske v teh vlogah nekaj nenavadnega. Prav tako Eckert in McConnell-Ginet (2003, 207–211) ugotavljata, da glagoli, ki spremljajo ženske nosilke dejanj, pogosto skrivajo stereotipne predstave o tem, kaj lahko počnejo ženske in kaj moški.

Koeser in drugi (2015, 344) dalje ugotavljajo, da so navidez nevtralne jezikovne prakse ideološko zelo obremenjene, vendar jih uporabniki in uporabnice jezika razumejo kot nevtralne samo zato, ker vzdržujejo status quo, v katerem so ženske podrejene moškim.

Jezik torej ni le preprosta odslikava sveta, temveč je odsev sistemov, odnosov moči in medsebojnih odvisnosti, ki vladajo v svetu. Kot ugotavlja Hall (1997, 37), je ključni element jezika **pomen**, ker ustvarja reprezentacijo sveta, o katerem govorimo. Pomen je tako odvisen od sistema konceptov, ki se oblikujejo na podlagi razločevanja med podobnimi in različnimi elementi. Konceptualni sistemi, ki ustvarjajo pomen, na neki način predalčkajo pomene, ki se v najbolj grobem lahko ločijo na »naše« in »tiste druge« (Hall 1997, 37).

Govorci in govorke ustvarjajo pomen tako, da izbirajo določena jezikovna sredstva, jih postavljajo v določene odnose z drugimi jezikovnimi sredstvi in jih uporabljajo v določenih kontekstih. Nemogoče je torej govoriti o jeziku kot o nečem nevtralnem ali celo statičnem, ker se razvija skupaj z družbo, ki ga uporablja za to, da ubesedi svoje razumevanje realnosti.

Pri ustvarjanju sporočila ima govorec možnost izbiranja, kaj želi povedati in na kakšen način želi to povedati. »Vsako sporočanje je rezultat namernega, k cilju usmerjenega izbora med sredstvi jezikovnega sestava« (Kalin Golob 2002, 31). Moč jezika namreč ne obstaja sama po sebi, temveč je prepletena z močjo izbire, stila. **Stil** opredeljuje možnost izbiranja in urejanja jezikovnih sredstev, kar postavlja jezik in stil v poseben odnos. Kot pravi Toporišič (1974, 245): »Kjer je izbira [jezikovnih sredstev], gre za stilnost«. Stil predpostavlja obstoj vsaj dveh entitet, ki sta v bistvu enaki, a se razlikujeta po značilnostih, ki ne spremenijo bistva teh entitet (Akhmanova 1976, 3). Pri ustvarjanju nekega besedila lahko na primer izbiramo med besedama knjiga in knjigica in ta izbira ne spremeni dejstva, da smo knjigo poimenovali, vendar pa pomembno spremeni način, *kako* smo jo poimenovali. Izbiranje za seboj potegne konotacije, ki besedam dodajajo pomen in pomenske odtenke. Kadar na primer želimo poimenovati žensko, nam stil in izbiranje omogočata, da poimenovanju ženske dodamo konotacije. Kot razlaga Logar Berginc (2004, 179), lahko stilistično analizo nekega besedila razumemo kot primerjavo tega, kar je bilo rečeno, s tem, kako vse bi isto še lahko bilo rečeno, a ni bilo.

Tako lahko žensko poimenujemo bejba in izpostavimo njeno privlačnost, baba in poudarimo njeno starost, ženšče in poudarimo njeno šibkost ... Kadar se določene konotacije v družbi uporabljajo dovolj pogosto v določenih kontekstih, beseda privzame konotacijo in tako na primer beseda feministka, ki sicer opisuje žensko, ki si prizadeva za enakopravnost z moškimi, ni več nevtralna, ker je privzela sopomen za žensko, ki sovraži moške.

Foucault (1969) razumevanje jezika in stila popelje na povsem novo raven, ko uvede koncept **diskurza** kot neke vrste širšo pomensko razsežnost že tako obsežnega koncepta jezika. Kot razlaga Vezovnik (2008, 22), je za razumevanje diskurza ključna obravnava jezika kot široke strukture ali sistema. Posamezna beseda ne nosi celotne moči, ampak je njena moč odvisna od celotnega sistema besedila in sporočanja. Moč besed(e) je vezana na sistem, v katerem je, ker lahko moč jezikovne entitete določimo le znotraj sistema, ki se v medsebojnem odnosu organizira in obvladuje. Če torej na jezik gledamo kot na sistem razlik, določeno jezikovno

sredstvo – pa tudi koncept, ki za tem sredstvom stoji – določajo tisti elementi, ki obstajajo zunaj meja tega sredstva. To pomeni, da govorimo o hierarhični strukturi sistema (Vezovnik 2008, 25). Burr (1995, 5–8) razlaga, da je jezik veliko več kot sredstvo interakcije med enakopravnima členoma dialoga – jezik je *družbena praksa*; poleg jezikovnih sredstev vsebuje tudi odnose v družbi ter druge družbene prakse in pojave. Diskurz je raba jezika, ki odraža in oblikuje družbeni red in odnos posameznika in posameznice do tega reda in družbe (Coupland in Jaworski 2006, 3). Burr (1995, 5–8) pri tem opozarja, da je diskurz veliko več kot samó sporočanje, saj deluje tudi mimo premice v običajni sporočanjski shemi v veliko širši množici družbenih pojavov. Te je treba med seboj ločevati, to pa nujno vključuje dimenzijo odnosov moči. Kot pravi Laclau (2007, 3), lahko posamezno besedo po eni strani razbijemo na sistem črk, po drugi strani pa jo lahko razumemo skozi sistem konceptov. Ženska je tako lahko Ž-E-N-S-K-A, lahko pa je skupek konceptov, kot so človek, spol, odraslost, poročenost, privilegiranost, rodnost in tako naprej. Butler (2001) razlaga, da ima spol v skupini diskurzov posebno mesto kot diskurzivna kategorija. **Seksistični diskurz** je namišljeni sistem mitov, ki ločitev na dva spola razlaga skozi mrežo odnosov, prek katerih dojemamo sebe in svoj spol (Butler 2001, 123). V seksističnem diskurzu ima spol spoznavno funkcijo samo toliko, da se prek njega vnaprej določi položaj posameznika oziroma posameznice v odnosu, družbi in diskurzu (Butler 2001). Kot razlaga Butler (2001, 124), ponavljajoča se praksa iskanja in izpostavljanja mitičnih spolnih razlik ustvarja iluzijo naravne razdeljenosti, ki je v resnici samo izkrivljena podoba resničnosti. Seksistični diskurz tako na področje diskurzov dodaja zavedanje o razlikah med spoloma, prepričanje, da so te razlike naravne in s tem neizpodbitne ter na osnovi teh dveh mitov vzpostavlja neenaka razmerja med spoloma.

3.5.1 Seksizem kot sovražni govor

Walker (1994, 8) **sovražni govor** v grobem opredeljuje kot generalno skupinsko žalitev, ki je uperjena proti manjšinam in deprivilegiranim članom družbe. Lilian (2007, 731) trdi, da so si preučevalci sovražnega govora enotni, da sem spadajo žalitve na račun rasne in etnične pripadnosti, na področju spola in spolne identitete pa znanstveniki in znanstvenice niso enakega mnenja. Lilian (2007) nadaljuje, da je v mnogih definicijah sovražnega govora prisotna rasa, ne pa tudi spol, zato je vprašanje, ali seksizem spada v definicijo sovražnega govora. Leskošek (2005,

82) glede dileme, kaj spada k sovražnemu govoru, pravi, da obstajajo samo pomanjkljive definicije sovražnega govora, ki so zelo izmuzljive, prav zaradi tega pa se sovražni govor težko preiskuje in preganja.

Ker je seksizem tako vseprežemajoč družbeni pojav, pravo vprašanje ni, ali seksizem je sovražni govor, temveč zakaj seksizem sovražni govor ne bi bil. Jagland (2014) v sodobnejšem razmisleku seksizem nedvomno razume kot obliko sovražnega govora, ker gre za žaljivo opazko na račun pripadnosti določeni deprivilegirani skupini, v tem primeru spolu. Z vidika spola je sovražni govor utemeljen na ideji o večvrednosti oz. nevtralnosti moške drža, ki se kaže kot sistematično postavljanje ženske identitete moški.

Matsuda (1993) pravi, da je cilj sovražnega govora z ropanjem dostojanstva doseči degradacijo in ponižanje posameznika oziroma posameznice ali skupine. Ob tem je sovražni govor kot diskurz del zmagovalne ideologije, ki jo člani dominantne družbe le stežka razumejo kot neprimerno (Matsuda 1993). Lahko bi celo rekli, da je sovražni govor del upravičevanja nadrejenosti prevladujoče skupine.

Nevidnost sovražnega govora izhaja delno iz njegove vpetosti v prevladujočo ideologijo, delno pa iz dejstva, da ga v veliki meri reproducirajo novinarji in novinarke (Erjavec 1995, 95). Kot razlaga Erjavec (1995), so v medijsko zasičeni družbi novinarski prispevki vir informacij o pomembnih temah in tudi razmišljanju o njih.

Kritičnost je pomemben del novinarskega delovanja v okviru vloge psa čuvaja. Kritičnosti pa ne moremo enačiti z žaljivostjo, saj so v ozadju teh dveh pojmov zelo različni nameni, funkcije in tudi posledice. Novinarjeva oziroma novinarkina kritičnost do družbenega dogajanja razkriva upoštevanje visokih moralnih in etičnih načel ter se kaže v rabi ostrih sredstev, katerih namen je prikazati napake, ki so posledica napačnega ravnanja, in utemeljiti boljše izbire (Hood 1993). Novinarjeva oziroma novinarkina žaljivost pa pomeni javno rabo besed, ki žalijo, zastrupljajo duhovni prostor in stopnjujejo konfliktnost (Korošec 1998, 4).

Kalin Golob ugotavlja (2002, 35), da je stil izbira z namenom, kar pomeni, da je izbira neprimernih jezikovnih sredstev lahko tudi indic namena razžalitve. Kot razlaga Korošec (2002, 4), se je treba žaljivosti v novinarskih prispevkih izogibati in jo sankcionirati, saj je »dopuščanje javnega žaljivega izražanja v imenu ostre kritike zmotno, ker prezira eleganco intelekta in seveda izrazne zmožnosti jezika«.

Bates (2014, 57) ob analiziranju različnih proti ženskam usmerjenih novinarskih praks diskreditiranja ugotavlja, da se novinarji in novinarke za svoje žaljivo pisanje pogosto sklicujejo na pravico do kritičnega pisanja o javnih osebah. Novinarji in novinarke so pri nadziranju ravnanj nosilcev in nosilk družbene moči resda neodvisni, njihova dejanja lahko kritizirajo ter so pri tem suvereni in neizprosni, ni pa dopustno, če se njihova ostra kritika opira na spol te osebe.

Pomembno je namreč vprašanje, kaj je **predmet ostre kritike**. Težava pri izražanju nastopi samo zato, ker se ostrina kritike zamenjuje z žaljivostjo kritike (Korošec 2002, 6).

Kadar namreč političarka sprejme neko odločitev in je ta odločitev po mnenju novinarja ali novinarke napačna, je pravilno, da novinar ali novinarica kritizira njena dejanja. Ni pa pravilno, če svojo kritiko osnuje na spolu političarke, ker je diskreditiranje na račun spola žaljivo in se opredeljuje kot sovražni govor. Po Kodeksu novinarjev Slovenije (2010) pa je širjenje sovražnega govora v novinarskih besedilih nedopustno.

Čeprav se seksistična prepričanja lahko skrivajo v na videz nevtralnih jezikovnih sredstvih, jih jezikovnostilna analiza lahko razkrije, ker ugotavljanje sovražnega govora ni vezano le na golo slovarsko razlago sredstev, temveč lahko vključuje tudi kontekstualno, sobesedilno, pripovedno, zakonsko in etično perspektivo (Korošec 2002). Tako široka obravnava žaljivih jezikovnih sredstev je dobra za družbo, ker bi bile sicer možnosti za preganjanje sovražnega govora zelo omejene, kar pa bi bilo za demokratičnost družbe zelo škodljivo.

Mnogi znanstveniki in znanstvenice (Walker 1994, Lilian 2007, Leskošek 2005) ugotavljajo, da je sovražni govor težko dokazljiv in je zato tudi redko sankcioniran, ker je slabo definiran. Seksizem je kot sovražni govor še težje in redkeje sankcioniran, ker že stroka ni enotna, ali to sovražni govor sploh je (Lilian 2007), in ker je seksistična drža tako nevtralna, da je mnogi sploh ne prepoznajo kot napačno (Jogan 2014). Poziv Jaglanda (2014), da se seksizem v medijih na sodiščih obravnava kot oblika sovražnega govora, ki krši človekove pravice (in ga zato ne moremo tako zlahka izpodbijati s pravico do svobode govora), je zato zelo napreden, posledice pa bo mogoče opazovati v prihodnosti.

3.6 Pravno-etične smernice za regulacijo seksizma v medijih

Kot razlagata Enns in Sinacore (2001, 470), je bil drugi val feminizma izjemnega pomena, ker se je s svojimi načeli dotaknil velikega števila različnih družboslovnih šol. Ideja, da so ženske

heterogena družbena skupina, ki doživlja diskriminacijo vseh vrst, je prežela javnost in zahtevala razrešitev v obliki boja za enake pravice obeh spolov (Enns in Sinacore 2001, 471). Gibanje je bilo tako močno, da lahko od 70. let 20. stoletja na Slovenskem in v Evropi vidimo pomembne spremembe v smernicah za novinarsko delo.

Komisija za status žensk v Organizaciji združenih narodov je leta 1972 opozorila na seksistične kulturne vzorce, ki delujejo kot diskriminacija in ovirajo ženske pri svobodnem udeležanju osebnih potencialov. Jogan (2001, 44) razlaga, da **nairobijska strategija za dolgoročno izboljšanje položaja žensk** do leta 2000 v 138. členu navaja, da se je treba izogibati spolno stereotipnemu prikazovanju žensk na prav vseh področjih, v 206. členu pa še izrecno poudarja, da stereotipno prikazovanje žensk v medijih izrazito negativno vpliva na odnos do žensk in med njimi samimi. Kljub temu, da nairobijska resolucija zelo konkretno opozarja na težave seksizma in se seksizem v medijih odločno obsodi, Jogan (2014) ugotavlja, da je zaradi globoko usidranih seksističnih prepričanj in njihove vseprisotnosti v medijih v 19. in 20. stoletju seksizem vpet v dnevnoinformativno novinarstvo še v drugi polovici 20. stoletja in v 21. stoletju.

Ker tudi v Svetu Evrope opažajo, da je seksizem v medijskem poročanju še vedno prisoten, se prizadevanja za enakost spolov nadaljujejo s **strategijo za enakost spolov 2014–17**. Prvi cilj te strategije – enako kot nairobijske resolucije – je odprava stereotipiziranja spolov in seksizma, zlasti v medijih. Pri tem posebej poudarja spodbujanje k nestereotipnim in enakopravnim podobam spolov v medijih in odpravo poudarjanja ženstvenosti in moškosti oseb v medijih. Od nairobijske resolucije pa se strategija 2014–17 pomembno razlikuje v tem, da posebej poudarja, da seksizem kot sovražni govor spada na Evropsko sodišče za človekove pravice, ker je enakopravnost med spoloma pomemben del človekovih pravic (Jagland 2014, 10).

Kot podpisnica **Pekinške deklaracije** (1995) se je Slovenija zavezala zagotavljanju enakih možnosti za moške in ženske na vseh področjih zasebnega in javnega življenja. V Pekinški deklaraciji (23. člen) je tudi jasno zapisano, da bodo države podpisnice »sprejele vse potrebne ukrepe za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk in deklet ter odstranitev vseh ovir za enakost spolov, krepitev moči žensk in izboljšanje njihovega položaja«.

V Sloveniji je veljaven **Zakon o enakih možnostih žensk in moških** (2002), ki v 1. členu pravi, da je treba odpraviti neenako obravnavanje spolov na vseh področjih družbenega življenja, to pa v 5. členu opredeljuje kot odsotnost neposredne in posredne oblike diskriminacije na osnovi

spola. Vloge medijev pri vzpostavljanju ali odpravljanju stereotipnih prepričanj Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002) ne obravnava.

Na podlagi Pekinške deklaracije (1995), Zakona o enakih možnostih žensk in moških (2002) in drugih evropskih direktiv je Slovenija sprejela **Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013**, katere strateški cilj je tudi zagotoviti enake možnosti žensk in moških v kulturi in medijih.

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013 (3.3 člen) poudarja vlogo, ki jo imajo mediji pri vzpostavljanju, pa tudi odpravljanju spolnih stereotipov. Resolucija (2005) kot poseben cilj poudarja zmanjševanje stereotipnega prikazovanja žensk in moških v medijih, vendar pa kot nosilce in nosilke te naloge opredeljuje samo državne in lokalne organe, kot kazalnika uspešnosti tega cilja pa opredeljuje »število in obseg programov in projektov za spodbujanje enakosti spolov v medijih« ter »število objavljenih prispevkov v medijih, v katerih so državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti pri informiranju in ozaveščanju javnosti pozornost namenili načelu enakosti spolov«.

Problem Resolucije (2005) je v tem, da ne priznava odgovornosti, ki jo imajo pri ohranjanju stereotipnih podob v medijih novinarji in novinarki. Kazalnik večje enakopravnosti žensk in moških v medijih ni količina projektov za spodbujanje enakopravnosti spolov niti količina prispevkov o državnih uradnikih, ki promovirajo enakopravnost spolov. Večanje števila in obsega programov za spodbujanje enakosti spolov v medijih je spodbudno orodje za doseganje tega cilja, vendar ni merodajen kazalnik uspešnosti doseganja ciljev te resolucije. To je ukrep, ki lahko novinarjem in novinarkam pomaga usvojiti večšine neseksističnega pisanja. Kazalnik večje enakopravnosti spolov je izboljšanje položaja žensk in moških v konkretnih novinarskih besedilih. To lahko pokaže samo temeljita analiza medijskega diskurza in ne preštevaje prispevkov o državnih uradnikih, ki promovirajo enakopravnost spolov.

Priročnik za medije o upoštevanju načela enakih možnosti je ena redkih uporabnih publikacij na temo seksizma v medijih in ponuja pomembne praktične usmeritve za uresničevanje načel enakopravnosti spolov. Šribar in Hrženjak (2004) v njej opredelujeta izhodišča za novinarsko in uredniško delovanje na področju enakosti spolov in s tem konkretizirata načela nairobijske resolucije, pa tudi Strategije 2014–17, čeprav je ta nastala 10 let pozneje. Šribar in Hrženjak (2004, 3) trdita, da je za enakopravnost spolov v medijih ključna nestereotipna predstavitev ženskega in moškega socialnega življenja. Pri tem opozarjata, da je naloga novinarjev in

novinark, da ne predstavljajo feminizma in feministk v negativni luči, ampak v luči koristi, ki jo predstavljajo za enakopravnost spolov. Dosledno je treba uporabljati moško in žensko slovnično obliko, ker je generični spol zastarel in neprimeren (Šribar in Hrženjak 2004, 4). Med ključne elemente, ki se jim morajo novinarji in novinarke še posebej izogibati, uvrščata seksualizacijo, estetizacijo in trivializacijo, ker poudarjanje teh značilnosti osebe razvrednoti in jim odvzame družbeno moč (2004, 13).

Dodatno možnost opozarjanja na seksizem in spodbujanja k neseksističnemu poročanju predstavljajo projekti, kot so **Women in Journalism**, **Sexism Watch**, **#everydaysexism**, **nagrada Ernie in MediaWatch**, ki v Sloveniji niso tako znani kot v tujini.

Namen teh projektov je razkriti seksizem in njegove mehanizme delovanja v družbi. Kot opozarja Kelly (1988, 139), je pri zavzemanju za enakopravnost spolov izjemno pomembno, da postanejo diskreditacije vidne, hkrati pa je nujno razkriti in problematizirati procese, zaradi katerih do neenakosti prihaja.

Women in Journalism je angleško združenje, ki z raziskavami, osveščanjem in aktivnostmi na družabnih omrežjih opozarja na problem seksizma na vseh ravneh novinarskega delovanja – od položaja žensk v uredniških kolektivih do podobe žensk v konkretnih novinarskih prispevkih. Izsledke svojih raziskav redno delijo z javnostjo, za novinarje in novinarke pa redno organizirajo izobraževanja. Združenje si je pridobilo medijsko prepoznavnost in kredibilnost; izsledke njihovih poročil na primer redno objavljajo v angleškemu časopisu Guardian.

MediaWatch redno objavlja poročila o položaju marginalnih skupin v medijih in vzrokih za to neenakost. Njihove raziskave seksizma so pogosto osredotočene na kvantitativne vidike zastopanosti žensk tako v uredniških kolektivih kot v novinarskih prispevkih.

Medijska preža pa je slovenski projekt, ki poteka v okviru Mirovnega inštituta. Opozarja na različne medijske prakse, tudi na seksistično obravnavo žensk v medijih.

Sexism Watch je neformalna mednarodna skupina raziskovalk, ki izsledke svojih raziskav objavljajo v blogih in na družabnih omrežjih. Njihove raziskave se posvečajo predvsem kritični analizi reprezentacije žensk v medijih. Kljub neformalni organizaciji so izsledki njihovih raziskav objavljeni v časopisih Daily Mail in Huffington Post.

#Everydaysexism je projekt, ki skrbi za vidnost seksističnih diskreditacij žensk in deluje zlasti na družabnih omrežjih. Lazar in Kramarae (2009) zapišeta, da je glavni problem sodobnih družb prepričanje, da seksizem ni več problem. Slednje po njunem mnenju izhaja iz vse bolj

priljubljenega stališča, da seksizem ni zaželen (2009, 223), vendar pa to še ne pomeni, da ga v resnici ni. Projekt #Everydaysexism je doživel izjemen odziv pri uporabnikih in uporabnicah oznake #everydaysexism, pa tudi v medijih – o njem so poročali v Guardianu, Telegraphu, Independentu, Mirrorju in drugih časopisih.

Nagrada Ernie je avstralska nagrada za najbolj seksistične izjave leta. Podeljevanje te nagrade skrbi za vidnost seksizma ter uporabnike in uporabnice jezika opozarja, da bodo seksistične izjave ne le vidne, temveč tudi javno obsojene. Na vsakoletni prireditvi se podeli zlati Ernie za najbolj seksistično izjavo leta, poleg tega pa še nagrade s področij politike, medijev, sodstva, športa, kulture in za t. i. večkratne prestopnike. Ker gre za satirično opozarjanje na pomemben družbeni problem, o podelitvi teh nagrad poročajo v mnogih medijih, med drugim v Guardianu, Daily Lifeu, Buzzfeedu, Economic Timesu.

3.7 Ženske in političarke v medijih

Ključna značilnost novinarskega diskurza je po Van Dijk (1995, 36) reprodukcija odnosov, znanja in ideologij, ki vladajo v družbi. Množični mediji so ustvarjalci sporočil, ki sooblikujejo družbeni diskurz, ki kot »generalna domena vseh vidikov jezika« normalizirajo status quo v družbi (Mills 1997, 6). Kot sklepa Foucault (1969), novinarski diskurz ustvarja vednost in podobe, ki se zdijo objektivne, a so v resnici vpete v obstoječe odnose oblasti. Mediji pa niso samo odslikava stanja v družbi, temveč to stanje v družbi soustvarjajo.

Poler Kovačič (1997) pravi, da mediji niso nevtralni akterji, ker imajo v družbi točno določeno pozicijo, in sicer kot aktivni soustvarjalci družbenih dogodkov, usmerjevalci pozornosti in določevalci načina mišljenja. Poler Kovačič (1997) še ugotavlja, da novinarji in novinarke sicer uživajo visoko stopnjo ugleda kot nevtralni psi čuvaji, v resnici pa konstruirajo in producirajo predstave bolj privilegirane večine (»nas«) o manj privilegiranih manjšinah (»njih«).

Mediji tako odslikavajo seksizem v družbi, hkrati pa je ključni problem seksizma v novinarskih prispevkih njihov vpliv na družbo in individualna življenja posameznikov in posameznic. Kot ugotavlja Vidmar (2002, 35), medijske podobe sooblikujejo osebna prepričanja o tem, kaj pomeni biti ženska. Seksizem je v medijih produkt reprezentacije spolnih vlog, ki so razumljene kot normalne, niso pa nujno tudi realne (Luthar 2001, 201).

Ker so mediji vpeti v kompleksne odnose moči, je **neenakost žensk v medijih večplastna**. Ženske so v novinarskih prispevkih neenako zastopane tako kot avtorice, kot akterke v zgodbah in kot nosilke politične moči. Erjavec (1995) pravi, da je prevladujoč diskurz o ženski subjektiviteti definiran na pojmi, kot so gospodinja, žena, mama, podrejena, ljubeča in uspešna ženska. Jogan (2001, 9) pa ugotavlja, da je t. i. »udomačevanje« konvencionalne vloge ženske za nosilke družbene moči toliko pomembnejše, kolikor bolj se v družbi odpirajo možnosti za odpravljanje teh nepravilnih stereotipov.

Nedavna raziskava o ženskah v novinarstvu, *Women in Journalism* (Martinson 2012), je razkrila, da so leta 2012 **ženske napisale** v povprečju okoli 20 odstotkov britanskih novinarskih prispevkov v časopisu in na televiziji, od česar je bila večina zabavnih novic. Med voditelji radijskih programov je približno 20 odstotkov žensk, to število pa upade, če obravnavamo samo najpomembnejše radijske oddaje (Sound Women 2013). Samo 19 odstotkov voditeljev nad 50 let je žensk (Martinson 2012).

Martinson (2012) razkriva, da v 84 odstotkih naslovnih novinarskih prispevkov kot **ključni akterji in akterke** nastopajo posamezniki moškega spola. Leta 2012 so bile v New York Timesu med osmrtnicami pomembnih ljudi ženske zastopane le v 21 odstotkih (Martinson 2012). V Veliki Britaniji je le 5 odstotkov časopisnega prostora namenjenega ženskim športom (Tibbals 2013).

Čeprav se večina deležev zastopanosti žensk, ki jih navajajo raziskave (Martinson 2012, Harman 2013 in Tibbals 2013) gibljejo okoli 20 odstotkov, ženske v družbi predstavljajo več kot dvakrat tolikšen del prebivalstva.

V sodobnem svetu imajo množični mediji ključno vlogo pri konstrukciji posameznikove ali posamezničine identitete, kar pomeni, da ideološki konstrukt medijskega sveta **sooblikuje pojmovanje ženske** in njej pripadajoče predstave (Vidmar 2002, 35). V medijih so novinarske zgodbe, ki ponavljajo družbeno predstavo o spolni dihotomiji, prisotne na izjemno velikem številu področij, so tako rekoč vseprisotne.

Ena temeljnih funkcij novinarjev in novinark je nadziranje nosilcev in nosilk družbene moči, zlasti politikov in političark. Kadar pa govorimo o **položaju političark v medijskem prostoru**, so te v primerjavi s politiki v neenakem položaju. Političarke so kot ženske v medijih praviloma slabše obravnavane, ker je novinarski diskurz prostor reproduciranja spolne neenakosti, ki že vlada v družbi (Bates 2014).

Kot ugotavlja Melich (1996), so novinarski prispevki, ki obravnavajo političarke, nepošteni, ker jih diskreditirajo na osnovi spola in ne zaradi njihovih političnih (ne)sposobnosti. Melich (1996) razkriva, da surovi seksistični napadi tiste ženske, ki se udeležujejo v politiki, diskreditirajo tako, da jim očitajo pasivnost in ubogljivost ali pa spolno privlačnost, ki pa je odklon od predpisanih lastnosti za politično osebo.

Na podlagi spola so ženske deležne kritike ne glede na to, kaj v resnici počnejo, saj jih, kot ugotavlja Bates (2014, 57), tako mediji kot protikandidati diskreditirajo, češ da so preveč ali premalo avtoritativne, odločne, šik, obremenjene z družino ...

Kot ugotavlja Poler Kovačič (1997), mediji v družbi uživajo izjemno visoko stopnjo zaupanja. Še več: veliko ljudi se še danes ne zaveda, da podobe, ki jih posredujejo mediji, v resnici niso preslikava realnosti, temveč njena reprezentacija (Erjavec 1995). To pomeni, da je preverjanje prisotnosti seksističnega diskurza v medijih izjemno pomembno, ker se ob tem razkriva tudi stanje družbe kot take.

3.7.1 Ženske v slovenskih medijih od 19. stoletja naprej

Kot razlaga Jogan (2014, 96), je za razumevanje današnjega seksističnega poročanja o ženskah ključno poznavanje in razumevanje seksističnega poročanja o ženskah v preteklosti. Na diskriminacijo žensk je javnost postala pozorna z drugim valom feminizma (Enns in Sinacore 2001, 470), zato je razumljivo, da so raziskave položaja žensk v medijih razmeroma nov pojav. Prve raziskave seksizma v t. i. resnih prispevkih segajo v 80. in 90. leta prejšnjega stoletja ter kažejo na to, da vse od 19. stoletja do 70. let 20. stoletja v slovenskih medijih ni prostora, namenjenega ženskam in njihovim vprašanjem (Jogan 2001, 19). To je nedopustna diskriminacija, ker polovici prebivalstva odvzema glas in prostor v osrednji medijski sferi.

Kalin Golob (2008) pravi, da so mediji lakmusov papir dogajanja v družbi, zato moramo ugotovitve Mace Jogan (2001) o nepravilnem položaju žensk v medijih, vzeti resno. Zgodovinska analiza ne le ponuja možnost za konkretno analizo, ali je slovensko novinarstvo z vidika enakosti spolov kaj napredovalo, temveč tudi odpira pogled v škodljive ideološke nastavke, za katere je smiselno preveriti, ali so še prisotni.

Podoba ženske, ki jo javnosti prikazujejo mediji v **19. stoletju**, je stereotipna in forsira predstavo prave ženske kot ponižne, sramežljive, pokorne in nežne prenašalke moralnih vrednot (Jogan

2001, 20). V novicah kot stranska akterka ženska tako ni imela kaj iskati. Kot v svoji raziskavi ugotavlja Jogan (2001, 21), je bil v medijskem prostoru prestop iz jasno začrtanih meja ženstvenosti senzacija, saj so bile takšne ženske prezentirane kot hudobne, grde, pohujšljive in nevarne. Prav to lastnost mediji v 19. stoletju razlagajo kot naravni nagon, ki je hudičeva stvaritev, zato je samosvoja, svojeglava in neodvisna ženska v medijih predstavljena kot največje zlo (Jogan 2001, 20). Ženska, ki se je želela izobraževati, je bila prikazana kot nemoralna; ženska, ki si je želela soodločanja, je bila upodobljena kot pohujšljiva; ženska, ki je želela postati enakopravna, je bila reprezentirana kot možača (Jogan 2001, 22–23). Odstop od norme, ki je bila strogo predpisana, je bil razumljena kot odmik od moralnega, spodobnega in edinega pravilnega načina življenja. Prvinska ženska narava, ki jo mediji v 19. stoletju v svojih prispevkih vztrajno poustvarjajo, se tako zdi kot ob boga dana – vseprisotna in večna. Kot ugotavlja Jogan (2001), je za 19. stoletje značilno opiranje na religiozne podobe ženskosti. Prava ženska je bila podobna liku Device Marije: ponižna, skromna, potrpežljiva, nežna, zvesta, pokorna in predvsem od moškega odvisna služabnica. Zakonska zveza, ki je imela velik religiozen pomen, je v tem pogledu pomenila nekakšno naravno, normalno in nujno podrejenost ženske, s katero se v družbi vzpostavlja nujno potreben red (Jogan 2001). Jogan (2001, 28) razlaga, da je lik Device Marije idealni ženski predpisal trpljenje in ljubezen do trpljenja. Ta predstava je proti koncu 19. stoletja sicer začela izgubljati pomen, vendar je to kljub temu ostala pomembna referenca, saj je bil lik Device Marije v slovenski zavesti zelo utrjen.

Pomembna izjema v tem obdobju je bilo kratkotrajno izdajanje lista *Slovenka* (1897–1902), ki je po mnenju mnogih avtorjev in avtoric (Amon 2001, Buttolo 1997, Štular Sotošek 1997) najpomembnejši feministični list na Slovenskem. Prva leta izdajanja tega lista so veljala liberalna načela, ki so bila še zvesta moralnim načelom krščanstva, zadnji dve leti do nepojasnjene in nenadne ukinitve pa je list *Slovenka* s pisanjem o pravicah žensk, spolni vzgoji, prostituciji in ločitvi buril katoliško javnost (Štular Sotošek 1997, 18).

Trdna razmejitev med ženskim in moškim ter javnim in zasebnim je poskrbela, da tudi v **20. stoletju** notranjepolitične novice na Slovenskem ostajajo izrazito seksistične (Jogan 2001, 40–43). Splošno sprejeto je bilo, da sta moški in ženska nasprotna pola, na osnovi ženske drugačnosti pa je bila utemeljena podrejenost žensk (Jogan 2001). Predstava o moškem se je skladala s predstavo o idealnem človeku: odločen, močan in dominanten. Ženska je bila predstavljena kot nežna, podredljiva in uslužna, s temi značilnostmi pa se je še vedno

upravičeval njen podrejeni položaj (Jogan 2001). Kot razlaga Štular Sotošek (1997, 24), je bila v tisku kot glavni namen ženske v obdobju obeh vojn reprezentirana podpora in pripadnost moškemu, ki se bori v vojni.

Čeprav ženske začenjajo dobivati medijski prostor, ga dobijo le na področju skrbi za dom, zdravja otrok in nakupovanja izdelkov za dom (Jogan 2001, 29–32). Jogan (2001, 41) ugotavlja, da se za ženske odprejo samo novice s področja zasebne sfere, njihovo sporočilo pa je jasno: ženska je skrbnica doma in spada samo tja.

Do konca 2. svetovne vojne se v medijih nadaljuje prikazovanje razlik med moškim, ki kot idealni človek spada v javno sfero, in žensko, ki kot zvesta služabnica moškega spada v zasebni prostor (Jogan 2001). Ko se v časopisih ustvari prostor za oglaševanje, se poveča prisotnost žensk, hkrati pa se začne spreminjati njihova podoba. Kot ugotavlja Jogan (2001, 36), so ženske v oglasih uporabljene kot sredstvo za lažje trženje, nastopajo pa v različnih vlogah: kot skrbna mati, nakupovalska lutka in kot zapeljivka.

Četudi je podoba ženske v nekaterih časnikih, kot je *Ženski svet* (1923–1941), celo egalitaristična in neseksistična, slovensko novinarstvo skoraj sto let ne zmore preseči podobe ženske kot zakonske žene in matere, ki v osrednje novice praviloma nima vstopa.

Med 2. svetovno vojno se – možno, da kot posledica zaostrovanja te razmejitve – na Slovenskem začne proces razvijanja posebnih revij za ženske. Kot ugotavlja Štular Sotošek (1997, 30), je bila revija *Naša žena* (1941–) najpomembnejša revija za ženske med vojno, glavni cilj te revije pa je bil »oblikovati vse slovenske žene in dekleta v vzorne socialistične delavke«.

Normativno reprezentiranje žensk v tisku, ki ga Jogan (2001) opaža v 19. in 20. stoletju, se **po 2. svetovni vojni** ohranja. Pomembna sprememba je v vzponu revijalnega tiska za ženske, ki normativne predpise o tem, kaj pomeni biti ženska, ponuja v obliki nasvetov za boljši življenjski stil. Strogemu razlikovanju med tipičnim moškim in tipično žensko se pridruži strogo razlikovanje med dobro in slabo žensko.

Obdobje po 2. svetovni vojni zaznamuje odmik od socialističnega tiska, kar pomeni, da se tisk vse bolj odpira t. i. ženski čustvenosti (Štular Sotošek 1997, 31). Povojna različica *Naše žene* se od vojne razlikuje v tem, da ne promovira več disciplinirane in vzdržne socialistke, temveč skrbno in vse bolj z videzom obremenjeno žensko (Štular Sotošek 1997). Štular Sotošek (1997, 32) ugotavlja, da vse do 90. let tednik *Jana* (1971–) najpomembneje vpliva na razumevanje koncepta ženska: »Prvi povojni ženski tednik /.../ je obravnaval vzdrževanje ženskega telesa,

modno oblačenje, urejanje stanovanja, ponujal je kratke ljubezenske zgodbe, horoskop in psihološke teste o odnosu med spoloma.«

Po **osamosvojitvi Slovenije** se ob procesu komercializacije tiska znova spremeni reprezentacija žensk v tisku. Kot ugotavlja Splichal (1992, 47), propade veliko v preteklosti subvencioniranih časopisov, zaradi tržne logike in tujih investorjev pa postaja novinarstvo vse bolj tržno naravnano, kar pomeni, da cilj ni več obveščanje javnosti, temveč pritegovanje njene pozornosti. Legan (2004, 18–23) tako ugotavlja, da je v tem obdobju zaznati razcvet tiska za ženske, ker je dobičkonosen: od leta 1990 do 2003 se pojavi več kot 20 novih revij za ženske. Temi skrb za dom in družino, ki je bila najpomembnejša v prejšnjih obdobjih, se pridružijo modni, zdravstveni, delovni, kozmetični in seksualni nasveti. Kot ugotavlja Legan (2004), je glavna značilnost teh revij za ženske z nasveti in idejami bralkam pomagati ozavestiti lastne napake in ponuditi rešitve zanje.

Te ugotovitve se zanimive zato, ker je obdobje po osamosvojitvi Slovenije pomembno zaznamoval vzpon vrednote demokratičnosti ter bi zato lahko pričakovali večjo fluidnost spolnih vlog in odpravo spolnih stereotipov. Namesto tega je z vidika reprezentacije spolov v tisku na Slovenskem skozi zgodovino opazen razvoj od strogega represivno-patriarhalnega reda prek močnega stereotipiziranja ter risanja meja med moškimi in ženskami k vse bolj trivialni podobi žensk. Predpisovanje podobe idealne ženske, ki ga Jogan (2001) opaža že v 19. stoletju, ostaja vse do danes ključna tema reprezentacije žensk.

3.7.2 Tipi seksističnih diskreditacij političark v zadnjih 10 letih

Norris in Ingelhart (2001) pojasnjujeta, da je politična kultura prepletena z dominantno kulturo, kar se na področju spolne neenakosti kaže kot nepravična drža do ženske, ki zavzema visok položaj. Pri tem poudarjata, da je pomembna razlika v položajih žensk na vodilnih mestih v postkomunističnih in postindustrijskih državah ter državah v razvoju, ker so tradicionalna stališča v družbi najpomembnejši dejavnik zatiranja žensk tudi po tem, ko so vodilni položaj že zasedle (Norris in Ingelhart 2001). Reprezentacije žensk na vodilnih položajih je preučevala Antić Gaber (2011, 28), ki pravi, da so med temi vodilnimi položaji na ravni države najpomembnejši predsednik/-ca RS, vlada RS, državni zbor RS in ustavno sodišče RS, zaradi strateške vrednosti pa je po njenem mnenju najpomembnejši državni zbor. Antić Gaber (2011, 32)

še ugotavlja, da ženske v politiki tudi v očeh žensk »vzbujajo nelagodje ali pa vsaj zastavljajo številna vprašanja«. To kaže na dejstvo, da je ženska na položaju moči nekaj novega, nenavadnega in nepričakovanega.

Kot razlaga Jogan (2014, 109), je splošna značilnost neenakosti v politični udeležbi in moči po spolu, saj so kljub deklarirani enakosti v političnih pravicah ženske na področju politike še vedno v manjšini. Razloge lahko iščemo med sistemskimi ovirami za vstopanje žensk v politiko, zainteresiranosti strank za ohranjanje statusa quo, majhnem prestižu politike kot poklicu, še ne utrjenih položajih žensk na nedavno pridobljenih funkcijah in njihovi preobremenjenosti s skrbjo za zasebno sfero (Antić Gaber 2011, 35). Pomemben dejavnik so tudi mediji, ki estetizirajo, seksualizirajo in s tem trivializirajo podobo ženske na poziciji moči. Kot razlaga Bates (2014, 187), je zmotna predstava o enodimenzionalnosti družbenih vlog, saj so enake vloge s pozicijo moči v medijih zelo različno uporabljene v odnosu do ženske akterke. V »moški trdnjavi« (Antić Gaber 2011) je percepcija ženske vloge izjemno premočrtna in toga, kar v praksi pomeni, da so ženske veliko prej žrtve veliko hujših napadov. Navedli bomo nekaj izjemno reprezentativnih primerov iz ameriškega, nemškega in avstralskega političnega življenja.

Seksualizacija

Primer medijske obravnave kandidatke za podpredsednico Združenih držav Amerike **Sarah Palin** kaže na opolzkost, bizarnost in neprimernost seksističnih spinov v tekmovanju za priljubljenost političnih (proti)kandidatov na eni strani in za dobiček množičnih medijev na drugi. Sarah Palin bodo volivci lahko »pokazali, kako bodo volili«, je obljubljala embalaža napihljive lutke za odrasle po njeni podobi (Sexism Watch 2008). Kot ugotavlja Cochrane (2008), je v primeru neskončnih seksističnih napadov na Sarah Palin še posebej zanimivo to, da v medijih nikoli niso dobili kritične feministične dimenzije. V medijih so krožile novinarske zgodbe, ki so temeljile na sporočilih za javnost, katerih glavni namen je bila seksistična diskreditacija kandidatke, ki je temeljito omajala položaj uspešnega desničarja Johna McCaina (Cochrane 2008). Sharpe (2008) pri tem ugotavlja, da je Sarah Palin kar naenkrat postala ključna tema praktično vseh medijev v angleško govorečih državah, vendar le v smislu priljubljenosti kostuma za noč čarovnic Sarah Palin, napihljive igrače za odrasle po modelu Sarah Palin in zaradi

priljubljenosti njej posvečene politične himne Red White and Milf (*Mother I'd like to f****, op. p.).

S podobnim seksističnim manevrom se je spoprijemala tudi **Ashley Judd**, ko je leta 2013 kandidirala za senatorko. Primer Ashley Judd pa je poseben zato, ker izjemno nazorno kaže krivičnost obravnave žensk in moških v politični areni. Za mesto v ameriškem kongresu sta se takrat potegovala Ashley Judd in Anthony Weiner. Novinarji in novinarke so pri obeh odkrili podatke iz preteklosti, ki so imeli senzacionalistično novinarsko vrednost, a je bila obravnava kandidatov v medijih zelo različna. Časopis Daily Caller je sistematično diskreditiral Ashley Judd, češ da je neprimerna kandidatka zato, ker je v svoji igralski karieri posnela nekaj golih scen (Bigler 2013, Pappas 2013/a, Pappas 2013/b). Ob tem je isti časopis promoviral delovanje protikandidata Anthonyja Weinerja (Howley 2013, Munro 2013), čeprav je javnost tudi tega lahko videla golega, in sicer v domačem filmu s seksualno vsebino. Pri vsem skupaj je bilo povsem prezrto dejstvo, da gre pri posnetkih Anthonyja Weinerja za dejanski škandal, posnetki Ashley Judd pa sonastali v okviru njenega profesionalnega dela v konvencionalni filmski industriji.

Estetizacija

Drugi problem se pojavlja, kadar se podoba političark trivializira z estetizacijo njihove politične podobe, delovanja in odločanja. Day (2014) ugotavlja, da je ime **Therese May** kljub eni najdaljših karier v konservativni stranki v resnici sinonim za ekstravagantne čevlje. Ne le da o njih piše večina medijev že več kot deset let (Boyle 2014, Day 2014, Brown 2013, Freeman 2002), celo njen kampanjski menedžer Sam Olsen pravi, da so njeni čevlji »leopardji urok«, ki se ga ne more otresti (v Day 2014). Pri tem je škoda za politično areno ta, da lahko podrobno poročanje o njenem fizičnem prihodu v parlament razumemo kot enostaven spin, ki odvrta pozornost od pomembnih političnih odločitev, ki jih bo Theresa May sprejemala kot političarka.

Angelo Merkel je Forbes leta 2014 imenoval za najvplivnejšo žensko na svetu, obenem pa jo je ista revija v nekem drugem prispevku obravnavala zaradi njenih »starinskih« poslovnih oblek in fantovske frizure (Forbes 2014). Kot pravi Newman (2013), je skrivnost njenega uspeha ravno v njenem neglamuroznem, vsakdanjem in celo pustem zunanjem videzu. Pri tem se Newman (2013) sklicuje na izjavo britanskega diplomata, ki pravi, da Angela Merkel s svojo pustostjo in možato

nerodnostjo »pooseblja nemško gospodinjo«, in prav zaradi tega naj bi se nemški volivci z njo najlažje poistovetili (Newman 2008).

**Slika 3.1 Hillary Clinton na razpravi o financiranju
javnega šolstva**



Vir: CNN

Primer **Hillary Clinton** kaže na še eno značilnost estetizacije političark. Kot ugotavlja Laura Bates (2014, 54), so kandidatke deležne seksističnih napadov ne glede na to, kakšne v resnici so, saj nikoli niso dovolj dobre – so le preveč ali pa premalo ženstvene. Stilst Robb Young (2011) na primer ugotavlja, da je skupni imenovalec uspeha Hillary Clinton in Angele Merkel v izbiri podobnih suknjičev. Po tem, ko je bila Hillary Clinton deležna podobnih napadov kot Angela Merkel, češ da je preveč možata, je bila v medijih napadena tudi zaradi pretirane ženstvenosti. Ko je med razpravo o

financiranju šolstva oblekla majico s t. i. V-izrezom, je Robin Givhan (2007) za Washington post o vzdušju v senatu Združenih držav Amerike napisal, da je bilo »razkazovanje prsi tako neprijetno, kot če bi zalotili moškega z odprto zadrgo«. Pri vsem skupaj pa je najbolj ironično to, da njena oblačila – čeprav je to povsem nerelevantno, zlasti pri razpravi o financiranju javnega šolstva – niso bila v nobenem oziru nenavadna, neprimerna ali neposlovna.

Domestifikacija

Trend novinarske obravnave žensk, ki še najbolj temelji na tradicionalni predstavi ženske kot skrbnice za družino, je domestifikacija političark. Novinarji in novinarke političarke diskreditirajo s poudarjanjem naravne vloge žensk in spraševanjem, kako lahko političarke svojo vlogo v družini usklajujejo z zahtevno politično kariero. Varvus (2002) pravi, da se z domestifikacijo političark mehča njihova javna podoba zato, da se ne zamaje tradicionalna predstava o stereotipnih ženskih vlogah.

Zaradi pomanjkanja »prave« ženstvenosti so protikandidati diskreditirali tudi avstralsko premierko **Julio Gillard**. Senator Bill Heffernan jo je označil kot namerno neplodno in pri tem izjavil, da Julia Gillard kot nekdo, ki se je odločil biti brez otrok, »nima pojma o življenju«, in da zato njegova protikandidatka ni primerna kandidatka za premierko (The Bulletin 2007). S to izjavo si je v avstralski javnosti prislužil nagrado Ernie za najbolj seksistično izjavo leta.

Lawless (2014) v poglobljeni analizi procesov domestifikacije razkriva, da (ne)obremenjenost z družinskim življenjem ni realni dejavnik pri verjetnosti za politično kandidaturo, ampak stereotip. Lawless (2014) s primerjavo kandidatov in kandidatke ugotavlja, da struktura družine in vloge, ki jih v družini prevzemajo kandidati in kandidatke, niso povezane z odločitvijo za politično kandidaturo, ne glede na spol. Hkrati pa Lawless (2014) ugotavlja, da je prav obremenjenost z družino glavna (stereotipna) predpostavka, s katero ljudje pojasnjujejo neenakomerno razmerje med moškimi in ženskami v politiki.

Domestifikacija je pomembno zaznamovala nedavno politično debato, ali je **Hillary Clinton** primerna kandidatka za predsednico Združenih držav Amerike. Pri tem je zanimivo, da se je domestifikacija pojavljala kot argument *za* in *proti* kandidaturi Hillary Clinton.

Kot ugotavlja Traister (2015), je glavni argument protikandidata Randa Paula bil, da Hillary Clinton ne more biti dobra kandidatka za predsednico države, ker ima tako neurejeno družinsko življenje, da mora vso svojo energijo vložiti v skrb za moža Billa Clintona in ji ne bo preostalo dovolj energije za nekaj tako odgovornega, kot je vodenje države. Temu kandidatu naklonjeni novinarji in novinarke so njegovo stališče povzemali kot ključni argument, zakaj Hillary Clinton ne more voditi ZDA.

Hkrati pa so novinarji in novinarke, ki so bili kandidaturi Hillary Clinton za predsednico države bolj naklonjeni, kot argument prav tako uporabili stališče domestificirane vloge Hillary Clinton. Novinar CNN Merica (2015) je v svojem prispevku zatrdil, da je Hillary Clinton najboljša kandidatka za predsednico države zato, ker je v svojem zakonom z Billom Clintonom dokazala, kako vzdržljiva, predana in vztrajna političarka je. Za političarko jo je torej izurilo njeno zasebno življenje in ne njena politična kariera.

Kot je razvidno iz primerov najrazličnejših diskreditacij političark v medijih po vsem svetu, je glavni problem medijev ta, da se ukvarjajo z (ne)skladjem vloge političarke s stereotipnimi spolnimi vlogami.

4 Analiza

4.1 Metodološki okvir analize

Na prvo raziskovalno vprašanje, kakšne so značilnosti seksizma v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih, bom odgovarjala s pomočjo kritične diskurzivne analize in jezikovnostilne analize izbranih novinarskih besedil.

Pri odgovarjanju na drugo raziskovalno vprašanje, kako se seksizem v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih naturalizira, se bom delno oprla na kritične diskurzivne in jezikovnostilno analizo, delno pa bom odgovore na to vprašanje iskala s poglobljenimi intervjuji in analizo recepcije. Iskala bom jezikovne, diskurzivne, uredniške in osebne prakse, s katerimi se seksizem v novinarskih besedilih naturalizira.

Pri analiziranju novinarskih prispevkov bom kritično diskurzivno analizo prepletla z jezikovnostilno. Kot razlagajo različni avtorji in avtorice (Van Dijk 1995, West 1997, Eckert in McConnell-Ginet 2003), je tak pristop ključen za temeljito razumevanje položaja žensk v družbi, saj ta pojav analizira prek makro- in mikrovidikov hkrati. Medtem ko kritična diskurzivna analiza rabo jezika razume striktno v kontekstu družbenih pozicij moči in tako raziskuje jezikovno-diskurzivne razsežnosti družbenih pojavov (Vezovnik 2008), jezikovnostilna analiza osvetljuje, kako se nepravične propozicije realizirajo skozi sam jezik. S pomočjo jezikovnostilne analize bom ugotovitve kritične diskurzivne analize konkretizirala z osvetljevanjem specifičnih izbir besed, aktualizmov, obrazil, sintakse (Eckert in McConnell-Ginet 2003) ...

V analizo bom vključila vse Delove prispevke, v katerih je bila vsaj enkrat omenjena Alenka Bratušek ali pa je bilo njeno mnenje vsaj enkrat omenjeno. Analizirala bom 169 novinarskih prispevkov in 6 izjav dneva, ki so bili v časopisu Delo objavljeni med 20. marcem 2013 in 20. marcem 2014.

Kot opozarjajo različni znanstveniki in znanstvenice (Lazar in Kramarac 2009, Eckert in McConnell-Ginet 2003, Van Dijk 1995), je treba raziskovanje položaja spola v javnih besedilih zastaviti čim bolj široko, ker se nepravičen odnos do žensk načeloma sicer obsoja, a to ne pomeni, da seksizem ni prisoten, temveč je prisoten v vedno bolj različnih in celo subtilnih manifestacijah spola v jeziku. Analiza recepcije pomembno dopolnjuje analize besedil zato, ker lahko pokaže, kakšno stališče ima do novinarskih prispevkov javnost. Prav tako pa lahko z

analizo recepcije skušamo ugotoviti, kakšne posledice imajo določene jezikovne in diskurzivne prakse na bralčevo oziroma bralkino razumevanje določenih družbenih fenomenov.

Anonimno anketo sem opravila s spletno aplikacijo 1KA, in sicer v obdobju med 28. majem in 28. julijem 2015. Anketa je obsegala 14 vprašanj (gl. Priloge). Anketo je sicer reševalo 465 oseb, vendar je bilo v celoti izpolnjenih 251 vprašalnikov. Pri posredovanju ankete sem anketirance in anketiranke posebej prosila, naj na vprašanja odgovarjajo le, če berejo časopis Delo, zato je delež oseb, ki Delo berejo enkrat na teden ali več 67-odstoten, delež oseb, ki ta časopis berejo nekajkrat na mesec ali manj pa 33-odstoten.

Med osebami, ki so izpolnile anketni vprašalnik, je bilo 68 % žensk in 32 % moških. Po starosti je večina anketirancev in anketirank imela med 24 in 50 let: 35 % anketirancev in anketirank je spadalo v starostno skupino 24–30 let, 31 % jih je spadalo v starostno skupino 31–40 let, 10 % pa jih je spadalo v starostno skupino 41–50 let. Na vprašanje o dokončani stopnji izobrazbi je 45 % anketirancev in anketirank odgovorilo z visokošolskim strokovnim program ali univerzitetni program (tudi 1. bolonjska stopnja).

S pomočjo anketnega vprašalnika bom skušala razkriti, kakšna so stališča bralcev in bralk časopisa Delo do seksizma, kako občutljivi so do tega pojava in ali ga zaznajo v konkretnih novinarskih prispevkih.

Za čim bolj celostno razumevanje značilnosti seksizma, ki ga analiziram, bom pridobljene podatke dopolnila s poglobljenim intervjujem s prvo predsednico slovenske vlade Alenko Bratušek.

Namen intervjuja je pridobiti dodatno refleksijo z vidika osebe, ki je bila predmet analiziranega seksizma. V poglobljenemu intervjuju bom pri intervjuvanki preverila, katere novinarske diskreditacije opredeljuje kot seksistične ter v kolikšni meri to sovпада s seksizmom, ki ga bosta razkrili analizi besedil in recepcije. S sintezo teh ugotovitev ter izsledkov analize besedila in ankete bralcev oziroma bralk bom lahko v zaključku celovito ocenila, katere novinarske prakse so seksistične.

Zanimalo me bo tudi, kako Alenka Bratušek ocenjuje seksizem v medijih na splošno in v časopisu Delo, ob tem pa bom skušala ugotoviti, ali je bil seksizem v medijih – zlasti pa v časopisu Delo – pričakovan in kako je intervjuvanka dojemala odnos z novinarji in novinarkami, zlasti s tistimi, ki so v analiziranemu obdobju napisali največ novinarskih prispevkov z indici seksizma.

S pomočjo poglobljenih intervjujev bom analizirala, kako seksizem v tiskanih medijih razumejo avtorji/-ice novinarskih besedil. Izhajala bom iz ugotovitve Carlsona (2009), da pisanje o določenih osebah pomembno določa subjektivni odnos, ki ga imajo novinarji in novinarke do te osebe. Z vidika seksizma je torej ključno vprašanje, koliko seksističnih stališč so novinarji in novinarke ponotranjili in jih nezavedno naturalizirajo ter kako na njihovo pisanje o Alenki Bratušek vpliva njihovo osebno stališče do nje kot političarke in nje kot ženske. Intervjuje bom opravila z avtorji oziroma avtoricami analiziranih besedil Dela, ki jih bom zaradi zagotavljanja anonimnosti poimenovala Novinar/-ka A, Novinar/-ka B in Novinar/-ka C. Novinar/-ka A je kot novinarka Dela napisala večje število prispevkov o Alenki Bratušek. Novinar/-ka B ima dolgoletne novinarske izkušnje ter je v analiziranem obdobju na časopisu Delo opravljala novinarsko in eno od uredniških funkcij. Novinar/-ka C ima prav tako dolgoletne novinarske izkušnje ter je v analiziranem obdobju pisala novinarske prispevke in opravljala eno od uredniških funkcij v časopisu Delo. Intervjuji so bili opravljeni med 8. in 16. junijem 2015. Celotni transkripti intervjujev so priloženi magistrski nalogi (gl. Priloge), zvočne posnetke intervjujev pa bom hranila avtorica.

Ugotovitve jezikovne analize, poglobljenih intervjujev in analize recepcije bom sproti dopolnjevala med seboj.

Raziskovalno obdobje bom v namen večje preglednosti razdelila na tromesečja.

Analizo besedil bom zasnovala tako, da bom najprej opazovala, kakšne so najosnovnejše makroznačilnosti obravnave Alenke Bratušek skozi celotno izbrano obdobje. Pri analizi celoletnih trendov si bom pomagala predvsem s kritično diskurzivno analizo. Opazovala bom, kakšne so makro značilnosti prisotnosti Alenke Bratušek in njenega mnenja v novinarskih prispevkih ter preverila, ali lahko vzroke za te značilnosti najdem v analizi makropropozicij v določenem časovnem trenutku.

Analiza besedil se bo na mikroravni osredotočila na teme in naslove, tipična jezikovna sredstva, tipične diskurzivne prakse in Izjave dneva. Na mikroravni bom opazovala načine, na katere je Alenka Bratušek v novinarskih prispevkih opisana in prikazana ter kategorizirana in ocenjena. Po načelih Eckert in McConnell-Ginet (2003) bom tudi opazovala pozicioniranje idej ter govorcev in govork, glede na temo, in pripisovanje odgovornosti glede na spol. Kot opozarjata Eckert in McConnell-Ginet (2003), bo enako pomembno iskanje razlik glede na spol kot pripisovanje podobnosti glede na spol.

Analiza tem in naslovov bo razkrivala, katere teme in zorne kote novinarji in novinarke izpostavljajo ter kaj novinarji in novinarke v naslovnih izpostavljajo kot bistvo svojih prispevkov. Hermida (2011, 180) razlaga, da so novinarji in novinarke tisti, ki aktivno predpisujejo, o čem in na kakšen način se bo v javnosti govorilo s tem, ko izbirajo teme in fokuse, o katerih bodo pisali. Nadalje pa Hermida (2011) opozarja, da gre pri odbiralstvu za subjektivne odločitve in prepričanja, o čem je treba govoriti in o čem ne ter na kakšen način. Kritično diskurzivno analizo naslovov bom dopolnila z jezikovnostilno analizo tipičnih jezikovnih sredstev in skladnje v naslovih. Kot razlagata Eckert in McConnell-Ginet (2003, 64–75), je največ seksizma pri pisanju naslovov prisotnih prav na teh dveh ravneh jezika.

S pomočjo analize tipičnih jezikovnih sredstev bom skušala osvetliti, katera so najpogostejša seksistična jezikovna sredstva v novinarskih prispevkih. Kot ugotavljata Lazar in Kramarae (2009), mora biti ključni fokus analize jezikovnih sredstev na jezikovnih sredstvih, ki konotirajo stereotipne značilnosti žensk. Z analiziranjem najpogostejših besed, aktualizmov, glagolskih načinov ter povezovanja besed v stavke, odstavke in besedilo bom skušala opredeliti, kako se z jezikovnimi izbirami reprezentira Alenko Bratušek in njeno mnenje.

Analiza tipičnih diskurzivnih praks se bo opirala predvsem na načela kritične diskurzivne analize. Ta vidik mikroanalize bo na ravni posameznega časovnega obdobja osvetlil značilnosti obravnave Alenke Bratušek kot ženske v določenem družbenem kontekstu. Po načelih Van Dijka (1995) bom posebej opazovala ključne pomene novinarskih besedil, makropropozicije akterjev in akterk, odnose moči med moškimi in ženskami in pripisane družbene značilnosti ženske. Ob tem pa se bom opirala na stališče, da so novinarska besedila plod namerne izbire (Hermida 2011), zato bom opazovala, na kakšne načine se razkrivajo subjektivne izbire novinarjev in novinark.

Predmet analize bo tudi rubrika Izjava dneva, in sicer zato, ker se pri izbiranju posebej izpostavljenih izjav razkrivajo subjektivna stališča novinarjev in novinark, ki odbirajo objave vredne izjave. Lazar in Kramarae (2009) v analizi spola v besedilih opažata, da so ženske izjave izbrane tako, da se jim lahko pripiše stereotipne lastnosti neodločnosti, neumnosti, čustvenosti, povezanosti z drugimi ženskami in asimetričnega odnosa do moških. Te izbire pa so glede na različne raziskave (Hermida 2011, Carlson 2009, West 1997) stvar subjektivne izbire novinarjev in novinark ter urednikov in urednic, zato analiza Izjav dneva daje pomemben vpogled na reprezentacijo Alenke Bratušek na eni strani in hkrati tudi subjektivni odnos novinarjev in novinark do nje na drugi strani.

4.2 Makroznačilnosti reprezentacije Alenke Bratušek

Za razumevanje celoletnih makrotrendov pozornosti, ki so jo novinarke in novinarji Dela posvečali Alenki Bratušek in njenemu mnenju, sem zbrala vse prispevke, v katerih se Alenka Bratušek ali njeno mnenje pojavita vsaj enkrat, in analizirala, kolikšen del prispevka jima je namenjen. Preštela sem vrstice prispevka in nato še, koliko vrstic je namenjenih takratni predsednici vlade in njenemu mnenju. Kot omenjanje sem upoštevala vsako poimenovanje, indirektno imenovanje, sklicevanje ter dobesedno citiranje in povzemanje Alenke Bratušek. Slednje sem nato primerjala s temami, ki jih novinarski prispevki obravnavajo. S pomočjo te primerjave opažam specifično tendenco, da ob vsakem političnem zapletu predstavljanje Alenke Bratušek in njenega mnenja drastično upade.

V politično težkih obdobjih sta Alenka Bratušek in njeno mnenje predstavlja najmanj 0,95 odstotka in največ 8,48 odstotka, v povprečju pa 7,69 odstotka celotnega prispevka. V obdobjih, ko ni političnih dilem, pa Alenka Bratušek in njeno mnenje predstavljata najmanj 17,85 odstotka in največ 36,11 odstotka, v povprečju pa 22,94 odstotka celotnega prispevka. Pojavi se nekaj prispevkov, v katerih ta delež doseže več kot 36,11 odstotka prispevka, vendar ti izjemno odstopajo, zato jih pri računanju povprečja zaradi prevelikega odstopanja nisem upoštevala.

Podatke, ki sem jih pridobila z analiziranjem 169 Delovnih prispevkov, v katerih se pojavljata Alenka Bratušek ali njeno mnenje vsaj enkrat, sem predstavila na grafih, ki prikazujejo odstotek, ki ga v kontekstu prispevka predstavljata takratna predsednica vlade in njeno mnenje. Na grafih sem s črto označila 8,48 %, kar označuje mejo, pri kateri ugotavljam upad zanimanja za Alenko Bratušek zaradi politične krize.

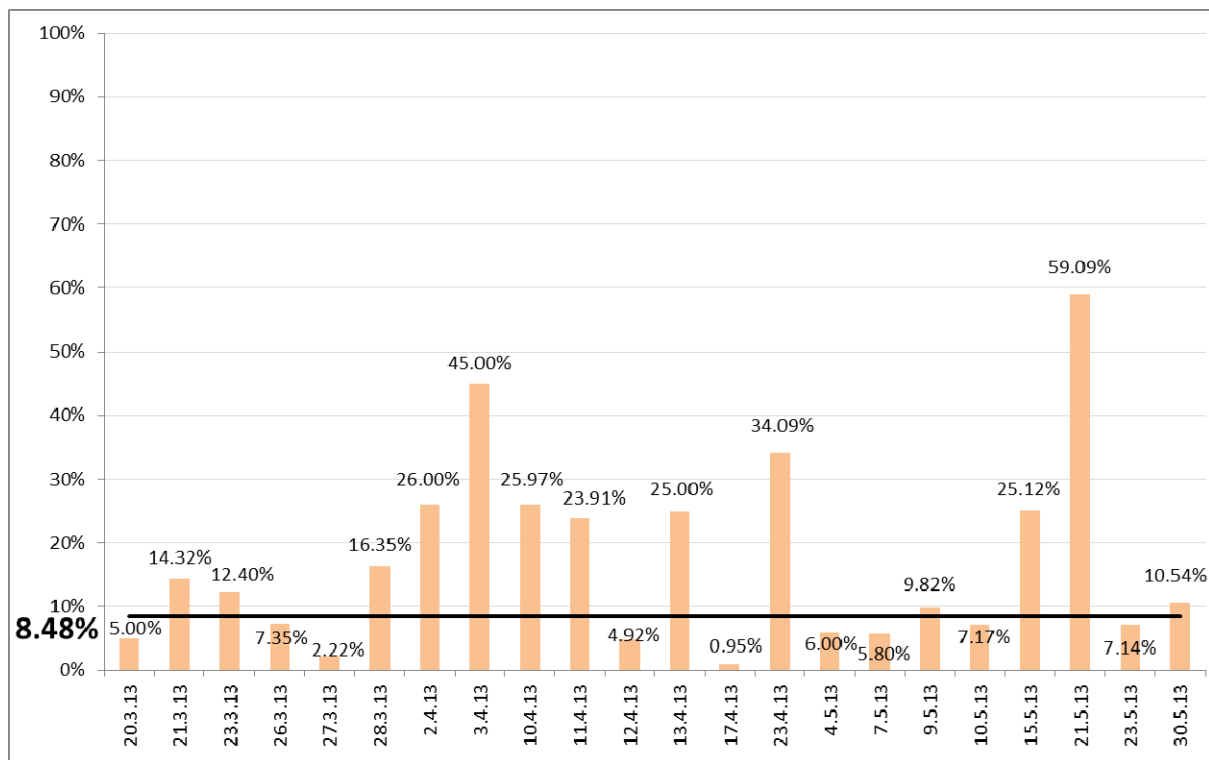
Zaradi večje preglednosti sem grafe izdelala za posamezna trimesečja. Ker se v analiziranem časovnem obdobju v enem dnevu pojavi samo ena tema, sem zaradi preglednosti prispevke, napisane v enem dnevu, združila v en stolpec.

Graf 1 označuje prvo trimesečje od takrat, ko je Alenka Bratušek nastopila funkcijo predsednice vlade. V grafu zaradi nizkih vrednosti izstopa 9 stolpcev, z več kot 36,11-odstotnim deležem pa izstopata dva stolpca.

Kot je razvidno iz Grafa 1, je začetek mandata Alenke Bratušek zaznamovalo veliko nezanimanje zanjo, zato je odstotek vrstic, namenjenih Alenki Bratušek ob nastopu funkcije,

izjemno majhen. V obdobju do naslednjega večjega upada prevladujejo analitični prispevki o novi vladi.

Graf 4.1 Prvo trimesečje



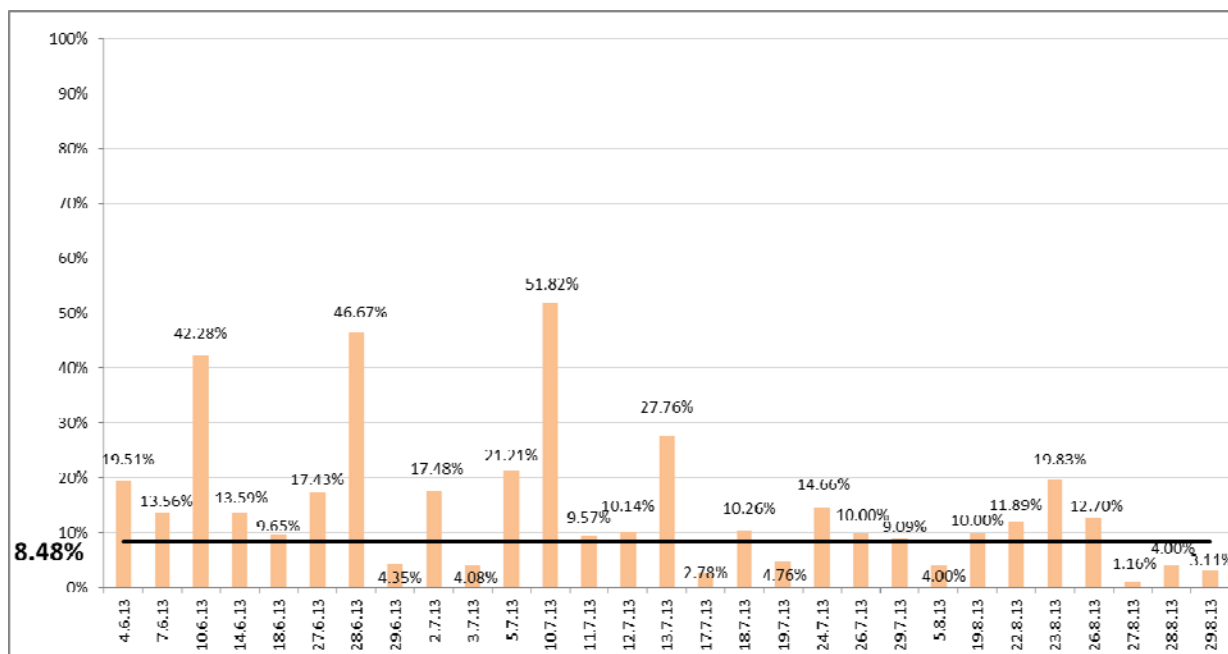
V prvem trimesečju se zgodijo 4 politične krize. Stolpca za dneva 26. 3. in 27. 3. 2013 prikazujeta čas odstopa ministra Maherja in iskanje njegovega naslednika.

Sledijo prvi mednarodni obiski (3. 4. 2013) in analize problemov, ki čakajo novo vlado. Stolpec 12. 4. 2013 predstavlja dan, ko se je izpostavila tema fiskalnega pravila, 17. 4. 2013 je sledila tema o vladnih ukrepih za reševanje gospodarstva.

Stolpci 4. 5., 7. 5., in 10. 5. 2013 zajemajo obdobje razprave o kriznem davku. 21. 5. 2013 sledi porast zanimanja za Alenko Bratušek v obdobju, ko je sprejela dogovor s sindikati. Stolpec 23. 5. 2013 prikazuje ponovni padec, ko je vlada vpisala fiskalno pravilo, 30. 5. 2013 pa je glavna tema bruseljsko pozitivno poročilo o delovanju nove vlade.

Graf 2 prikazuje drugo četrtletje, ko je Alenka Bratušek opravljala funkcijo predsednice vlade. V grafu zaradi izredno nizke zastopanosti Alenke Bratušek izstopa 8 obdobj. Z izjemno visokim deležem izstopajo 3 obdobja.

Graf 4.2 Drugo trimesečje



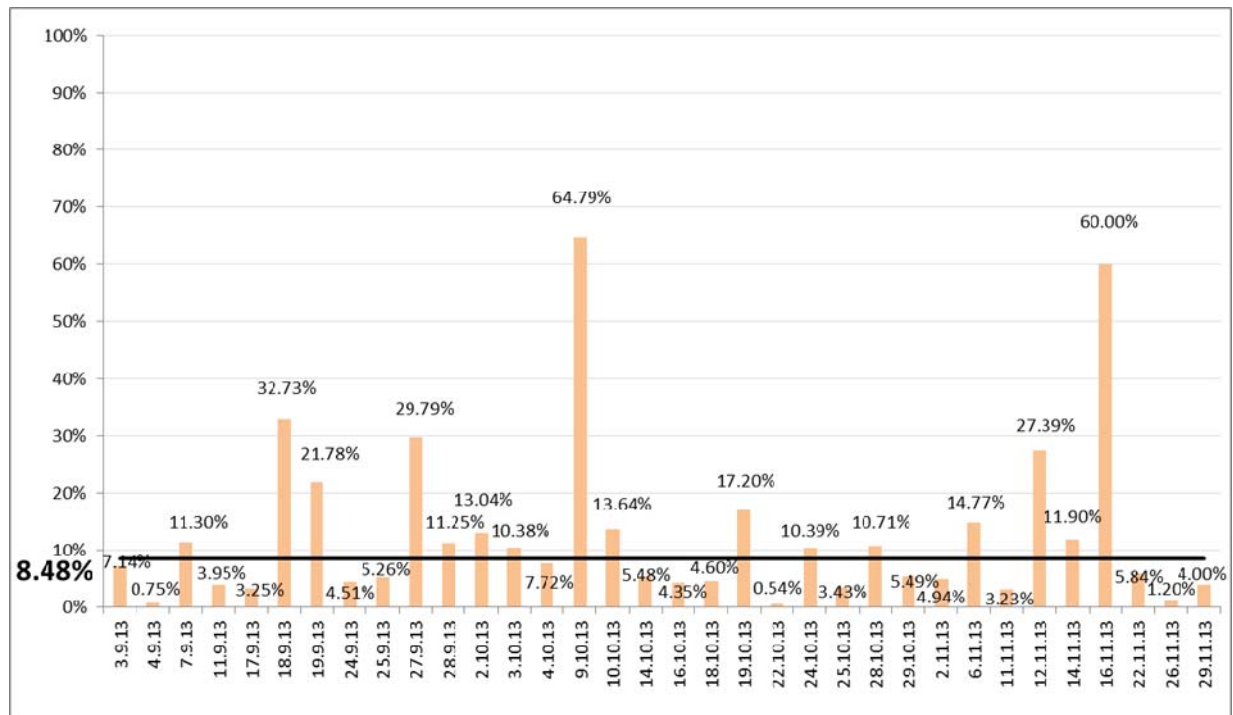
Junija se pojavi trend vse večjega zanimanja za videz Alenke Bratušek, ki je bila takrat na turneji diplomatskih obiskov, zato izstopata stolpca 10. 6. in 28. 6. 2013. 29. 6. 2013, ko delež prispevka, namenjen Alenki Bratušek pomembno upade, se začne razprava o gospodarskih rešitvah za nezaposlenost mladih.

3. 7. in 5. 7. 2013 je ključna tema slaba banka – zanimanje za stališča Alenke Bratušek znova upade. Porast zanimanja zanjo je opazen 10. 7. 2013, ko je bila obravnavana tema porodniškega dopusta. Preostanek julija – z izjemo 13. 7., ko pride na obisk kanclerka Angela Merkel in je Alenki Bratušek namenjenega občutno več prostora – zaznamuje vprašanje, kdo bo predsednik stranke Pozitivna Slovenija; delež pozornosti, namenjen Alenki Bratušek je zanemarljiv.

Avgust z izjemo 23. 8. 2013, ko je potekalo diplomatsko srečanje s hrvaškimi in avstrijskimi predstavniki vlade, zaznamuje politična afeta z Gašparjem Gašparjem Mišičem.

Graf 3 prikazuje tretje analizirano trimesečje. Podobno kot v prejšnjem obdobju zanimanje za Alenko Bratušek in njeno mnenje tudi tokrat večkrat pade pod mejo 8,48 %. V primerjavi s prejšnjim obdobjem, ko se je pod mejo znašlo 8 stolpičev, jih je tokrat pod mejo 18. V tem obdobju pa posebej izstopata dva primera velikega zanimanja za predsednico vlade in njeno mnenje.

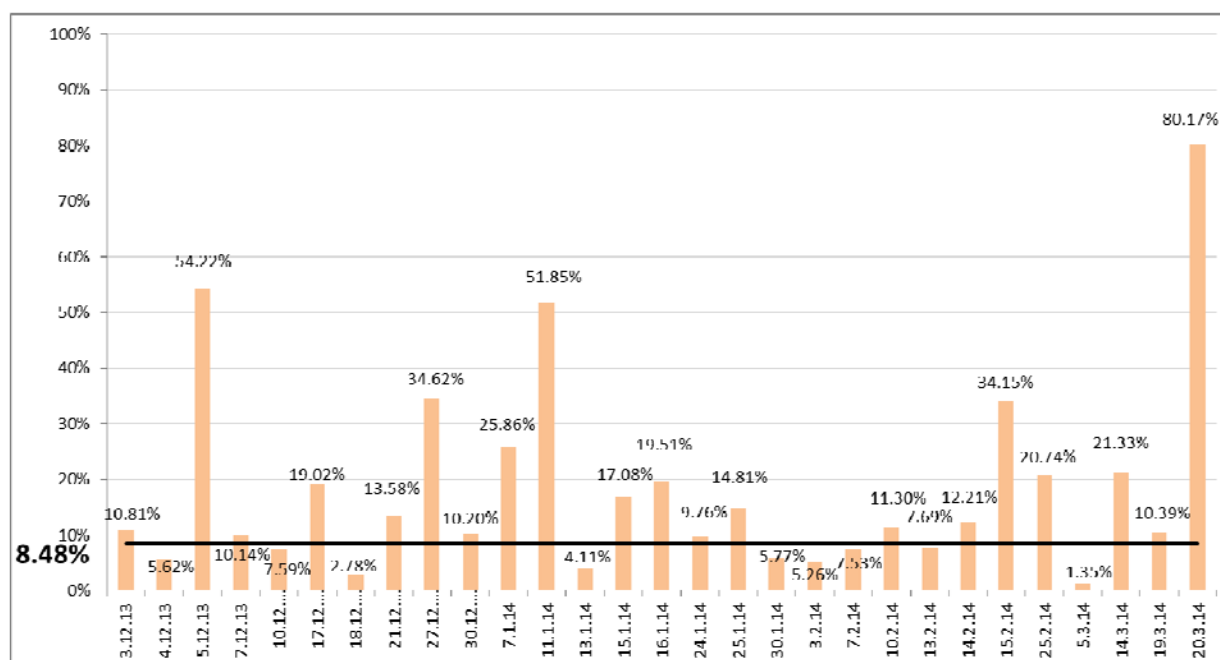
Graf 4.3 Tretje trimesečje



Opažanje, da je do 18. 9. 2013 se je delež predstavljanja Alenke Bratušek in njenega mnjenja v prispevkih le enkrat nekoliko povečal, gre pripisati dejstvu, da sta se v prvi polovici septembra še razpletali politični aferi z Gašparjem Gašparjem Mišičem in Zoranom Jankovičem. Preostanek septembra je zaznamovala odločitev Alenke Bratušek, da kandidira za predsednico stranke Pozitivna Slovenija. To se na grafu kaže kot občutna porast zanimanja 18. 9. in 19. 9, ko je napovedala svojo kandidaturo, sicer pa je v tem obdobju zanimanje zanjo izjemno nizko, ker novinarke in novinarji več pozornosti namenjajo tekmeču Zoranu Jankoviču.

Splošna porast deleža, ki ga novinarke in novinarji namenjajo Alenki Bratušek po tem, ko je dobila podporo v stranki (4. 10. 2013) in po sprejetju dogovora v okrepljeni koaliciji (9. 10. 2013), drastično upade v drugi polovici oktobra, ko se pojavi nova politična kriza v zvezi z nepremičninskim davkom. Ta kriza traja vse do 16. 11., ko vlada Alenki Bratušek izreče zaupnico, kar se na grafu kaže kot drugi vrh v tem četrletju. Takoj zatem sledi nova politična kriza z odstopom ministra za zdravje in iskanjem novih kandidatov in kandidat.

Graf 4.4 Četrto trimesečje



Na Grafu 4 lahko spremljamo značilnosti poročanja o Alenki Bratušek v zadnjem četrtletju obravnavanega obdobja. V tem obdobju se pod mejo 8,48 % znajde 8 stolpcev, nad mejo 36, 11 % pa trije.

Decembra ni politično kriznih situacij, zlasti v drugi polovici meseca je prisotno zatišje zaradi bližajočih se praznikov. Kljub temu zastopanost Alenke Bratušek pod mejo 8,48 % pade trikrat. Vzrok so teme novinarskih prispevkov, in sicer mnenje veleposlanika o slovenski politiki (4. 12. 2013), pogovori o gospodarskem sodelovanju z Rusijo (10. 12. 2013) in analitično razmišljanje o tem, komu stranka Pozitivna Slovenija bolj pripada (18. 12. 2013). Stolpec, ki v decembru presega mejo 36,11 %, pripada dnevu, ko se je pisalo o vljudnostnem srečanju s Françoisom Hollandom.

V januarju in februarju so se novinarke in novinarji posvečali predvsem pisanju o žledu, ki je povzročil izredno stanje v državi. V tem obdobju se Alenka Bratušek v prispevkih pojavlja bolj redko. Zaradi posvečanja drugim problemom je tudi manj političnih kriz. 13. 1. 2014 odstopi minister za zdravje, vendar kriza nastopi šele takrat, ko se začnejo odnosi med koalicijskimi strankami zaostrovati, kar se na grafu vidi kot obdobje med 30. 1. in 14. 2., 15. 2., ko je opazen občuten porast pozornosti, namenjene Alenki Bratušek, pa je dan, ko se je kriza razrešila.

Obdobje do obletnice nastopa funkcije zaznamuje le še eno kritično obdobje, in sicer stavka rudarjev, ki zahtevajo izboljšanje razmer v slovenskih rudnikih (5. 3. 2013).

Makroanaliza deleža, ki ga v svojih prispevkih novinarke in novinarji namenjajo Alenki Bratušek in njenemu mnenju, na celoletni ravni jasno pokaže trend, da v kritičnih in odločilnih trenutkih, ko pridejo v ospredje politične, gospodarske in voditeljske kvalitete, zanimanje zanjo upade. Glede na to, da je kot predsednica vlade zasedala ključno vodilno vlogo v državi, je to nenavadno.

S pomočjo poglobljenih intervjujev ugotavljam, da novinarji in novinarke ta pojav pojasnjujejo z ambivalentnimi razlogi. Po eni strani se vse strinjajo, da je bila Alenka Bratušek dobra predsednica vlade in je bila novinarji in novinarkam zmeraj izjemno odzivna, hkrati pa pojasnjujejo, da je do manjšega omenjanja Alenke Bratušek v določenih obdobjih prišlo zaradi njene neodzivnosti.

»Tak trend me v bistvu kar malo preseneča, ker je bila Alenka Bratušek izjemno odzivna predsednica vlade. Dvomim pa, da bi to imelo kakšno povezavo s predsodki o njenem spolu. Od politikov v kritičnih obdobjih težko dobiš kaj zares uporabnega.« (Novinar/-ka A)

»To, da politika ne citiramo na veliko takrat, ko 'zagusti', je čisto običajno, ker po navadi politiki v takih časih sicer povedo veliko, ampak zelo malo pomembnega.« (Novinar/-ka B)

»Mislim, da to res ni nič nenavadnega, ker se politiki v kritičnih obdobjih radi umaknejo, tako da resnično mislim, da tak trend si seksističen, ampak velja ne glede na spol.« (Novinar/-ka C)

Pogosto in daljše citiranje politikov in političark v času političnih kriz je verjetno res redkost, ker se takrat verjetno manj odzivajo na novinarke in novinarje ali pa jim ne dajo informacij, ki bi si jih ti želeli. Vendar je vprašanje, ali je takšna razlaga ustrezna za manjše zanimanje za Alenko Bratušek, ki ga zaznavam v makroanalizi, ker so v analizo bili zajeti vsi možni načini omenjanja Alenke Bratušek, njenih dejanj in njenih stališč. To pomeni, da je analiza zajela tudi kritiziranje Alenke Bratušek, neodobravanje njenih odločitev, izpostavljanje slabosti njene vlade ...

Eckert in McConnel-Ginet (2003) trdita, da je glavni problem medijske obravnave žensk na vodilnih položajih ta, da se jim odreka lastništvo nad dejanji, kar se v praksi kaže kot popolno neimenovanje in ponekod tudi posredno imenovanje akterke. Kot ugotavljata Eckert in

McConnell-Ginet (2003, 69), imajo pisci in piske besedil zmeraj izbiro in lahko s specifično rabo jezika poudarjajo ali pa omalovažujejo vlogo ženske pri poteku določenih dogodkov. Glede na ugotovitve avtoric (Eckert in McConnell-Ginet 2003), je nizko omenjanje Alenke Bratušek in njenega mnenja možno interpretirati kot seksistično, saj tudi tuje raziskave (Ingelhart in Norris 2001, Bordieu 2001, Benokratis in Feagin 1995, Etter – Lewis 1991) kažejo na podoben trend nezanimanja za stališča žensk.

V retrospektivi analiziranega političnega obdobja novinar/-ki A in C ugotavljata, da so vpis fiskalnega pravila, ukrepi za reševanje brezposelnosti mladih in sprejem davka na nepremičnine pomembni politični dosežki Alenke Bratušek, zato bi bilo pričakovano, da bi v teh obdobjih Alenko Bratušek omenjali kot pomembno nosilko teh dejanj. To bi pomenilo, da bi se v tem obdobju Alenka Bratušek in njene odločitve v novinarskih prispevkih omenjale, vendar makroanaliza razkriva, da do tega ne pride.

Drugi raziskovalci in raziskovalke (Lipsitz 2011, Šribar 2007, Melich 1996, Walker 1994) seksizma v medijih in seksizma, usmerjenega na nosilke pomembnih vodstvenih funkcij ugotavljajo, da je razlog za ignoriranje pomembnih akterk v seksističnem odnosu avtorjev in avtoric, ki akterke diskreditirajo na najrazličnejše načine. Kot razlaga Etter – Lewis (1991), je ignoriranje žensk in njihovega mnenja zelo huda oblika seksizma, ki pa je hkrati zelo težko dokazljiva, ker je zelo težko problematizirati prakse, ki na neki način ne obstajajo. Etter – Lewis (1991) kljub temu trdi, da gre za zelo konkretno obliko seksizma, ker dejstvo, da se nekatere akterke pri relevantnih vprašanjih ignorirajo, govori o tem, da se avtorjem in avtoricam besedil mnenje žensk ne zdi dovolj pomembno, da bi ga omenili ali celo kritizirali.

Glede na raziskave tujih in domačih avtorjev in avtoric (Lipsitz 2011, Šribar 2007, Melich 1996, Walker 1994), bi lahko odgovor za nizko stopnjo omenjanja Alenke Bratušek v obdobju političnih kriz iskali v pojavu seksizma. Možno je, da so pri presoji o tem, ali je mnenje Alenke Bratušek dovolj relevantno, da bi se omenjalo v politično zapletenih obdobjih, imele poleg avtonomnih novinarskih presoj o relevantnosti virov tudi določeno težo seksistične predpostavke, da Alenka Bratušek ni primerna za tipično moška dejanja odločanja, vodenja in pogajanja. Da pa bi lahko to hipotezo v celoti dokazali, bi bilo treba med seboj primerjati novinarsko obravnavo premierk in premierjev v Sloveniji.

4.3 Mikroznačilnosti reprezentacije Alenke Bratušek

4.3.1. Prvo trimesečje

V prvih treh mescih po nastopu funkcije predsednice vlade novinarji in novinarki o Alenki Bratušek ali njenem mnenju pišejo v 32 novinarskih prispevkih. Njeno mnenje je bilo izpostavljeno v dveh *Izjavah dneva*. V povprečju je poročanje o Alenki Bratušek ali njenem mnenju obsegalo 8,07 vrstice v prispevku, ki v povprečju obsega 87,14 vrstice. V splošnem vlada veliko **nezanimanje**, ki se kaže v majhnem številu prispevkov, v katerih se pojavlja Alenka Bratušek, in **ignoriranje**, ki se kaže v majhnem številu vrstic, ki jih v prispevku dobi Alenka Bratušek ali njeno mnenje. Ker ignoriranje v tem obdobju pomembno definira način poročanja o Alenki Bratušek, se v prvem trimesečju ne izločijo nobena posebna jezikovna sredstva.

4.3.1.1 Analiza tem naslovov

Ključne teme v prvem trimesečju so politične, predvsem sodelovanje s političnimi partnerji in tujimi predsedniki vlad ter reševanje politično-ekonomske krize v Sloveniji. Čeprav je Slovenija

Slika 4.1 Ignoriranje Alenke Bratušek in njenega mnenja v notranjepolitičnem prispevku



Vir: Delo

dobila prvo predsednico vlade in bi lahko pričakovali, da se bo ta tema pojavila vsaj enkrat, se to ne zgodi.

Ignoriranje se kot glavna značilnost poročanja o Alenki Bratušek odraža v naslovih. V prvem trimesečju je redko omenjena v naslovih.

V naslovih se pogosteje pojavljajo moški: *Čufer napoveduje bolj vzdržno omejevalno politiko* (20. 3. 2013), *Janković odpremil odstopno izjavo* (21. 3. 2013), *Slabo leto za Virantove, odlično za Jankovićeve*

(30. 3. 2013).

Besedna zveza Alenka Bratušek se v naslovih pojavlja predvsem kot prilastek, na primer: *Vlada Alenke Bratušek je začela z razrešitvami in imenovanji* (22. 3. 2013) in *Ekipa Alenke Bratušek danes pred poslance* (20. 3. 2013).

V primerih, ko se Alenka Bratušek pojavlja v naslovih kot akterka, je praviloma omenjena indirektno. Kot primer bi izpostavila prispevek *Virant in premierka iščeta ministra* (26. 3. 2013). Naslov sicer implicira, da Alenka Bratušek aktivno išče ministra, vendar pa je Gregor Virant poimenovan s priimkom, Alenka Bratušek pa kot *premierka*. Poimenovanje *premierka* zveni občutno manj osebno in celo generično, s tem pa naslov vzbuja vtis, da je Gregor Virant bolj poudarjeni akter. Novinar/-ki A in B pravita, da se v naslovih novinarji in novinarke »zaradi prostorske stiske odločajo za čim bolj ekonomično rabo besed«, kar pa v tem primeru ni logično, ker ima beseda *premierka* 9 črk, priimek Bratušek pa 8. Pravilnejša bi bila odločitev za naslov *Bratušek in Virant iščeta ministra*, saj bi bil ta bolj ekonomičen in tudi bolj točen glede na pomembnost državnih funkcij.

4.3.1.2 Tipične diskurzivne prakse

Slika 4.2 Omenjanje Alenke Bratušek in njenega mnenja ob nastopu na premiersko funkcijo



Vir: Delo

Alenka Bratušek pa nastopa kot manj pomembna akterka, kljub temu, da je pravkar nastopila na premiersko funkcijo. Alenka Bratušek se v tem prispevku pojavi samo za potrditev položaja Zorana Jankovića, in sicer v zadnji četrtini prispevka: »Predsednica vlade Alenka Bratušek je na

Najbolj tipična diskurzivna praksa

je v prvem trimesečju **ignoriranje** Alenke Bratušek. Kot primer bi izpostavila obdobje, ko je nastopila na premiersko funkcijo. Prispevek *Janković opremil odstopno izjavo z datumom* (21. 3. 2013), je tipičen z vidika makropropozicij pomembnih akterjev in akterk, ker moški, v tem primeru Zoran Janković, nastopa kot pomemben in pogosto omenjeni akter,

očitke o Jankoviću kot o stricu iz ozadja odgovorila: 'Kdor pozna Zorana Jankovića ve, da je on lahko samo v ospredju.'«. Videti je, da novica ni dejstvo, da ima Slovenija novo premierko in s tem tudi vlado, temveč to, da je odstopil predsednik pomembne politične stranke. Kot razlaga novinar/-ka A, je bil položaj Zorana Jankovića takrat tako pomemben, da je bilo o tem »treba napisati prispevek«.

Ker je imenovanje nove vlade zelo pomemben dogodek, še posebej ker je bila Slovenija pred tem daljši čas brez vlade, je to zelo nenavadno. Kot razlaga Etter – Lweis (1991), je ignoriranje ena najbolj tipičnih značilnosti odnosa do žensk v besedilih. Etter – Lweis tudi (1991) opozarja, da je ignoriranje zanemarjeno področje diskurzivnih analiz, ker imajo analitiki težave s preučevanjem materiala, ki ne obstaja. Etter – Lewis (1991) poudarja, da je ignoriranje v resnici zelo zgovoren pojav, ker pokaže in poudari vlogo, ki jo imajo pri ustvarjanju diskurza **avtorji in avtorice** besedil – torej v tem primeru novinarji in novinarke –, saj imajo **moč, da nekaj poudarijo ali napravijo nevidno**.

Novinar/-ka A je prepričana, da do prakse ignoriranja Alenke Bratušek ne prihaja zaradi njenega spola: »Mi je nismo zato, ker je bila ženska, diskreditirali. Ali pa ji pri zahtevnih temah zmanjševali težo. To absolutno ne. Vsaj ne zavedno.«

Kot razlagata Benokratis in Feagin (1995), subtilne oblike seksizma pri posameznikih in posameznicah povzročijo, da neotipljivo seksistično razmišljanje razumejo kot normalno. Cann in Mohr (2001) naprej ugotavljata, da osebna prepričanja o normalnosti neenakosti povzročajo, da avtorice besedil, ne da bi uporabljale kakšna posebna seksistična jezikovna sredstva, ustvarjajo v svojih besedilih glede na spol nepravilne strukture. Kot trdita Cann in Mohr (2001), je namreč eden izmed glavnih problem neprevidno napisanih besedil v tem, da **nezavedno reproducirajo seksistična prepričanja**.

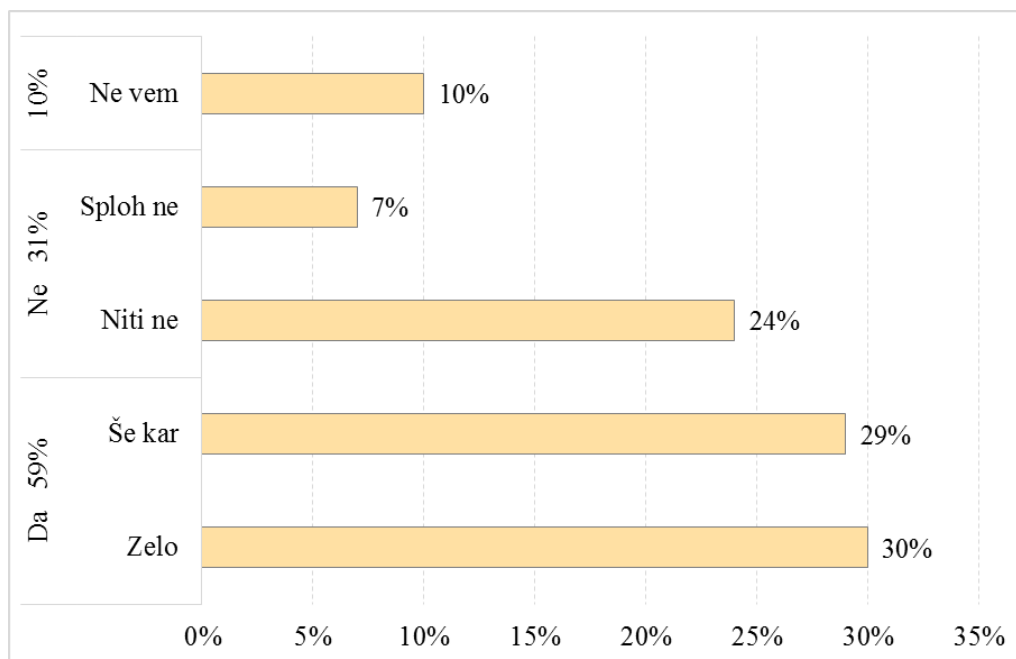
Kot nakazuje več avtorjev in avtoric (Carlson 2009, Cann in Mohr 2001, Benokratis in Feagin 1995), je pomemben vidik izbire, komu nameniti koliko prostora, subjektivna presoja avtorjev in avtoric o tem, kdo je pomemben in čigavo mnenje je treba izpostaviti. S pomočjo primerjave analiz moških in žensk na premierski funkciji bi lahko bolj točno ugotovili, ali so ta subjektivna prepričanja samo seksistična ali pa imajo pomembno vlogo tudi kakšni drugi dejavniki, ki jih ta analiza ne zajema. Novinar/-ka A na primer dalje pravi, da dajanje večje pozornosti moškim sogovornikom ni seksistično, temveč gre samo za golo odslikavo realnosti, v kateri so različni

sogovorniki povedali različne stvari, novinar oziroma novinarka pa jih je razvrstila in po potrebi skrajšala glede na njihovo relevantnost.

S pomočjo analize recepcije ugotavljam, da večina bralcev in bralk ignoriranje in minimalno omenjanje Alenke Bratušek pri politično relevantnih temah ocenjuje kot seksistično (gl. Graf 4.5). Neskladje med tem, da se novinarjem in novinarkam to »sploh ne zdi povezano s spolom« (Novinar/-ka C), in tem, da bralci in bralke tako ravnanje bolj povezujejo s seksizmom, je izredno zanimivo zato, ker novinar/-ke A, B in C pravijo, da jih pri pisanju prispevkov najbolj vodi skrb za bralca in bralki čim bolj razumljivo pisanje o pomembnih političnih dogodkih.

Naloga novinark in novinarjev je sicer res ta, da pomembne družbene dogodke razlagajo na tak način, da so bralci in bralke čim bolj razumljivo o teh dogodkih ter njihovih vzrokih in posledicah informirani (Poler Kovačič 1997). Seksistične diskreditacije – kamor spada tudi ignoriranje in minimalno omenjanje akterk ženskega spola (Etter – Lewis 1991), so zato nedopustne. Novinarji in novinarka tako etično (Kodeks novinarjev Slovenije 2010) kot tudi pravno (Jagland 2014) zavezani temu, da se pri poročanju izogibajo seksizmu.

Graf 4.5 V prispevku o prevzemu vlade je Alenke Bratušek omenjena šele na koncu prispevka. Se vam to zdi seksistično?



4.3.1.3 Izjave dneva

V prvem trimesečju je bila Alenka Bratušek izpostavljena v rubriki Izjava dneva dvakrat, in sicer 18. 4. 2013 in 23. 4. 2013.

Melich (1996) ugotavlja, da je za ameriški politični prostor značilno, da novinarke in novinarji **politikom in političarkam postavljajo zelo različna vprašanja glede na spol**. Ženske predvsem sprašujejo o družinskih zadevah, socialni, državnem zdravstvu in podobnem, pri čemer jih postavljajo v moškimi podrejeni položaj, vrednotijo pa jih prek primerjave z drugimi ženskami (Melich 1996). Lazar in Karamarae (2009) dodajata, da je pogost cilj drugačne novinarske obravnave žensk njihova trivializacija v javnem prostoru.

Alenka Bratušek je v svoji prvi Izjavi dneva 18. 4. 2013 odgovarjala na vprašanje, ali bo njen stil vladanja podoben stilu bivše britanske premierke Margaret Thatcher. Ker gre za primerjavo z drugo žensko in v kontekstu Izjave dneva ni jasno razvidno, da je vprašanje aktualno, je glede na izsledke drugih raziskovalcev in raziskovalk (Lazar in Karamarae 2009, Melich 1996) možno, da gre za seksizem.

Vprašanje, na katero Alenka Bratušek odgovarja z izjavo dneva, Novinar/-ka B ne identificira

Slika 2.3 Prva izjava dneva
Alenke Bratušek



Vir: Delo

kot seksistično in razlaga: »Politiki so si sami krivi, da govorijo neumnosti, mi jih tukaj samo izpostavimo, da ljudje vidijo, kaj govorijo,« ter dodaja: »/.../ saj to je izjavila ona, to si je sama kriva«. Pri tem novinar/-ka kot ključno ocenjuje novinarsko vlogo psa čuvaja, zanemarja pa dejstvo, da je ena temeljnih funkcij novinarjev in novinarok tudi odbiranje vsebin za javnost. Neodgovorno je trditi, da novinarke in novinarji zgolj in le posredujejo, ker so dolžni svoje delo opravljati družbeno odgovorno, kar pomeni, da so odgovorni za posredovanje izjav, ki so v interesu javnosti.

Kot razlaga Hermida (2011, 180), je novinar oziroma novinarka ta, ki zgodbo posreduje ter se pri tem odloča o tem, o čem in na kakšen način bo poročala. Hermida (2011) opozarja, da gre pri odbiralstvu za **subjektivne odločitve in prepričanja**, kaj je treba objaviti in kaj ne. Na tak način odbiralstvo razume tudi novinar/-ka B: »Pri Izjavah dneva se novinarji odločimo, kaj se nam zdi najbolj

pomembna ali pa odmevna izjava tistega dne. Katera izjavo bo zbrana za izjavo dneva, pa je čisto odvisno od različnih dejavnikov.« Odločitve, katere izjave bodo izpostavljene in na kakšen način, pa na področju spola vendarle niso tako svobodne, ker je evropska direktiva 2014-17 jasna: tudi najsubtilnejše spolno stereotipiziranje je nedopustno. Direktiva celo spodbuja k pravnemu pregonu takega ravnanja (Jagland 2014). Zato bi bilo nujno, da novinarski in uredniški kolektiv sprejme vsaj interni pravilnik s smernicami, kaj je dovoljeno in kaj ni. Nujno bi bilo, da se kot nedopustne opredelijo tako seksistične izjave kot tudi seksistična vprašanja, na katera so politiki in političarke odgovarjali. Kot razlaga Novinar/-ka B, na Delu kakšnih posebnih smernic za neseksistično poročanje niso sprejeli: »Ko je postala Alenka Bratušek premierka, je šlo delo normalno naprej. Nismo sprejemali posebnih direktiv, kako bomo poročali« in dodaja: »Prvič slišim, da bi to bil problem«.

4.3.2. Drugo trimesečje

V drugem trimesečju zasledimo **povečanje** zanimanja za Alenko Bratušek. V Delu je objavljenih 52 besedil, ki so v povprečju obsegale 93,18 vrstice, Alenka Bratušek ali njeno mnenje pa zavzema v povprečju 17,27 vrstice. V povprečju gre za 7-odstotno povečanje dolžine novice, 60-odstotno povečanje količine novic in kar 114-odstotno povečanje količine vrstic, namenjenih Alenki Bratušek ali njenemu mnenju. V rubriki Izjava dneva se Alenka Bratušek v tem obdobju ne pojavi.

Ker je Alenki Bratušek in njenemu mnenju namenjenega več medijskega prostora, se zastavljata dve ključni vprašanji: v povezavi s katerimi temami se pojavlja poročanje o Alenki Bratušek in na kakšen način se Alenka Bratušek v novinarskih prispevkih pojavlja. Glede na to, da drugo trimesečje sovпада s poletjem, ko je pričakovan upad gospodarskih in političnih tem zaradi dopustov in poslanskih počitnic, je namreč porast pozornosti zelo nenavaden.

4.3.2.1 Analiza tem in naslovov

V drugem trimesečju upade količina prispevkov, v katerih se pojavlja Alenke Bratušek, ki se ukvarjajo s političnimi temami. Ključne teme: ukvarjanje z **videzom** Alenke Bratušek, **trenja** med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem ter njena zavzetost za stereotipno **ženske teme**.

Posebej zanimivo je, da je na področju socialnih vprašanj Alenka Bratušek v naslovih zmeraj imenovana *Bratuškova*. Primeri, v katerih je Alenka Bratušek v naslovu imenovana *Bratušek*, so izjemno redki ter so brez izjeme s področja politike in gospodarstva.

Naslove, ki se pojavljajo v drugem trimesečju, lahko razdelimo na dve skupini, in sicer **seksualizirane** in **stereotipne**.

Stereotipizacijo v naslovih opazamo kot izbiro sredstev, ki Alenko Bratušek reprezentirajo v stereotipni ženski vlogi. To vlogo opravljajo predvsem izbrani pridevniki, ki implicirajo značilnosti prijznosti in nežnosti. Naslov *Prisrčno srečanje v Vatikanu: papež povabljen v Slovenijo* (14. 7. 2013) je tipičen za drugo trimesečje, ker je s pridevnikom *prisrčno* ustvarjena stereotipna podoba prijazne in nežne premierke.

Seksualizacija je v naslovih prisotna prek izbire sredstev, ki izpostavljajo spolno privlačnost Alenke Bratušek. *Tigrasto na rdeči preprogi* (14. 7. 2013) in *Srečanje, ki ti nariše ustnice* (19. 7. 2013) sta tipična primera naslovov, za katere novinar/-ka A pravi, da jih je treba v želji po branosti »zapapricirati«. Stališče, da je seksualizacija najboljši način aktualizacije naslova o vodilni političarki, je glede na raziskavo, ki jo je opravila Melich (1996), pričakovan in običajen pojav, ker je aktualiziranje z jezikovnimi sredstvi, ki implicirajo spolnost, eden od tipičnim mehanizmov diskreditacije političark. Ker raba seksizma v medijih ni zaželena (Bates 2014, Jagaland 2014, Šribar in Hrženjak 2004), bi bilo bolje, da bi se v uredništvu Dela odločili za sprejem internih smernic za neseksistično poročanje po vzoru Priročnika za medije o upoštevanju načela enakih možnosti (Šribar in Hrženjak 2004), ki jasno opredeljuje, zakaj sta seksualizacija in stereotipizacija nesprejemljivi praksi ter tudi daje konkretne smernice za neseksistično pisanje.

4.3.2.2 Analiza jezikovnih sredstev

V tem obdobju je opazna raba jezikovnih sredstev, ki implicirajo **podrejenost** Alenke Bratušek drugim politikom. Kot tipični primer bom analizirala obdobje trenj med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem.

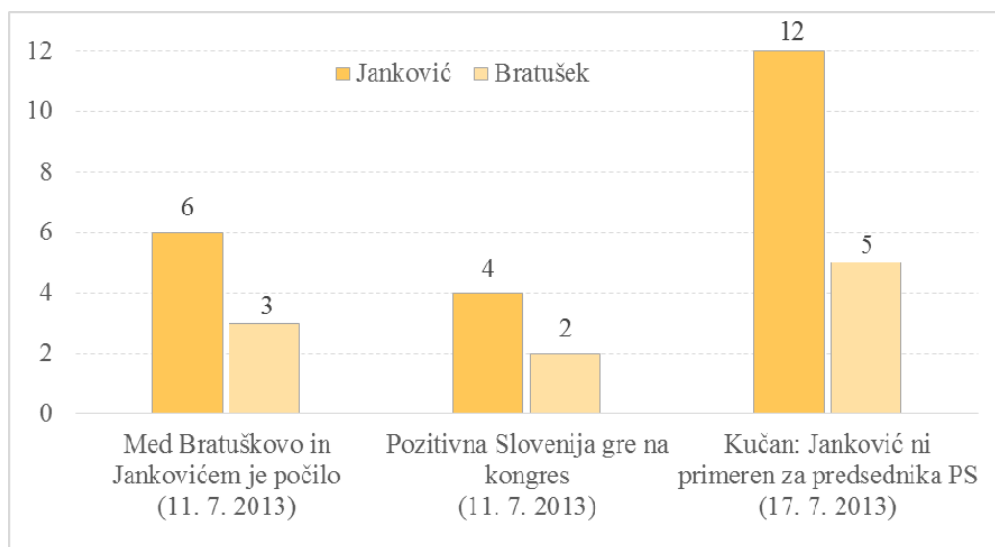
V času te politične krize se zmanjša prostor, ki ga novinarji in novinarke namenjajo Alenki Bratušek oziroma predstavljanju njenega mnenja. V povprečju predstavlja omenjanje Alenke Bratušek ali njenega mnenja 7,6 odstotka novinarskega prispevka.

Z vidika analize je še posebej zanimivo opazovati, s kakšnimi glagoli so novinarji in novinarke v svojih prispevkih opisovali dejanja Alenke Bratušek, in jih primerjati z glagoli, ki so opisovali dejanja Zorana Jankovića. Kot razlagata Eckert in McConnell-Ginet (2003, 71), glagoli kažejo na to, kdo je nosilec oziroma nosilka katerih dejanj, z vidika spola pa se to po navadi kaže kot pripisovanje več glagolov moškim akterjem kot ženskim.

V času napetosti med Zoranom Jankovičem in Alenko Bratušek se prvemu kot nosilcu dejanj sistematično pripiše več glagolov kot drugi. V prvih dveh prispevkih na to temo dobi Alenka Bratušek enkrat manj glagolov kot Zoran Janković. V tretjem prispevku je Alenki Bratušek pripisanih 5 glagolov, Zoranu Jankoviću pa 12.

Trend, da je Alenki Bratušek pripisanih manj glagolov (gl. Graf 4.6 ter Tabele 4.1, 4.2 in 4.3), je lahko glede na Eckert in McConnell-Ginet (2003, 71–73) indic seksizma, saj se akterki ženskega spola pripiše manj dejanj, čeprav je na ključni vodilni funkciji.

Graf 4.6 Količina glagolov, pripisanih Alenki Bratušek in Zoranu Jankoviću



Kot dalje razlagata Eckert in McConnell-Ginet (2003, 71), so glagoli z vidika spola še posebej zanimiva jezikovna sredstva, ker opisujejo dejanja, ta pa so glede na spol pripisana zelo različno, zato prav glagoli skrivajo sporočila o tem, kaj v določeni kulturi pomeni biti ženska ali moški.

Tabela 4.1 Akterki je v prispevku Med Bratuškovo in Jankovičem je počilo (11. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju

Alenka Bratušek

Zoran Janković

Je povedala	Je nezadovoljen
Se je ostro odzvala	Je očital
Ne bo pristala	Je kritiziral
	Je pozval
	Je zahteval
	Je namignil

Tabela 4.2 Akterki je v prispevku Pozitivna Slovenija gre na kongres (11. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju

Alenka Bratušek

Zoran Janković

Se bo umaknila	Je izrekel očitke
Bo izstopila	Je zahteval sklic kongresa
	Ni odgovarjal
	Bo povedal

Tabela 4.3 Akterki je v prispevku Kučan: Janković ni primeren za predsednika PS (17. 7. 2013) pripisanih manj glagolov kot akterju

Alenka Bratušek

Zoran Janković

Se bo umaknila	Bo povedal
Bo izrazila veliko spoštovanje do začetnikov stranke	Se bo odločil
Je umirila razmere	Bo obvestil
Je predlagala, da se denar vrne	Je podaljšal ugibanje
Je bila pohvaljena od Zorana Jankovića	Hvalil Bratuškovo
	Je vedno bil odgovoren do Ljubljane in Slovenije
	Se bo boril

	Je sporočil, naj pometejo pred svojim pragom
	Je uporabljal izbrane besede
	Je potrdil
	Je izrazil zadovoljstvo
	Verjame

Primerjava jezikovnih sredstev, uporabljenih v povezavi z Alenko Bratušek na eni in Zoranom Jankovičem na drugi strani kaže na stereotipno podobo o hegemoničnem moškem in njemu podrejeni ženski. Čeprav je v prvem prispevku na to temo Alenka Bratušek povezana z jezikovnimi sredstvi, ki nosijo pomen aktivnosti, odločnosti in borbenosti, je Zoranu Jankoviču namenjenega neprimerno več prostora, v katerem je prikazan kot veliko bolj odločen, tekmovalen in borben politik.

Novinar/-ka A pravi, da so se novinarji in novinarke pri pisanju prispevkov o spopadu med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem za takšno pisanje odločili zato, ker »Alenka Bratušek realno gledano ni imela druge možnosti, kot da se umakne, ker bi to sicer zamajalo slovensko politiko – kot se je na koncu tudi zgodilo«. Čeprav novinar/-ka svoje odločitve utemeljuje z družbeno odgovornostjo v času nestabilne vlade, se kot razlog za nepravilno poročanje vnovič pojavlja zmotna ideja, da je naloga novinarjev in novinark poročati o stvareh, kot se pač zgodijo. Novinarji in novinarke niso nemi opazovalci in opazovalke, ki pišejo poročila z raznih dogodkov – njihova konsitutivna naloga je biti pravični in kritični nadzorniki oziroma nadzornice nosilcev in nosilk oblasti.

To nikakor ne pomeni, da bi avtorja/-ici besedil morala manipulirati z dejstvi, kot sta, da Zoran Janković želi postati predsednik Pozitivne Slovenije ter da se Alenka Bratušek ne želi umakniti in se odloča o svoji naslednji potezi. Problematično je, *kako* sta avtorja/-ici dogodek predstavila, gre namreč za manipuliranje z dejstvi: kljub temu, da se Alenka Bratušek ni želela umakniti in je to tudi jasno povedala, sta jo avtorja/-ici sistematično opisovala z besedami, ki implicirajo, da je pri sprejemanju svoje odločitve podrejena Zoranu Jankoviču.

V prvi novici na to temo, *Med Bratuškovo in Jankovičem počilo* (11. 7. 2013), kjer je Alenki Bratušek edinokrat pripisana nekoliko ostrejša vloga, je njeno stališče, da se Zoranu Jankoviču ne bo umaknila, omenjeno **šele v sredini novice**, medtem ko se Jankovičeve izjave pojavljajo skozi ves prispevek, torej od začetka do konca. V situaciji, ko politiku niti stranka niti

simpatizerji niso izrekli podpore, bi lahko bila ključna izjava predsednice vlade Alenke Bratušek, da pod njegovimi pritiski nima namena popustiti. Iz tega razloga bi bilo bolje, da bi bila izjava Alenke Bratušek navedena na bolj proti začetku prispevka.

V zadnji novici na to temo v drugem trimesečju, *Kučan: Janković ni primeren za predsednika PS* (17. 7. 2013), je kljub dejstvu, da je Janković po vsebini sodeč izgubil podporo svojega glavnega simpatizerja, ter kljub temu, da Kučan posebej poudarja, da koruptivni politik ne bi smel zasedati predsedniške funkcije, Zoranu Jankoviću in njegovim zahtevam namenjena večina novice.

V tem prispevku, še posebej zaradi tega, kar pove Milan Kučan, izstopa trditev avtorjev/-ic, da je *spoštljivo*, da se Alenka Bratušek umakne Zoranu Jankoviću. Intervjuvane novinar/-ke A, B in C pravijo, da je novinarsko delo čim bolj realno poročanje o političnemu dogajanju, zato ni povsem razumljivo, zakaj sta se avtorja/-ici odločila zavzeti subjektivno stališče in podati takšno vrednostno sodbo.

Novinar/-ka B razlaga: »Politiki, ki dajejo neprimerne izjave in zahteve, so tisti, ki nosijo odgovornost za svoje besede in dejanja. Mi, novinarji, s citiranjem in poročanjem o njih pokažemo, kako neprimerne stvari govorijo, da bralci vidijo, kdo so naši politiki v resnici.« Toda naloga in odgovornost novinark in novinarjev je, da z odbiranjem novic in izjav skrbijo za družbeno odgovorno poročanje (Hermida 2011). Raziskave (Hall 1997, Poler Kovačič 1997, Erjavec 1995) namreč kažejo, da bralci in bralke novinarjem in novinarkam zaupajo, da bodo poročali o pomembnih temah na tak način, da bo jasno in razumljivo, kaj se dogaja. Od novinarjev in novinark je torej neodgovorno samo preslikavati dogajanje in tudi izgovarjanje na takšno prakso, ker bralci in bralke računajo na pravično interpretacijo dogodkov. Prav tako pa so nezanemarljive ugotovitve avtorjev in avtoric (Bates 2014, Holmes 2006, Benokratis in Feagin 1995), ki pravijo, da je z vidika spola pisanje o ženskah malo verjetno objektivno, ker na načine pisanja o moških in ženskah vplivajo subjektivne in nezavedne predpostavke o ženskah.

4.3.2.3 Tipične diskurzivne prakse

Domestifikacija

Največ pozornosti je Alenki Bratušek in njenemu mnenju v drugem trimesečju namenjene na področju skrbi za socialno varstvo mladih in porodniškega dopusta.

Primerjali bomo besedili *Država obljublja pomoč mladim* (28. 6. 2013) in *Homeopatsko zdravljenje brezposelnosti mladih* (29. 6. 2013). V prvem prispevku, ki govori o zavzetosti premierke za reševanje problema brezposelnosti med mladimi, je Alenka Bratušek predstavljena kot protagonist, ki se zavzema za razrešitev socialnih težav mladih. Pri tem nastopa v vlogi skrbnice. Omenjanje Alenke Bratušek in njenega mnenja zavzema 25 vrstic od 72. Drugi prispevek o tej temi govori z vidika gospodarstva in omenjanje Alenke Bratušek ali njenega mnenja upade na 6 vrstic od 138. Pri tem se spremeni tudi položaj Alenke Bratušek, saj je v tej novici prisotna kot stranska akterka, ki poda formalno izjavo, da upa, da bodo podobne ukrepe uspeli sprejeti tudi v drugih državah Evropske unije.

Kot se strinjata novinar/-ki A in C, je črpanje evropskih sredstev za reševanje brezposelnosti mladih pomemben dosežek Alenke Bratušek. Kljub temu, da gre za politični dosežek, je omenjanje Alenke Bratušek in njenega mnenja razmeroma nizko oziroma je v prispevku *Homeopatsko zdravljenje brezposelnosti mladih* (29. 6. 2013) tako nizko, kot če bi šlo za politično krizo (gl. 4.2 Makro značilnosti reprezentacije Alenke Bratušek).

Kot ugotavlja Antić Gaber (2011), je gospodarstvo eno ključnih področij t. i. »moške trdnjave«, kjer so mnenja, ekspertize in stališča žensk praviloma zanemarjeni. To bi lahko bila možna razlaga, zakaj je omenjanje Alenke Bratušek višje v primeru, ko nastopa v vlogi skrbnice, kot pa v primeru, ko se isto temo obravnava z vidika gospodarstva.

Novinar/-ke, ki so v analiziranem obdobju pisale za časopis *Delo*, rezultati analize presenečajo. »To me v bistvu zelo čudi, ker je bil fokus takratnega političnega dogajanja zlasti na gospodarstvu. Nelogično se mi zdi, da bi v kakršnem koli oziru prednjačila kakšna druga tema,« dejstvo, da je Alenka Bratušek dobila največ pozornosti v vlogi rešiteljice socialnih problemov mladih, komentira novinar/-ka A. Novinar/-ko C preseneča, da v novinarskih prispevkih Alenka Bratušek nastopa v stereotipni materinsko-skrbniški vlogi: »Pridobitev denarja za izboljšanje položaja brezposelnih mladih je pomemben politični dosežek, zato smo novinarji seveda o tem veliko pisali, ampak se mi pa zdi nenavadno, da bi se pri tem opirali na kakšne stereotipe.«

Presenečenost ob rezultatih analize novinarskih prispevkov bi lahko povezali z ugotovitvijo, da novinarke in novinarji pri svojem delu razmeroma malo razmišljajo o spolu, hkrati pa to ignoriranje vidika spola razumejo kot dobro prakso. Kot razlagata Benokrat in Feagin (1995), pa prav prikriti in subtilni seksizem izhajata iz situacij, ko avtorji in avtorice besedil o spolu ne

razmišljajo in s tem dovolijo, da na njihovo profesionalno dejavnost vplivajo osebna seksistična prepričanja.

»Ni važno, kakšnega spola je sogovornik, važno je, kaj pove.« (Novinar/-ka A)

»To se mi zdi depasirano. /.../ Jaz o spolu pri svojem delu res ne razmišljam.« (Novinar/-ka B)

»Pomembno je, da najdemo relevantne vire, ki so pripravljeni z nami govoriti in so ta trenutek na voljo. Da bi ob tem še razmišljali o spolu ali spolnih kvotah, je neizvedljivo.« (Novinar/-ka C)

Wetterer (2003) pravi, da kljub temu, da se družbena moč še danes nepravilno porazdeljuje med moške in ženske, vse več ljudi zavzema stališče, da je vidik spola irelevanten, saj so za nepravilnosti med spoloma po njihovem mnenju krivi drugi dejavniki. Kot ocenjujeta Lazar in Kramarae (2009, 224), stališče, da seksizem ni družbeni problem ter da so žrtve seksizma v resnici naredile neko drugo napako in so zaradi tega v nepravilnem položaju, povzroča porast seksizma v sodobnih družbah. Woodzicka (2015) z zamenjavo seksističnih jezikovnih sredstev z rasističnimi ugotavlja, da so bralci in bralke manj občutljivi za seksistične diskreditacije, prav tako pa seksistične diskreditacije ocenjujejo kot manj oz. neproblematične žalitve. Lazar in Kramarae (2009, 225) pa dalje ugotavljata, da v sodobnih družbah direktni seksistični napadi sicer niso zaželeni, ker so družbe sprejele apel – ne pa tudi ponotranjile vrednote – da seksizem ni zaželen, zato se večajo subtilne oblike seksizma, ki izvirajo iz indiferentnosti ljudi.

Kot ugotavlja Jogan (2014), so nezavedni miselni modelni vzrok najbolj trdovratnemu seksizmu. Avtorji in avtorice besedil, ki spola ne dojemajo kot pomembnega vidika odnosov moči med ljudmi, nezavedno reproducirajo nepravilne odnose med spoloma (Lazar in Kramarae 2009). To je zlasti problematično pri novinarkah in novinarjih, ker njihova besedila dosegajo veliko naslovnikov, prav tako pa bralci in bralke novinarjem in novinarkam zaupajo, da bodo poročali na družbeno odgovoren način.

Lazar in Kramarae (2009, 233) trdita, da večjih družbenih sprememb na področju spola ne moremo pričakovati, dokler avtorji in avtorice (javnih) besedil ne začnejo namenjati več pozornosti temu, kako uporabljajo jezik in kakšen diskurz ustvarjajo.

Poglobljeni intervjuji razkrivajo stališče novinarjev in novinark, da poročanje o Alenki Bratušek zgolj razkriva takratno stanje v družbi, ker so novinarji in novinarke »odsev družbe, v kateri živimo« (Novinar/-ka B).

Carlson (2009) v svoji makroanalizi odnosov med novinarji in novinarkami ter ključnimi akterji in akterkami v novinarskih prispevkih opaža drugačne trende. Kot ugotavlja (Carlson 2009), novinarji in novinarke pri pretvarjanju določenega dogodka v novinarski prispevek ustvarjajo pomene, zlasti z vidika družbenega reda. Pri tem, razlaga Carlson (2009), je še posebej pomembno opazovanje novinarskih podob posameznih akterjev in akterk, ker ideologijo o določenem akterju oziroma akterki pomembno soustvarja novinarjev oziroma novinarkin odnos do tega akterja oziroma akterke, ker na tem odnosu temelji način, na katerega bodo novinarji in novinarke pisali o določenem akterju oziroma akterki. Primer pripisovanja stereotipov Alenki Bratušek torej govori predvsem o odnosu, ki so ga imeli novinarji in novinarke do nje, njihovo izgovarjanje na odsevanje družbenih stanj pa lahko v tej luči razumemo kot otepanje družbene odgovornosti, ki jo novinarji in novinarke imajo.

Estetizacija

Slika 4.4 Delež prispevka, namenjen pomembni politični temi



Vir: Delo

V drugem trimesečju posebej izstopa

novica *Tigrasto krilo na rdeči preprogi* (14. 6. 2013), ki je v celoti namenjena razpravi o videzu Alenke Bratušek.

Medtem ko je bila tema italijanskega obiska pogovor o vključevanju Italije v privatizacijo Slovenije, je tej pomembni politični temi namenjenih le 8 vrstic, ki so z rdečo označene na fotografiji prispevka. Namesto da bi novinarji in novinarke poročali o pomembnih družbeno-političnih temah, je bila osrednja novica obleka Alenke Bratušek.

Mikroanaliza vsebine besedila razkriva,

da vsebina prispevka ni relevantna, sicer pa se s pomočjo jezikovnostilne analize ne izločijo nobena seksistična jezikovna sredstva.

»Med strožje primere pravil oblačenja sodi, denimo, večerja z angleško kraljico, kjer protokol udeležencem odsvetuje nošenje določenih barv, za moške pa je zapovedan smoking. V muslimanskih državah niso zaželeni razgaljena ramena, kratki rokavi oziroma krila in odprti čevlji. V Vatikanu pa sta za ženske obvezna temna obleka in pokrivalo s pajčolanom, kar je včeraj upoštevala tudi naša premierka,« pišeta avtorja/-ici in besedilo dopolnjujeta z izjavami svetovalke za oblačila nekdanjega predsednika države Danila Türka, ki našteva veliko protokolarnih pravil, ki pa ne zadevajo oblačil Alenke Bratušek na obisku v Italiji. Glede na izjave, ki jih podajo sogovorniki v prispevku, Alenka Bratušek torej ni kršila nobenega protokolarnega pravila, zato ni razumljivo, kakšna je relevantnost prispevka.

Argument, da je Alenka Bratušek z izbiro oblačil naredila napako, avtorja/-ici proti koncu prispevka zgradita na izjavi vira, ki pa nima takšnih kompetenc, kot jih imajo predhodni sogovorniki. Nekdanji novinar in svetovalec za odnose z javnostjo dilemo, ali so oblačila Alenke Bratušek neprimerna, razreši tako: »A tako kot se na poroki iz spoštovanja do dogodka ali partnerke ne boste prikazali v kavbojkah, velja tudi na političnem parketu. Takšni obvezni opremi se je včasih reklo zakmašni gvant.« Argumenti, ki diplomatski obisk enačijo s poroko in glede na strokovno mnenje izvedenke za protokol korektna oblačila enačijo s kavbojkami, so nestrokovni in neprimerni. Čeprav vodja protokolarne službe pove, da Alenka Bratušek s svojim slogom ne krši protokolarnih pravil, in avtorja/-ici sama zapišeta, da videz slovenske predsednice vlade Italijanov ni vznemiril, avtorja/-ici vztrajata pri tezi, da se je Alenka Bratušek oblekla neprimerno: »Morda le nenapisano pravilo, da naj oblačilo državniških srečanj ne zasenči vsebine dogodka.« Kljub temu avtorja/-ici vztrajata, da njun prispevek ni osnovan na njunem subjektivnem mnenju, temveč na strokovnem mnenju relevantnih ekspertov.

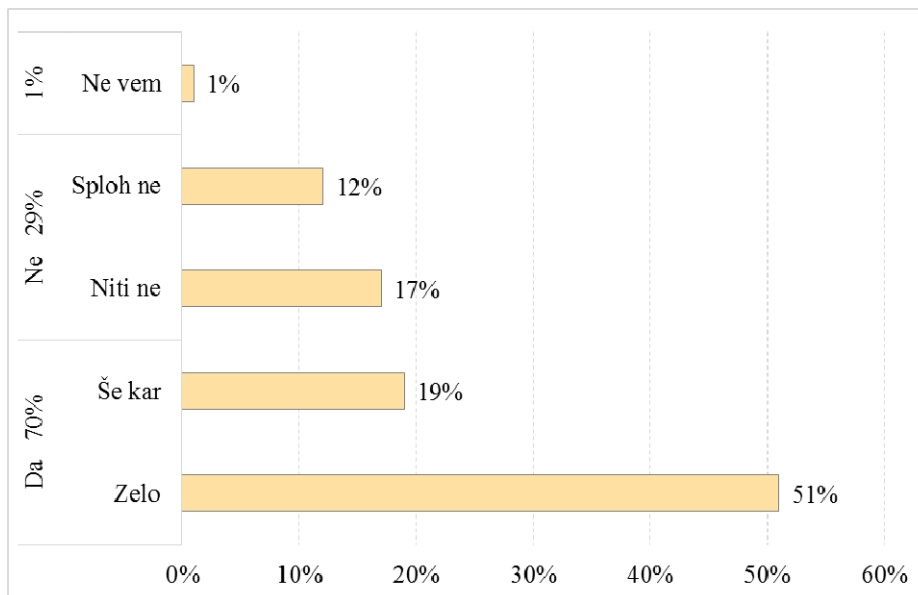
S pomočjo kritične diskurzivne in jezikovnostilne analize ugotavljam naslednje indice, ki nakazujejo, da gre v primeru prispevka *Tigrasto na rdeči preprogi* (14. 6. 2013) za namerni seksizem, ki se kot diskreditacija na osnovi spola lahko obravnava kot sovražni govor:

1. avtorja/-ici sta se odločila, da bo prispevek osredotočen na videz Alenke Bratušek, namesto da bi poročala o politično-gospodarskih vidikih bilateralnega srečanja;
2. avtorja/-ici razkrivata svoje osebno stališče s stavkom: »Morda le nenapisano pravilo, da naj oblačilo državniških srečanj ne zasenči vsebine dogodka.«;
3. prav tako avtorja/-ici z zgornjim stavkom implicirata, da je Alenka Bratušek kriva in odgovorna za ta prispevek, ker je s svojimi oblačili izzvala diskreditacije;

4. glede na izbor in stopnjevalni vrstni red sogovornikov, ki jih nizata avtorja/-ici, je možno, da sta avtorja/-ici iskala sogovornike, ki se strinjajo z njunim subjektivnim mnenjem.

S pomočjo analize recepcije ugotavljam, da se večini, tj. 70 % bralcev in bralk, zdi seksistično, da se celotni prispevek ukvarja z videzom Alenke Bratušek.

Graf 4.7 Cel prispevek je namenjen videzu Alenke Bratušek. Se vam to zdi seksistično?



Iz mnenj novinarjev in novinark, zakaj so v Delu poročali o videzu Alenke Bratušek, lahko izločimo tri ključne argumente:

1. Ker videz Alenke Bratušek vznemirja bralce in bralke. »Ljudje to iščejo, ljudi to jezi – zakaj potem ne bi o tem pisali?« (Novinar/-ka A) .
2. Ker je bilo bilateralno srečanje Italije in Slovenije nepomembno in so zato novinarji in novinarke izbrali drug poudarek. »Konec koncev je to bil protokolarni obisk brez neke posebne vsebine in ker ni bilo neke posebne vsebine, smo opazili, da neka druga tema zelo odmeva.« (Novinar/-ka A)
3. Ker je Alenka Bratušek s svojim videzom zasenčila pomemben dogodek. »Če se prav spomnim, je šlo za en dovolj pomemben obisk, ko je bila ona v enem precej zapletenem položaju, /.../ Vem pa, da nas je zbadlo to, da so se vsi ubadali z njenim krilom in ne z vsebino obiska. Ona se ni ozirala na svetovalce za oblačila, ampak je gojila en čisto svoj stil. Za nas njena oblačila seveda niso bila zanimiva, dokler niso njena oblačila začela

vplivati na vsebino njenega dela« (Novinar/-ka C). Novinar/-ka C dalje krivi Alenko Bratušek: »S svojimi oblačili je bila tako izzivalna, da je zasenčila pomemben politični dogodek. Na to smo kot novinarji morali opozoriti.«

Trditi, da so za seksistično poročanje krive želje bralcev in bralk, (ne)pomembnost političnih dogodkov in celo tarče seksizma same, je problematično, ker odgovornost za vsebino novic nosi novinarski in uredniški kolektiv (Hermida 2011). Eckert in McConnell-Ginet (2003, 73) dalje ugotavljata, da pisci in piske besedil pri razlaganju dogodkov uporabljajo različne fokuse glede na to, ali je med pomembnimi akterji in akterkami ženska.

Na srečanju, o katerem govori prispevek, so potekali pogovori o italijanski privatizaciji slovenskih podjetij, kar je pomembna gospodarsko-politična tema. Kljub temu, da prispevek govori o pomembnem dogodku, je vsebina prispevka povsem nerelevantna.

Uredniška in novinarska odločitev, da se ob srečanju voditeljev dveh držav poroča o videzu Alenke Bratušek, je napaka. Naloga novinark in novinarjev je, da na profesionalen način poročajo o relevantnih temah, ki služijo za javno dobro (Poler Kovačič 1997). V tem primeru je bila naloga novinark in novinarjev, da poročajo o vsebini bilateralnega srečanja, kaj pomeni vstop italijanskih lastnikov v slovenska podjetja, ali je odločitev za privatizacijo dobra, kaj bi odločitev proti privatizaciji pomenila za meddržavne odnose.

Argumente novinark oziroma novinarjev, ki pravijo, da so oblačila Alenke Bratušek ljudi zanimala in »*jezila*«, da so celo »*zasenčila dogodek*« in da so na to »*morali opozoriti*«, bi lahko razumeli kot seksistične, ker implicirajo, da je treba Alenko Bratušek kaznovati. Podobno pravita tudi Eckert in McConnell-Ginet (2003), ki ugotavljata, da novinarji in novinarke ženskam sistematično krivijo in jim **pripisujejo odgovornost** za najrazličnejše napake.

Vsi intervjuvani novinarji oziroma novinarke se sicer strinjajo, da je bil novinarski prispevek napisan korektno:

»Pri Delu je prisotno samo opazanje, pogovarjanje s strokovnjaki, ki s tem delajo, ampak nikjer ni prisotnega nobenega obsojanja.« (Novinar/-ka A)

»Res nočem graditi neke obrambe, ampak iz konteksta, ki ga berem in sogovornikov, ki jih vidim, se mi zdi, da je bila stvar speljana korektno. /.../ poznam oba novinarja in vem, da ne bi šla čez to mejo. Ker novinarja bi lahko šla po liniji najmanjšega odpora in vprašala neke stiliste,

kaj si mislijo, ampak sta se potrudila z iskanjem relevantnih virov in je izbor sogovornikov absolutno ustrezen.« (Novinar/-ka B)

»Šlo je za to, da je njena funkcija takšna, da veljajo določena pričakovanja glede obnašanja in ravnanja. In Alenka Bratušek je bila neizkušena političarka. Absolutno neizkušena političarka./.../ In tukaj se res vidi, kakšno vlogo igrajo pri političnem ravnanju izkušnje. /.../ V Rimu je pa njena izbira oblačil popolnoma zasenčila pomen obiska in vsebino obiska. In tisti prispevek ni govoril o njenih oblačilih, absolutno ne. To res ni bila poanta, niti se ne bi lotili takšnega prispevka, če bi šlo samo za to.« (Novinar/-ka C)

Pri tem je zanimivo stališče novinar/-ke B, ki se ji ta prispevek zdi dobro napisan:

A. K.: Kaj pa bi se vam zdelo seksistično, da bi rekli, da to pa res ne gre?

B: Ne vem, da bi se novinar sam začel ukvarjati z oblačili, z vidika osebnih stališč.

Te izsledke je za boljše razumevanje seksizma v tiskanih medijih dobro primerjati z analizo obdobja, ko se je pojavil sum, da je magisterij Alenke Bratušek plagiat.

Novici *Magisterij Alenke Bratušek ni plagiat* (2. 7. 2013) in *Alenka Bratušek si ni prisvajala tujega dela* (2. 7. 2013) avtorja Alija Žerdina. Ključna razlika, ki jo opažam med avtorji, je ta, da Žerdin (2013) pravi, da pri svojem delu veliko pozornosti namenja spolu.

Oba prispevka avtorja Žerdina (2013) sta napisana korektno, prav tako niti kritična diskurzivna niti jezikovnostilna analiza teh besedil ne razkriva nobenih seksističnih sredstev. Prevladujoči glagolski način je tvornik, kar daje Alenki Bratušek aktivno vlogo v novici, analiza skladnje ne razkriva posebnega pozicioniranja Alenke Bratušek v stavkih, prav tako se v prispevku ne pojavljajo jezikovna sredstva, ki bi kakor koli implicirala seksistična stališča.

Analiza besedila razkriva vlogo, ki jo pri ustvarjanju seksističnih novinarskih prispevkov igrajo novinarji in novinarke. Čeprav avtor navaja domnevne malomarnosti, ki so prisotne v magisteriju Alenke Bratušek, in citira tudi mnenje kritikov, ki kljub preiskavi še vedno verjamejo, da je magisterij Alenke Bratušek sporen, besedilo na nobeni točki ni niti žaljivo niti seksistično. Kot ključni mehanizem, ki ga razkriva kritična diskurzivna analiza, lahko ponovno izpostavimo pripisovanje odgovornosti: prevladujoči način diskreditiranja žensk v politiki je pripisovanje osebne odgovornosti tudi za odločitve, ki niso osebna krivda (Eckert in McConnell-Ginet 2003).

Kljub temu, da avtor jasno pove, da so do magisterija kritični tudi v komisiji, ki je odločila, da magisterij Alenke Bratušek ni plagiat, temeljito išče vzroke za zdrse in jih najde v prevladujočem načinu pisanja zaključnih nalog v obdobju, ko je magistrirala Alenka Bratušek. Brez avtorjeve angažiranosti za iskanje pravih vzrokov bi besedilo lahko vzbudilo vtis, da je komisija sprejela napačno odločitev, nato pa bi kritiki to odločitev in magisterij Alenke Bratušek opredelili kot slaba. Odločitev, da avtor poišče prave vzroke, ni iskanje izgovorov za Alenko Bratušek, ampak je to odgovorno poročanje, ki vključuje vse pomembne vidike problema v želji, da bi bralci in bralke dobili čim bolj točne in relevantne podatke.

Besedili Žerdina (2013) sta od novice *Tigrasto krilo na rdeči preprogi* drugačni zato, ker avtor piše družbeno odgovorno in našteva vsa dejstva, ki so mu na razpolago, pri tem pa je nepristranski in kritičen tako do Alenke Bratušek kot do komisije in kritikov.

4.3.2.4 Izjave dneva

V drugem trimesečju mnenje Alenke Bratušek v rubriki Izjava dneva ni predstavljeno niti enkrat. Ting Lee (2001) pravi, da je problem novinarstva v tem, da se prostor v prispevkih večinoma namenja privilegiranim virom. Kot ugotavlja West (1997, 121), pa je glavni problem diskurza o ženskah v besedilih ta, da se ženske sistematično ignorira, trivializira in diskreditira. Dalje Ting Lee (2001, 94) ugotavlja, da se žrtve različnih napadov sicer precej pogosto pojavljajo kot viri, ampak samo kot manj pomembne akterke, ker so še vedno elitni viri tisti, katerih izjave in stališča so posebej izpostavljena. Pri tem Ting Lee (2001, 94) posebej opozarja, da imajo elitni viri bolj verjetno zagotovljen vstop v novinarski prostor, za katerega se predpostavlja, da je namenjen posredovanju najbolj pomembnih, odmevnih in aktualnih izjav.

Novinar/-ka B, rubriko Izjava dneva opredeljuje tako: »Pri Izjavah dneva se novinarji odločimo, kaj se nam zdi najbolj pomembna ali pa odmevna izjava tistega dne«. Dalje Novinar/-ka B pravi, da novinarji in novinarke ter uredniki in urednice predlagajo izjave, ki odmevajo ali so nekaj posebnega, nato pa ugotovijo, »katera je tista izjava, ki je najboljša v tistem dnevu«.

Z uporabo analize besedil ugotavljam, da sta v drugem trimesečju prevladujoči diskurzivni praksi domestifikacija in estetizacija, prav tako pa analiza besedil razkriva indice, da so se v tem obdobju zgodile seksistične diskreditacije Alenke Bratušek.

Glede na izsledke tujih raziskav (Ting Lee 2001, West 1997, Etter – Lewis 1991), ki pravijo, da so ženske pogosto tarče najrazličnejših seksističnih diskreditacij in se zaradi nekompatibilnosti vlog žrtve in predstavnice elite ne morejo hkrati tudi pojavljati v vlogi najpomembnejše akterke, je možno, da Alenka Bratušek v tem obdobju kot predmet seksističnih napadov ne more hkrati nastopati kot relevantni in elitni – saj je predsednica vlade – vir v rubriki Izjava dneva.

4.3.3. Tretje trimesečje

V tretjem trimesečju začne pozornost, namenjena Alenki Bratušek **rahlo upadati**: pojavi se v 47 prispevkih, ki so v povprečju obsegali 85,42 vrstice, njej in njenemu mnenju je od tega namenjenih v povprečju 11,39 vrstice. Pomembna sprememba v primerjavi s prejšnjim obdobjem pa je, da se znova pojavi v rubriki Izjava dneva, in sicer trikrat.

Upad pozornosti, ki jo novinarji in novinarke posvečajo Alenki Bratušek, je v tretjem trimesečju še posebej zanimiv zato, ker to obdobje traja od začetka dela po poslanskih počitnicah do novega leta, torej gre za obdobje, ki je sicer najbolj dinamično. Ključna vprašanja, ki se znova odpirajo, so, katere teme so bile takrat najbolj aktualne, na kakšen način so novinarji in novinarke v tem obdobju poročali o Alenki Bratušek in ali je to na kakšen način povezano s siceršnjim upadom zanimanja za predsednico vlade.

4.3.3.1 Analiza tem in naslovov

Ključna tema v tem obdobju je **boj** med Alenko Bratušek in pomembnimi moškimi nasprotniki. Kot glavni nasprotniki se pojavljajo Gašpar Gašpar Mišič, Karel Erjavec, Zoran Janković in Franc Bogovič. Temo boja med predsednico vlade in njej sicer podrejenimi politiki avtorice in avtorji upovedujejo tako, da je Alenka Bratušek, ki zaseda ključni politični položaj v državi, predstavljena kot nemočna političarka, paradoksalno podrejena akterjem, ki so glede na politični red v resnici podrejeni njej.

Naslovi novinarskih prispevkov v tem obdobju implicirajo izredne razmere in pritiske na Alenko Bratušek. Kot nosilca pritiska se pojavljata predvsem Zoran Janković in Karel Erjavec. Ob analizi naslovov iz tega obdobja se izloči **tipična skladijska značilnost naslovov**: kot osebek se pojavlja moški ali politična stranka, ki jo vodi moški, kot povedek se pojavlja glagol na temo pritiskanja, kritiziranja, nasprotovanja, napadanja ipd., kot predmet pa Alenka Bratušek. Tipična

primera naslova sta: *Desus krepi pritisk na Bratuškovo* (11. 9. 2013) in *Janković odločen: premagal bo Bratuškovo* (3. 10. 2013).

Da je ženska v stavku ali naslovu predmet in ne osebek, je po Eckert in McConnell-Ginet (2003, 72) zelo problematična seksistična raba jezika, ker ustvarja in potrjuje podrejenost žensk moškim. Takšna skladnja je neprimerna in škodljiva, še razlagata Eckert in McConnell-Ginet (2003, 73), saj bralci in bralke takšno rabo jezika le težka opazijo kot problematično, hkrati pa se zlasti v maternem jeziku taka (seksistična) sporočila zelo hitro naturalizirajo.

4.3.3.2 Analiza jezikovnih sredstev

Podrejenost Alenke Bratušek politikom, ki jo je pokazala analiza tem in naslovov, se pri analizi jezikovnih sredstev kaže v uporabi **aktualizmov**, ki poudarjajo podrejenost Alenke Bratušek, zlasti z metaforami iz družinskega življenja. Rast aktualizmov je zanimiv pojav, ker jih v prejšnjih obdobjih praktično ni zaslediti.

V prispevku *Janković odločen: premagal bo Bratuškovo* (3. 10. 2013) avtorja/-ici v mednaslovu uporabita prispodobo, da bo odločanje o novemu predsedniku Pozitivne Slovenije »Med 'mamo in očetom'«. Izbira takega mednaslova je težavna, ker Alenko Bratušek enači s skrbstveno vlogo matere, hkrati pa na relaciji mama-oče Bratušek in Janković nista enakopravna, ker nosi oče konotacijo glave družine. Boljše izbire bi bile: Med šefom in šefinjo, Med začetnikom in predsednico, Pred težko odločitvijo, Nemogoča izbira ...

Da se izbira primerjave vsaj na neki ravni zdi sporna tudi avtorjema/-icama, nakazuje dejstvo, da sta besedno zvezo *mamo in očetom* postavili v narekovaje. S tem sta odgovornost za besedno zvezo preložili na vir, tj. poslanca Jerka Čehovina, ki ga v nadaljevanju citirata tudi v daljši obliki. Kljub temu, da je prispodoba o mami in očetu ter otrocih v ločitvenem postopku podal Čehovin, sta za reproduciranje njegovih besed odgovorni novinarki, ker so, kot ugotavljajo Hermida (2011) ter Cann in Mohr (2001), novinarji in novinarke tisti, ki se odločajo, katere izjave bodo izpostavili.

Kot ocenjuje novinar/-ka C, je do takšnega mednaslova najverjetneje prišlo zato, ker je bila to najbolj popolna razlaga težke situacije, v kateri so se znašli poslanci PS. Prispodoba z mamo in očetom naj bi bila hkrati dovolj pritegovalna in razumljiva za vsakega bralca oziroma bralko (Novinar/-ka C). Kljub temu, da se je avtorjema/-icama zdela primerjava posrečena, pa to ne

pomeni, da je primerna, ker je naloga novinarjev in novinark, da poročajo odgovorno, ne pa tudi nujno atraktivno (Poler Kovačič 1997). Novinarki bi morale pretehtati, ali je v interesu javnosti, da težko politično situacijo bralci in bralke razumejo kot poenostavljeno dilemo med očetom in mamo – torej glavo družine in skrbnico – ali pa bi bilo boljše, da to odločitev razumejo kako drugače.

Izsledki iz poglobljenih intervjujev nakazujejo, da je možen razlog, zakaj do rabe takšnih sredstev prihaja, v osebni prepričanju novinark, ki so mnenja, da je patriarhalna pozicija politikov – in njihova očetovska nadrejenost političarkam – normalno stanje v politiki:

»Ja, če bi se šlo zdaj v neke globine in bi gledali, da ona kot ženska je mama in on kot moški oče ... Dejansko voditelji delujejo kot starši, kot nek 'father figure'. Politiki tako delujejo na svoje člane in v tem smislu je to članstvo to dilemo videlo natanko tako. Zato je bila ta izjava vredna objave, bila je odsev resnične dileme, zelo točen povzetek te hude dileme. /.../ Oni so se morali odločati med dvema močnima politikoma, torej ustanovitelj oziroma oče, ker on je bil oče stranke, in na drugi strani Bratuškova, ki je bila v bistvu predsednica vlade, ki je to stranko pripeljala na oblast. Se pravi, da je res bila dilema med očetom in mamo.« (Novinar/-ka C)

Patriarhalna podrejenost Alenke Bratušek moškim, še zlasti Zoranu Jankoviću, je področje, na katerem se rezultati analize recepcije pomembno razlikujejo od ugotovitev, pridobljenih s poglobljenimi intervjuji. Medtem ko bralci in bralke reprezentacijo Alenke Bratušek v Jankoviću podrejeni vlogi in vlogi skrbnice ne dojemajo kot pretirano moteče, je to področje, na katerem se Novinar/-ki A in B strinjata, da je možno, da je pri poročanju prišlo do napak.

»Če smo Alenko Bratušek reprezentirali kot političarko, ki jo upravljajo očetovske figure v obliki Jankovića in Erjavca, je to verjetno napaka. Sicer je klonila pritiskom samo toliko, kolikor se je pustila, in tudi izbire pri teh bojih ni imela veliko. In mi smo pač o tem pisali, ampak če je res izpadla kot Jankoviću pokorna, to ni v redu.« (Novinar/-ka B)

4.3.3.3 Tipične diskurzivne prakse

Patriarhalizacija

Obdobje tretjega trimesečja močno zaznamujejo politične krize v povezavi s politiki moškega spola: Zoranom Jankovičem, Gašparjem Gašparjem Mišičem in Karlom Erjavcem. V odnosu do teh politikov je bila Alenka Bratušek – tako kot v drugem trimesečju – predstavljena kot njim in njihovim dejanjem podrejena. Trend reprezentiranja Alenke Bratušek kot političarke s stereotipno ženskimi potezami krotkosti, spravljivosti in podredljivosti se v tretjem trimesečju razvije v **trend reprezentiranja notranjepolitičnih afer skozi patriarhalno lečo**. Med tipičnimi jezikovnimi sredstvi izstopajo aktualizmi, ki temeljijo na družinskem besednjaku, z vidika makropropozicij pa se začenjajo moški politiki pojavljati v stereotipno očetovski vlogi.

Prispevek *Alenka Bratušek napovedala kandidaturo za predsednico PS* (18. 9. 2013) dobro ilustrira patriarhalne makropropozicije politikov in političark v novinarskih prispevkih, ki so tipične za tretje trimesečje. Ključni podatek, ki ga v poročilu, dolgem 72 vrstic, avtorja/-ici izpostavi trikrat, in sicer v naslovju, mednaslovju in besedilu, je ta, da bo Alenka Bratušek za predsednico stranke kandidirala »brez soglasja« Zorana Jankovića.

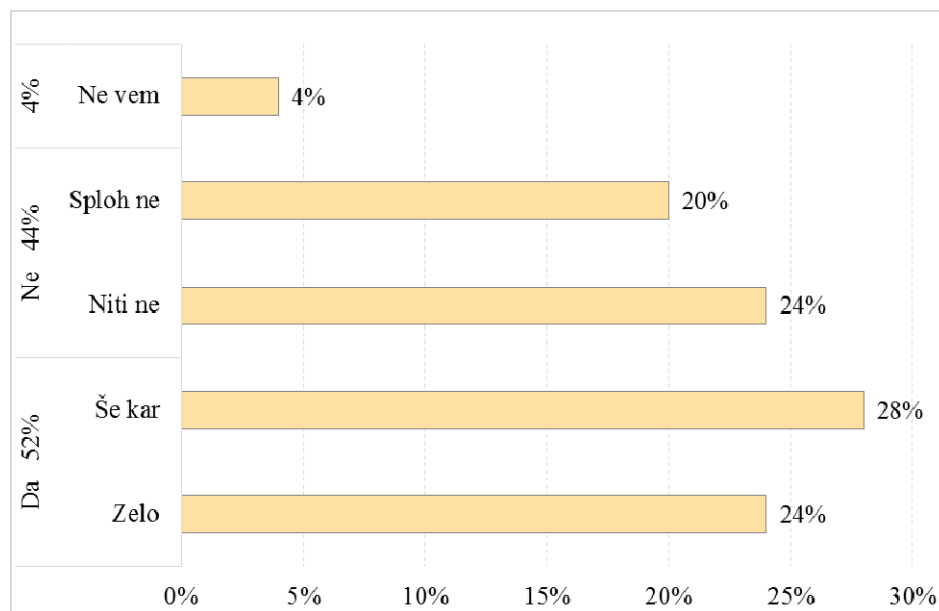
Poudarjanje dejstva, da Bratušek ni pridobila soglasja Jankovića, umetno vzpostavlja vzdušje nenavadnosti in vzbuja vtis, da bi soglasje *morala* pridobiti. To je še posebej zanimivo, ker noben od avtorjev/-ic kot posebej problematičnega ne izpostavlja dejstva, da je Zoran Janković kandidaturo podal brez soglasja predsednice vlade, avtorja/-ici pa v prispevku, objavljenem istega dne (*Bratuškova presenetila Jankovića*, 18. 9. 2013), tudi citirata izjavo, da glede na pravila stranke PS za predsednika stranke lahko kandidira vsak.

Poleg tega besedna zveza *pridobiti soglasje* konotira, da je Alenka Bratušek Zoranu Jankoviću podrejena in ga mora vprašati za dovoljenje, da kandidira. Ker to ni resnično in je tudi seksistično predpostavljati, da bi ga iz bralcu oziroma bralki neznanih razlogov morala vprašati za dovoljenje, bi bile ustreznejše besedne zveze samostojna odločitev, odločila se je sama, ... Najboljša izbira pa bi bila, če avtorja/-ici dejstva, da je Alenka Bratušek oddala kandidaturo samostojno, ne bi pretirano poudarjala.

Z vidika analize recepcije so na tem področju mnenja bralcev in bralk razdeljena: 52 % jih meni, da impliciranje podrejenosti Alenke Bratušek moškim figuram ni problematična, 44 % pa jih to

opredeljuje kot seksizem. Glede na to, da mnoge študije (Bates 2014, Lazar in Kramarae 2009, Melich 1996) ugotavljajo, da gre v primeru impliciranja podrejenosti žensk moškim za seksizem, je možno, da so bralci in bralke različnega mnenja zato, ker se je ta oblika seksizma že naturalizirala. Kot ugotavljajo (Jogan 2014, Butler 2001, Matsumoto 2001), je podrejenost žensk moškim ena najtrdovratnejših oblik seksizma, ker gre za precej osnovno in hkrati zelo razširjeno prepričanje, ki vzpostavlja in upravičuje neenake odnose med spoloma. Možno je, da se je naturalizacija na tem področju lažje in hitreje vzpostavila zato, ker takšne propozicije temeljijo na najbolj osnovni podstati seksizma.

Graf 4.8 V novinarskem prispevku je Alenka Bratušek predstavljena kot Jankoviću podrejena. Se vam to zdi seksistično?



Seksistično razvrščanje izjav, odstavkov in mednaslovov

Sestavljanje odstavkov v koherentno vsebino je izjemno pomemben element sestavljanja pomena, ker vrstni red odstavkov skriva pomembna sporočila o pomembnosti in vrednosti tem, ki jih odstavki obravnavajo (Jensen 1983). Raziskave recepcije besedil so razkrile, da bralci in bralke besedila, ki imajo sicer enako vsebino, vendar so v njih odstavki razporejeni drugače, doživljajo zelo različno (Spiro 1977, Guthrie 1978, Vipond 1980). Posamezni odstavek praviloma obravnava določeno misel ali temo, odstavki s podobnimi in med seboj tesno povezanimi temami pa se v novinarskih prispevkih povezujejo z mednaslovi.

Z vidika seksizma je ta vidik makroanalize besedila zelo pomemben, ker je lahko besedilo, ki je sicer napisano zelo nevtrarno, **seksistično zaradi razvrstitve odstavkov in podnaslovov**.

V prispevkih *Bratuškova presenetila Jankovića* (18. 9. 2013) in *Alenka Bratušek napovedala kandidaturo za predsednico PS* (18. 9. 2013) način, kako so odstavki povezani v besedilo, indicira nepravilno razporejanje sogovorcev glede na spol. Čeprav je bila kandidatura Alenke Bratušek po mnenju Novinar/-ke A »nekaj, kar glede na realno stanje ni bilo verjetno«, in je torej šlo za presenetljivo potezo, ki je z novičarskega vidika zelo zanimiva, je začetek prispevka v obeh primerih namenjen Zoranu Jankoviću.

»Kaj bo storil ljubljanski župan Zoran Janković, še vedno ni znano. Je pa včeraj namignil, da bo 'vse znano do kongresa'. 'Vsakdo ima pravico kandidirati za predsednika stranke, tako je od začetka, ko smo stranko ustanovili,' je povedal. Na opozorila, da bo moral svojo odločitev vendarle sporočiti do začetka oktobra, Janković odgovarja, da je kongres najvišji organ PS. 'Kongres lahko karkoli dovoli ali ne dovoli. Je pa res, da obstaja rokovnik. Glede na vse imam dve možnosti: se odločim ali pa se nič ne odločim,' je bil znova nejasen. Prvič pa je opozoril na še eno možnost: da bo kmalu star 61 let, da bi torej razmislil tudi o upokojitvi.« (*Bratuškova presenetila Jankovića*, 18. 9. 2013)

»Ustanovitelj PS Zoran Janković je svoji tekmici najprej čestital, nato pa zatrdil, da to ne bo vplivalo na njegove odločitve. Janković je prav tako evidentirani kandidat za predsednika, a tudi včeraj ni razkril, ali bo h kandidaturi dal soglasje ali pa se bo umaknil Bratuškovi. Po pravilih stranke bo to moral sporočiti do 2. oktobra.« (*Alenka Bratušek napovedala kandidaturo za predsednico PS*, 18. 9. 2013).

Takšna odločitev avtorjev/-ic je še posebej nenavadna zato, ker v teh odstavkih bralec oziroma bralka ne izve nič novega, zanimivega ali konkretnega. Glede na načela kakovostnega novinarskega pisanja mora biti namreč vsebina prispevkov členjena po principu obrnjene piramide (Keeble 2005, 89–90) – torej od najbolj relevantnih do najmanj relevantnih tem – pa tudi sicer za kakovostno pisanje velja pravilo, da naj začetek besedila temelji na dovolj pomembnih informacijah, ki pritegnejo bralca oziroma bralko (Vipond 1980, Jensen 1983).

Najpomembnejše informacije o tem, zakaj se je Alenka Bratušek odločila za kandidaturo in kaj to pomeni za politično stabilnost države, so avtorji/-ice umestili šele v sredino prispevka. Boljše

bi bilo, če bi v prispevku *Bratuškova presenetila Jankovića* (18. 9. 2013) vodilu sledil odstavek s pojasnitvijo, zakaj se je Alenka Bratušek odločila za kandidaturo, nato bi sledil odstavek o pomenu kandidature za stranko in politično stanje v državi. Glede na to, da se ta odstavek zaključí z mislijo, da je zelo pomembno, kako se bo odzval Zoran Janković, bi bilo smiselno na to mesto uvrstiti njegov odziv. Sklep prispevka s stališči in razmišljanji predstavnikov drugih strank je ustrezen.

Prav na načelo relevantnosti povedanega se Novinarke A, B in C sklicujejo, ko razlagajo, zakaj pri določenih temah *niso* vključile mnenja Alenke Bratušek.

»Pri kočljivih temah se po navadi politiki zavijejo v molk ali pa preobilico praznih besed. V takih primerih jih ne vključim v prispevek, tako pač je.« (Novinar/-ka A)

»Dolgi politikovih praznih izjav se pač ne da v prispevek. Iz tega lahko potem največ izluščiš bistvo in včasih je to tudi samo en stavek. Politik ne rabi v ne vem koliko vrsticah na dolgo in široko razglablјati en problem, ampak lahko pove jasno stališče v enem stavku: »Naredil bom to-in-to in konec.« To je čisto dovolj, ni treba na dolgo in široko razglablјati.« (Novinar/-ka B)

»Če vir nima povedati kaj pametnega, ga ni smiselno vključevati v prispevek. Že tako smo prostorsko omejeni, to bi bilo res nesmiselno.« (Novinar/-ka C)

O pomembnosti stališč Zorana Jankovića v času boja za predsedniško funkcijo v stranki Pozitivna Slovenija novinar/-ka A dodaja: »Ko sva recimo prej govorili o boju z Zoranom Jankovićem. Takrat se je ona [Alenka Bratušek] zaprla. In tudi Zoran Janković se je. Ja, imel je novinarske konference, ampak povedal pa ni absolutno nič pomembnega.«

Melich (1996) v analizi političnih kampanj ugotavlja, da imajo novinarke in novinarji pri odbiranju izjav zelo različna merila relevantnosti glede na spol. Pri obravnavanemu primeru še posebej izstopa dejstvo, da intervjuvane novinarke izjave Zorana Jankovića ocenjujejo kot nerelevantne ter hkrati trdijo, da dolge in nepomembne izjave politikov oziroma političark ni dobro reproducirati, zato je nerazumljivo, zakaj so stališča tega politika tako zelo izpostavljena. Vprašanje je, zakaj so načela izločevanja izjav glede na spol različno aplicirana, oziroma ali je spol tisti dejavnik, ki pomembno vpliva na odbiranje in razporejanje izjav političnih akterjev in akterk. Pri tem je zanimivo, da poglobljeni intervjuji razkrivajo, da so novinarke in novinarji prepričani, da vidik spola na njihovo presojo, čigavo mnenje je relevantno in čigavo ne, ne vpliva.

Avtorji in avtorice različnih študij (Mason 2007, Cann in Mohr 2001, Ting Lee 2001) pa ugotavljajo, da so neelitne karakteristike akterjev in akterk najpomembnejši dejavnik, zaradi katerega so stališča teh akterjev in akterk v medijih zapostavljena in trivializirana. Kot razlaga Mason (2007, 109), se novinarke in novinarji ponavadi zanašajo na to, da jim bodo najpomembnejše podatke posredovali viri, za katere že vnaprej ocenijo, da so najpomembnejši. Zaradi tega se v medijih vseskozi reproducirajo fokusi in stališča pripadnikov elitnih družbenih skupin (Mason 2007, Cann in Mohr 2001, Ting Lee 2001). West (1997, 127) ugotavlja, da vlogo normativnega elitnega vira prevzema beli hegemonični moški s politično ali ekonomsko močjo. Glede na te izsledke bi bilo možno vzroke za novinarske izbire, čigavo mnenje je v prispevkih treba izpostaviti, iskati v seksističnih osebnih načelih novinarjev in novinark, je pa seveda vprašanje, ali je to edini dejavnik, zaradi katerega je bila Alenka Bratušek zapostavljena akterka.

4.3.3.4 Izjave dneva

Analiza rubrike Izjava dneva je pokazala veliko sprememb. Najopaznejša je ta, da se po večmesečnemu premoru mnenje Alenke Bratušek spet pojavi v rubriki Izjava dneva.

V primerjavi s prvim trimesečjem, v katerem se je sistematično ignoriranje kazalo tudi prek sistematičnega izbiranja fotografij, na katerih gleda Alenka Bratušek stran, je v tem trimesečju izbira fotografij veliko boljša. Ker Alenka Bratušek na vseh fotografijah gleda v bralca oziroma bralko, je vsebina povedanega veliko bolj prepričljiva.

Z vidika vsebine je glede na predhodne Izjave dneva opazen rahel napredek.

V Izjavi dneva 12. 9. 2013 Alenka Bratušek komentira politično dogajanje s košarkarskimi prispodobami. Da je takšna izjava posebej izpostavljena, je zanimivo zato, ker so športne asociacije in lahkoten humor tipične značilnosti izpostavljenih izjav politikov moškega spola (Holmes 2006, 6). Možno je, da je tak odmik od stereotipiziranja lahko posledica dejstva, da v tem obdobju ni bila aktualna nobena politična kriza, v kateri bi bila Alenka Bratušek posebej izpostavljena.

Slika 4.5 Izjave dneva Alenke Bratušek v tretjem trimesečju



Vir: Delo

Izjava dneva 21. 10. 2013 namreč sovpada z zaostrovanjem pritiskov Desusa na Alenko Bratušek v okviru sprejetja nepremičninskega davka. Glede na to, da je v tem politično bolj napetem obdobju izpostavljeni odgovor Alenke Bratušek na nenavadno vprašanje o spanju, bi bilo možno, da je politična tenzija dejavnik, ki vpliva na prisotnost trivializacije. Dejstvo, da so na Delu za Izjavo dneva izbrali odgovor na vprašanje, o čem Alenka Bratušek ponoči sanja, kaže na prestopanje meja profesionalnosti. Kot ugotavlja Melich (1996), je prestopanje profesionalnih meja s strani novinarjev in novinark značilno zlasti v obdobju zaostrovanja diskreditacij.

Izjava dneva 27. 9. 2013 predstavlja največji napredek, ker je prvič izpostavljena izjava Alenke Bratušek, ki na politično relevanten način govori o pomembni politično-gospodarski temi. Dejstvo, da se je to zgodilo več kot pol leta po nastopu funkcije, sicer ni spodbudno, ključno pa je vprašanje, ali gre v tem primeru za izjemo ali se bo izoblikoval trend izboljševanja podobe Alenke Bratušek v rubriki Izjava dneva.

4.3.4. Četrto trimesečje

V zadnjem obdobju prvega leta funkcije predsednice vlade se Alenka Bratušek pojavlja v 36 novinarskih prispevkih, ki v povprečju obsegajo 88,31 vrstice, omenjanje nje ali njenega mnenja pa predstavlja v povprečju 12,24 vrstice. Glede na preostala analizirana obdobja, ki se med seboj zelo razlikujejo, opazam v zadnjem obdobju umiritev. Pozornost novinarskega in uredniškega

kolektiva je s kvantitativnega vidika podobna tej iz prejšnjega trimesečja, kvalitativno gledano pa se teme, jezikovna sredstva in diskurzivne prakse **še vedno spreminjajo in razvijajo**.

4.3.4.1 Analiza tem in naslovov

V četrtem trimesečju je najopaznejši **odmik** od prej aktualnih stereotipnih spolnih vlog in gledišč. Stereotipizacije, estetizacije, patriarhalizacije in domestifikacije praktično ni zaznati. Med ključnimi temami, v katerih se pojavlja, so politična vprašanja: iskanje nove ministrice za zdravje, usklajevanje koalicijskih partnerjev in zapis fiskalnega pravila. Tudi tema ustvarjanja novih delovnih mest, za katero bi glede na prejšnja obdobja pričakovali socialni zorni kot, je obravnavana z vidika gospodarstva.

Naslove je s pomočjo analize možno razvrstiti v dve ključni skupini.

Najbolj zanimiv je premik **z vidika skladnje**. Medtem ko je še v prejšnjem trimesečju Alenka Bratušek v naslovih praviloma nastopala kot predmet, v četrtem trimesečju praviloma nastopa kot osebek. *Bratuškova bo razkrila imena ministrov* (3. 2. 2014), *Bratuškova prepričala Metoda Dragonjo?* (7. 2. 2014) in *Bratuškova predlaga Trop Skazovo, Dragonjo in Žmavca* (13. 2. 2014) so tipični primeri naslovov, v katerih je omenjena Alenka Bratušek. Pri izbiri Bratuškova–Bratušek se zdi, da so avtorji in avtorice še vedno ambivalentne in uredniško neenotne, ker je izbira *Bratušek* – ki je boljša tako z vidika enakopravnosti spolov kot z vidika ekonomičnosti izražanja – še vedno videti naključna. Naslov *Bratušek: 60.000 delovnih mest* (20. 3. 2014) je redek primer odločitve za izbiro *Bratušek* namesto *Bratuškova*.

Drugo skupino tvorijo vse številnejši naslovi, v katerih je osebek beseda *koalicija*. Medtem ko se je v prejšnjih trimesečjih pojem koalicije pojavljal predvsem v smislu koalicijskih partnerjev, ki se ne strinjajo z Alenko Bratušek, se **koalicija tokrat pojavlja v smislu skupine, ki jo vodi Alenka Bratušek**. *Koalicija bo Slovenijo spet vrnila v sedlo* (15. 1. 2014), *Koalicija rešena, a težav še ni konec* (15. 2. 2014) in *Koalicija v primežu različnih interesov* (19. 3. 2014) je nekaj tipičnih primerov takšnih naslovov.

4.3.4.2 Analiza jezikovnih sredstev

Analiza tipičnih jezikovnih sredstev kaže, da se je v zadnjem trimesečju zgodil pomemben premik v imenovanju Alenke Bratušek. Medtem ko je v prejšnjih trimesečjih obstajala jasna

razmejitev med Alenko Bratušek in vsemi drugimi politiki, analiza nanašalnic kaže, da se začenja porast nanašanja na skupino, ki ji Alenka Bratušek pripada. Nanašalnice, v katerih je Alenka Bratušek del skupine, po navadi izražajo odločnost in enotnost:

»/.../ s kakšnimi metodami so jo (Tino Komel, op. p.) prisilili, ni znano.«

»/.../ jo (Tino Komel, op. p.) bodo skušali razrešiti proti njeni volji.«

»/.../ so jo (Tino Komel, op. p.) v stranki prisilili /.../«

Kadar pa Alenka Bratušek kot vršilka dejanj nastopa samostojno, so v stavku uporabljene besede, ki jih lahko povežemo s konotacijami neukosti, podrejenosti in prijaznosti, skratka nelaskavimi oziroma bolj stereotipno ženskimi potezami:

»Alenka Bratušek se je znašla v veliki zagati /.../«

»/.../ je po številnih odlogih končno vložila predlog kandidatov.«

»/.../ se je zanimala za njegovo mnenje /.../«

»/.../ se je pohvalila Alenka Bratušek.«

Analiza jezikovnih sredstev nakazuje, da ima Alenka Bratušek na jezikovni ravni vse večji dostop do tipično moških domen političnega delovanja, vendar **samo, kadar nastopa v skupini z drugimi politiki, sama pa ne.**

Samo dejstvo, da se pojavlja kot del skupine, ki vrši neko dejanje, se zdi spodbudno. Do tega obdobja je bila le izjemoma reprezentirana kot del svoje poslanske skupine ali vladne koalicije. Pogosteje je bila reprezentirana izolirano. Zato bi lahko bila priključitev Alenke Bratušek kot vršilke dejanj ob bok poslanski skupini in koaliciji znak napredka.

Po drugi strani pa je ugotovljena polarizacija vršilcev dejanj glede na stereotipno moške in ženske značilnosti problematična zato, ker na reprezentacijski ravni Alenko Bratušek prisili, da zasluge za svoja nestereotipna ravnanja deli z moškimi, odgovornost za stereotipne propozicije pa mora nositi sama. Vprašanje je, ali ni občutek, da se na področju leksike seksizem manjša, lažen, ker jezikovna reprezentacija Alenke Bratušek še vedno implicira seksizem, in sicer kot razlagata Lazar in Kramarac (2009, 224–225): »Ženske dobijo samo omejen delež družbene moči ter neomejeno količino družbene odgovornosti in krivde.«

4.3.4.3 Tipične diskurzivne prakse

Polarizacija

Čeprav stereotipna estetizacija, domestifikacija in partiarhalizacija več niso prisotne, je odnos med Alenko Bratušek in moškimi **stereotipno razdeljen na dva pola**. Moški so v tem obdobju reprezentirani kot lahkotni in odločni, Alenka Bratušek pa kot pasivna in kriva. Takšna polarizacija spolnih vlog v besedilih je tipična in jo Holmes (2006) razlaga kot eno najtežje odpravljalivih naturaliziranih predstav o moških in ženskah v besedilih.

Pasivnost Alenke Bratušek je na diskurzivni ravni prikazana kot odsotnost od dogajanja. Tako je na primer v prispevku *Ni pomembno, da je minister zdravnik* (13. 1. 2014) Alenka Bratušek prisotna izključno kot oseba, ki je »povabila« v svoj kabinet Rajka Kendo in Erika Breclja in »jo je zanimalo« njuno mnenje.

Na drugi strani se oba kandidata v prispevku pojavljata v veliko bolj aktivnih vlogah:

- »Kenda je oddal svoj zapis /.../«
- »/.../ meni, da ni pravi čas za izbiro /.../«
- »/.../ je svetoval ministrski predsednici podobno.«

Podobno podobo pasivne predsednice vlade na eni strani in aktivnih moških na drugi ustvarja tudi prispevek *Iskanje najmanjšega skupnega imenovalca* (14. 1. 2014). V njem je Alenka Bratušek prisotna samo kot akterka, ki se je o ministrskih kandidatih »pogovarjala«, moški akterji pa so »argumentirali«, ponudili svoj predlog, ponovili svoja stališča in zatrdili, da so blizu dogovora.

Asimetrična podoba vlog moških politikov in predsednice vlade ustvarja vtis, da je Alenka Bratušek pasivna političarka, namesto katere se odločajo drugi.

Ravno zaradi tega, ker se ji s pripisovanjem pasivnosti odvzema vlogo tiste osebe, ki sprejema odločitve, je nenavadno to, da se hkrati za iste odločitve pripisuje odgovornost in krivdo samo njej. V primeru politične krize ob iskanju ministrice za zdravje postane to najočitneje takrat, ko Alenka Bratušek vloži predlog s kandidatkami. V prispevkih *Bratuškova bo razkrila imena ministrov* (3. 2. 2014), *Komelova vendarle odstopila* (14. 2. 2014) in *Pogodba podpisana, na*

vrsti zaslišanja (15. 2. 2014) avtorji/-ice dejanja Alenke Bratušek opisujejo z naslednjimi besedami:

- »Alenka Bratušek se je znašla v veliki zagati.«
- »/.../ je po številnih odlaganjih končno vložila predlog kandidatov.«
- »/.../ se je znašla v skoraj nerešljivih težavah.«
- »/.../ bi postavila na preizkušnjo lastno skupino.
-

Taka stališča avtorjev in avtoric so zanimiva zato, ker ustvarjajo ambivalenten diskurz. Po eni strani se ustvarja diskurz, v katerem je Alenka Bratušek pasivna političarka, namesto katere se odločajo drugi, po drugi strani pa diskurz, v katerem je Alenka Bratušek odgovorna in kriva za vse težave, ki so se ali pa bi se »*skoraj*« zgodile. **Selektivno pripisovanje odgovornosti** ženskam je po Eckert in McConnell-Ginet (2003) mehanizem seksističnega diskreditiranja žensk na vodilnih položajih.

4.3.4.4 Izjave dneva

Slika 4.6 Izjava dneva
Alenke Bratušek v zadnjem
trimesečju



Vir: Delo

V rubriki Izjava dneva je v zadnjem trimesečju izpostavljena ena izjava Alenke Bratušek. Z analizo opazam, da se nadaljuje proces sprememb, ki sem ga zaznala v tretjem trimesečju. Izjava, ki je bila izpostavljena, se navezuje na politično vprašanje in reprezentira Alenko Bratušek kot odločno in nepodredljivo političarko.

Glede na lok Izjav dneva, ki ga opazam v raziskovanem obdobju, menim, da je rubrika Izjava dneva **edina**, v kateri se **seksizem skozi izbrano obdobje manjša**.

Da je smer razvoja Izjav dneva drugačna kot smer razvoja preostalih prispevkov je zanimivo zato, ker poglobljeni intervjuji razkrivajo, da Izjave dneva odbira uredništvo skupaj. Možna razlaga, zakaj je na tem področju seksizma v tem obdobju vse manj, je ta, da je pri skupinskem delu včasih rezultat manj seksizma, ker je ideološko gledano seksizem, kljub temu da prežema večino sodobnih družb, vsaj načeloma razumljen kot nepopularen (Lazar in Kramrae 2009, 222).

4.4 Analiza rezultatov

Ključni problemi novinarskega poročanja o prvi slovenski predsednici vlade Alenki Bratušek v obdobju prvega leta po nastopu na funkcijo so glede na izsledke **analize besedil** v izbranem obdobju ignoriranje, stereotipiziranje in estetiziranje. Te prakse poročanja se v različnih oblikah pojavljajo skozi skoraj celotno analizirano obdobje.

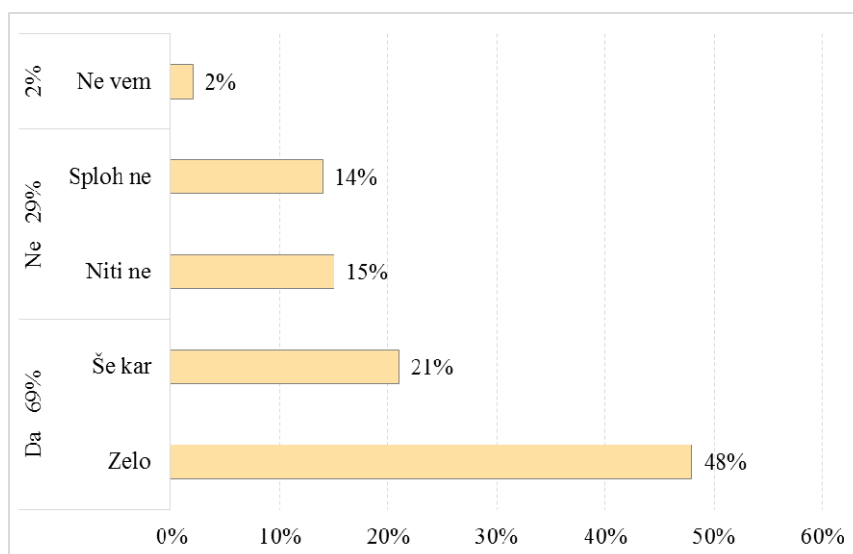
Diskurzivna praksa ignoriranja na različne načine zaznamuje skoraj celotno analizirano obdobje. Pri tem je treba omeniti, da so se pri analizi kot omenjanje Alenke Bratušek ali njenega mnenja šteje vse oblike sklicevanja, tudi kritiziranje in neodobravanje. V prvem trimesečju po imenovanju na premiersko funkcijo je ignoriranje Alenke Bratušek najbolj očitno, skozi celotno analizirano obdobje pa se kaže kot trend, da se **v politično ali gospodarsko napetih obdobjih** Alenko Bratušek ali njeno mnenje omenja bistveno manj kot sicer. **V odnosu do moških politikov** se ignoriranje kaže kot praksa, da se moškim politikom odmerja neprimerno več pozornosti kot Alenki Bratušek, četudi so tema novinarskega prispevka Alenka Bratušek in njene odločitve. Takšno ignoriranje dodatno omogoča **seksistično razvrščanje odstavkov v novinarskih prispevkih** – ti Alenko Bratušek in njeno mnenje v prispevku omenjajo pozneje kot mnenje moških politikov. Glede na teme novinarskih prispevkov pa je opazna težnja, da se Alenki Bratušek in njenemu mnenju namenja **več pozornosti ob bolj stereotipno ženskih temah**.

Stereotipiziranje se v analiziranemu obdobju kaže na zelo raznolike načine. Najočitnejša je **stereotipna podrejenost** Alenke Bratušek moškim, ki se uresničuje prek stereotipnih aktualiziranih jezikovnih sredstev, uvrščanju Alenke Bratušek v stavek kot predmet in patriarhalne podrejenosti politikom, ki bi naj bili iz različnih, celo nasprotujočih si razlogov bolj upravičeni do medijske pozornosti. Stereotipiziranje se na ravni novinarskih tem kaže kot trend, da je pri isti temi, obdelani z različnih gledišč, zanimanje za Alenko Bratušek in njeno mnenje večje, kadar se pojavlja v vlogi skrbnice, in **manjše, kadar je gledišče teme gospodarsko**. **Estetiziranje** je verjetno najočitnejša problematična novinarska praksa, ker je poročanje o videzu političark neobičajna praksa v notranjepolitičnih prispevkih.

Analiza recepcije kaže, da se seksistične prakse, ki jih izpostavi analiza besedil, bralcem in bralkam časopisa Delo zdijo seksistične. Bralci in bralke časopisa Delo za najbolj seksistični opredeljujejo praksi **estetizacije** (gl. Graf 4.7) in stereotipnega **večjega namenjanja pozornosti**

pri tipično ženskih temah. Glede na to, da ti dve obliki seksističnih diskreditacij po Benokrat in Feagin (1995, 39) spadata k odkritemu seksizmu in ju najlaže prepoznamo, ker gre za najhujše napade na osebo na ravni spola, ni presenetljivo, da bralci in bralke tovrstni seksizem opredeljujejo kot najbolj problematičen

Graf 4.9 Alenka Bratušek se pojavlja v prispevkih, ki obravnavajo tipično ženske teme sociale ter skrbi za družino in mlade. Se vam to zdi seksistično?

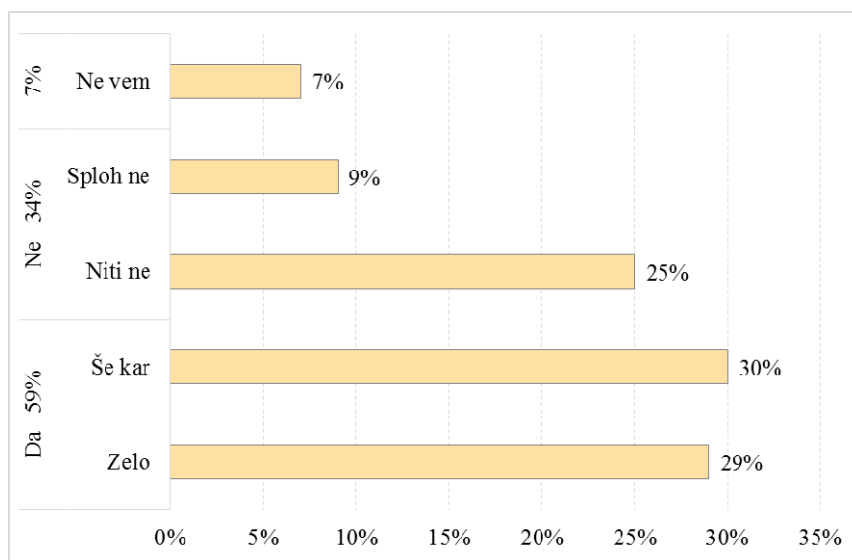


Prav tako večina bralcev in bralk kot seksistično opredeljuje **prakso ignoriranja** Alenke Bratušek. Tudi **seksistično razvrščanje odstavkov** oziroma trend, da je zanimanje za Alenko Bratušek in njeno mnenje izraženo proti koncu prispevka, večina anketirancev in anketirank opredeljuje kot seksizem (gl. Graf 4.5). Ta rezultat je nekoliko manj pričakovan, ker je ignoriranje žensk in njihovih stališč manj očitna seksistična diskreditacija, ker je zelo težko kot problem razumeti nekaj, kar v resnici sploh ne obstaja (Etter – Lewis 1991). Dejstvo, da bralci in bralke ignoriranje razumejo kot seksistično, je lahko zelo spodbudno, saj je videti, da seksizem zelo dobro zaznavajo.

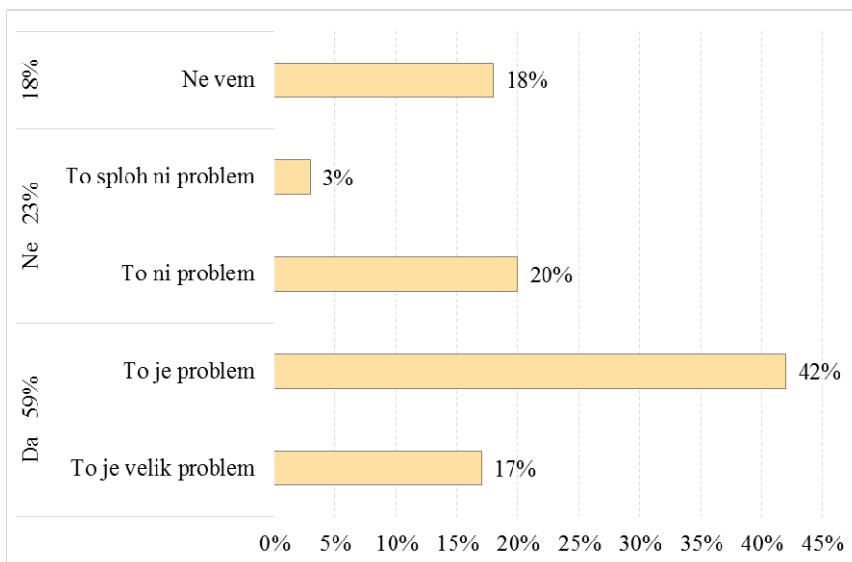
Pri vprašanju, ali je stereotipna **podrejenost politikom** seksizem, so mnenja bralcev in bralk razdeljena. Kot neproblematično to prakso opredeljuje 44 % anketiranih bralcev oziroma bralk, kot problematično pa 52 % (gl. Graf 4. 8). Podrejanje političark, celo na najvišjih funkcijah, je glede na različne raziskave (Varvus 2002, Melich 1996, Evetts 1994) sicer nedopustna, a pogosta

oblika seksizma. Videti je, da je na tem področju, ki sicer spada k bolj očitnemu odkritemu seksizmu (Benokratis in Feagin 1995), treba javnost še bolj seznaniti o seksizmu.

Graf 4.10 V prispevku o pomembnem političnem vprašanju Alenka Bratušek ali njeno mnenje nista omenjena niti enkrat. Se vam to zdi seksistično?



Graf 4.11 11 Kako bi ocenili seksizem v slovenskih medijih?



Z analizo recepcije ugotavljam tudi, da večina anketirancev in anketirank meni, da seksizem v slovenskih medijih predstavlja problem. Možno je torej, da seksizem pri bralcih in bralkah ni

naturaliziran. Glede na to, da slednji v medijih ni zaželen in ga kot motečega opredeljujejo tudi bralci in bralke, pa se odpira pomembno vprašanje, zakaj se seksizem v medijih sploh pojavlja.

Vse več sodobnih študij (Bradley-Geist in drugi 2015, Becker in Wright 2011, Chaudoir in Quinn 2010) ugotavlja, da opazovanje seksizma, ki je sicer namenjen neki drugi osebi, skoraj enako negativno vpliva na opazovalce in opazovalke kot na tarče seksizma, ti negativni vplivi pa segajo od povišanega srčnega utripa do nizke samopodobe in celo ponotranjenja seksističnih prepričanj (Chaudoir in Quinn 2010 621–629). Bradley-Geist in drugi (2015) pa ugotavljajo, da je za ugotavljanje seksizma ključno mnenje osebe, ki ji je bil seksizem namenjen, ker tarče seksizma slednjega identificirajo še točneje kot drugi. Pomembno je torej vprašanje, na kakšen način so izsledki analize recepcije povezani z **izsledki poglobljenega intervjuja z Alenko Bratušek**.

Bratušek (2015) kot najbolj problematične seksistične diskreditacije opredeljuje estetiziranje, stereotipiziranje, pripisovanje odgovornosti in impliciranje podrejenosti moškim. Estetiziranje in stereotipiziranje sta seksistični diskreditaciji, pri katerih izsledki ankete in poglobljenega intervjuja sovpadajo. Impliciranje podrejenosti moškim, ki ga kot seksizem opredeljuje Bratušek (2015), je nedvomno nesprejemljiva seksistična praksa (Bates 2014, Saul 2004, Matsumoto 2001, Melich 1996, Benokratis in Feagin 1995), zato se vnovič odpira vprašanje, zakaj so mnjenja anketiranih bralcev in bralk na tem področju deljena. Ignoriranje, ki je glede na izsledke analize recepcije in različne študije (Martinson 2012, Etter – Lewis 1991) razumljeno kot oblika seksizma, Bratušek (2015) ne razume kot problematično, vendar iz razlogov, ki niso povezani s seksizmom: »Takrat niti nisem imela časa razmišljati o medijih, ker je bila situacija takšna, da je bilo ogromno dela in zelo malo časa. Nisem bila pozorna na to, koliko se mediji z mano ukvarjajo.«

Bratušek (2015) se spominja, da so bila novinarska vprašanja na temo estetike, stereotipne podrejenosti moškim, stereotipne vpetosti v družinsko življenje in podobno, pogosta in moteča.

Kot ugotavlja Bratušek (2015), je pomemben problem seksizma v medijih ta, da lahko s svojo senzacionalističnostjo zasenči pomembne odločitve, procese in dogodke: »Če se recimo navežem na prav to novico o tigrastemu krilu, je dejstvo, da so se v Rimu odvijali pomembni sestanki. Z Enricom Letto sva vzpostavila zelo dobre odnose, ki so naši državi pomembno pomagali. O tem se žal ni govorilo veliko, čeprav je to pomembno za državo.«

Bratušek (2015) pravi, da seksističnih diskreditacij v medijih, zlasti pa v časopisu Delo, ni pričakovala. Pri tem Bratušek (2015) ugotavlja, da je ključni vidik seksizma v medijih neenaka obravnava glede na spol: »Razumem, da imamo rumene medije, ki se pač s takšnimi temami ukvarjajo. Tem tudi lažje opraviš komentarje, ker veš, da se tudi z vsemi drugimi ukvarjajo na enak način,« in dodaja: »V rumenih medijih je pač pomembno, kako se ljudje oblačijo. Ampak da se pomemben dnevni medij, ki se ukvarja s politiko in ima neko veljavo, začne ukvarjati z videzom, se mi zdi neprimerno.«

Odnos z novinarji in novinarkami, ki so avtorji oziroma avtorice analiziranih besedil in so sodelovali v poglobljenih intervjujih, Bratušek (2015) opisuje kot dober in korekten: »Doživljala sem ju kot kvalitetni novinarki, ki postavljata dobra vprašanja in vesta, o čem sprašujeta. Jaz sem ju uvrščala med resne novinarje.«

Ob izsledkih analize besedil, recepcije in poglobljenega intervjuja se zastavlja vprašanje, zakaj do takšnih seksističnih praks prihaja in kako se v okviru novinarskega diskurza naturalizirajo. Glede na **poglobljene intervjuje z novinarji in novinarkami**, ki so pogosto tudi avtorji in avtorice analiziranih besedil je videti, da imajo pomembno vlogo pri pogostosti, stopnji in obliki seksizma novinarji in novinarke ter uredniški kolektiv.

Izsledki poglobljenih intervjujev kažejo na to, da se avtorjem oziroma avtoricam – za razliko od opazovalcev in opazovalk seksizma ter predmeta analiziranega seksizma Alenke Bratušek – seksistične diskreditacije, ki jih je razkrila analiza besedil, ne zdijo problematične. O diskurzivni praksi ignoriranja pravi Novinar/-ka A: »Dvomim, da bi to imelo kakšno povezavo s predsodki o njenem spolu.« Prav tako se Novinarju/-ki A ne zdi sporno pisanje o videzu Alenke Bratušek: »Se vam je zdel [ta prispevek] seksističen? Zakaj?« in dodaja: »Meni se ta članek res ne zdi tako zelo seksističen.« O poimenovanju Alenke Bratušek kot Bratuškova pravi Novinar/-ka B: »Ta Bratušek Bratuškova je samo stvar stilistike.« O razlaganju političnega dogajanja skozi patriarhalno lečo pa Novinar/-ka A razlaga: »Mislim, da se tudi tukaj ne morem čisto strinjati, da bi to bilo seksistično. Če pogledamo nazaj, je Alenka Bratušek bila njegova poslanka, v parlament je prišla v njegovi stranki in zaradi njega.«

S poglobljenimi intervjuji sem skušala poiskati odgovor na vprašanje, zakaj seksističnih diskreditacij novinarji in novinarke ne opredeljujejo kot seksizem. Možno je, da do tega prihaja, ker novinarji in novinarke ne poznajo najbolje koncepta seksizma.

A. K.: V Delu se Alenka Bratušek pojavlja kot Bratuškova in kot Bratušek. Raba je zelo nedosledna, zato me zanima, kaj vpliva na to?

A: To je po mojem ena zelo trivialna tema. /.../ Vsekakor to ni neka seksistična odločitev. Recimo, da bi s tem, ko jo imenujemo Bratušek, iz nje naredili moškega in pika. Bratušek je ... ne vem, njen brat, če bi ga imela, ne vem, če ga ima.

A. K.: Ali se vam zdi seksistično, če je v kolektivu več moških kot žensk in se temu kolektivu dovoli, da si sam izbere svojega vodjo?

B: A to mora biti problem? Ne, kajne? Zakaj pa bi to bil seksizem?

»Ja, če bi šli zdaj v neke globine in gledali, da ona kot ženska je mama in on kot moški oče ... Dejansko voditelji delujejo kot starši, kot nek 'father figure'. /.../ Meni se ta izjava ni zdela sporna. Seveda, če stvar interpretiraš z vidika spola, je lahko sporna, ampak ni bila. Bila je absolutno natančna, ker je natanko za to šlo.« (Novinar/-ka C)

Odgovor novinar/-ke C kaže tudi na možnost, da novinarji in novinarke verjamejo, da so seksistične makropropozicije, na katere opozori analiza besedil in jih torej novinarji in novinarke reproducirajo v svojih besedilih, resnične. Poglobljeni intervjuji še kažejo, da novinarji in novinarke menijo, da je vloga novinarjev in novinark odslikava te resničnosti. Takšne trditve so netočne, ker je vloga novinarjev in novinark odbiranje in interpretiranje novic, ki so v javnem interesu (Hermida 2011, Poler Kovačič 1997).

S poglobljenimi intervjuji še ugotavljam, da novinar/-ke odgovornost za seksizem, ki ga razkriva analiza, prelagajo na druge, zlasti na Alenko Bratušek in celo na bralce in bralke. To je nesprejemljivo, ker so za vsebino svojih prispevkov odgovorni novinarji in novinarke (Hermida 2011, Poler Kovačič 1997, Melich 1996).

»Pri temah, podobnih tigrastemu krilu, smo vprašali kabinet za izjavo in smo tudi zmeraj dobili odgovor, da ni komentarja ali pa da je to njena osebna stvar. Okej, prav, tako, kot se sama odloča, kako bo vodila državo, se sama odloča, kako se bo oblekla. Ampak njene odločitve kljub temu ne ostanejo neopažene.« (Novinar/-ka A)

»Ampak ko tako razmišljam, se mi odpre tudi vprašanje, na kakšen način človek takšne članke prebere. Jih prebere kot neko odpiranje vrat seksizmu ali pa v neki dobri veri, da je nekdo ta prispevek napisal v dobri veri.« (Novinar/-ka B)

Pomembno vprašanje je, kakšno vlogo pri naturalizaciji seksizma igra ugled medija. Herman in Chomsky (1988) ugotavljata, da ima pri reproduciranju neenakega položaja marginalnih družbenih skupin – med katere spadajo tudi ženske – pomembno vlogo ugled časopisa in tudi novinarskega poklica, ker ljudje novinarjem in novinarkam zaupajo, da bodo poročali pošteno, ti pa v resnici pogosto poročajo dominantnim družbenim skupinam v prid. Gotovo časopis Delo kot osrednji časnik uživa visoko stopnjo kredibilnosti, ugleda in zaupanja. Prav predvidevano kakovost časopisa Delo intervjuvane novinarko navajajo kot argument, zakaj do seksizma tudi v primeru poročanja o videzu Alenke Bratušek, ni moglo priti:

»/.../ ampak oni so res šli na prvo žogo in so jo na veliko obsojali [zaradi videza in oblačenja]. Mi smo se pa odločili, da se tega lotimo malo drugače. /.../ In so bili kar takšni pogledi v smislu: 'U, od kdaj se pa Delo s tem [videzom Alenke Bratušek] ukvarja?!' Ja, Delo je resen časopis, ampak tudi to [videz Alenke Bratušek] je pomembna tema.« (Novinar/-ka A)

»Tukaj [na časopisu Delo] je uredniško sito, ki res skrbi za standard pisanja.« (Novinar/-ka B)

»Za razliko od ženskega tiska, rumenega tiska ... Tam pač pride v ospredje videz, spol, družina ... Te druge okoliščine pač. Za delo, ki ga jaz opravljam, so te okoliščine popolnoma nepomembne.« (Novinar/-ka C)

Analiza besedil pokaže na več seksističnih diskreditacij, in sicer z vidika ignoriranja, impliciranja podrejenosti, stereotipiziranja in estetiziranja. Analiza recepcije kaže, da bralci in bralke te novinarske prakse ocenjujejo kot seksizem. Hkrati poglobljeni intervju z Alenko Bratušek kaže, da te diskreditacije, razen ignoriranja, tudi ona razume kot seksizem. Neskladje se pojavi, ko te izsledke primerjam z izsledki poglobljenih intervjujev z novinarji/novinarkami. Ti so namreč mnenja, da seksizem v analiziranih besedilih ni prisoten ter da je za diskreditacije v časopisu Delo kriva Alenka Bratušek sama, bralci in bralke pa so krivi, da novinarskih prispevkov ne berejo »v dobri veri« (Novinar/-ka B). Če sklenemo, rezultati analize odgovarjajo na vprašanje, kakšen je seksizem, ki je spremljal poročanje o Alenki Bratušek in ponujajo možne

odgovore na vprašanje, kako se te prakse naturalizirajo, hkrati pa opozarjajo na pomembno vprašanje, kakšno vlogo ima pri vsem tem novinarski in uredniški kolektiv.

5 Diskusija

Študije položaja žensk v politiki (Antić Gaber 2011, Zubković 2008, Melich 1996) kažejo, da so ženske sistematično obravnavane kot manj pomembne političarke. Kot ugotavlja Bates (2014, 51–76), se ta neenakost političark v medijih reproducira, ker so v medijih političarke pogosto reprezentirane kot inferiorne moškim kolegom (Bates 2014, Varvus 2002, Toš 1998).

Izsledki raziskave seksizma v tiskanih medijih kažejo, da seksizem v slovenskih medijih predstavlja resen problem. Glede na izsledke drugih raziskav ta ugotovitev ni nova, saj mnogi (Bates 2014, Lazar in Kramarac 2009, Varvus 2002) že dalj časa opozarjajo na problem seksizma v medijih na splošno in na seksistične diskreditacije političark.

Analiza seksizma, ki spremlja poročanje o predsednici vlade, pa vendarle pomembno **prispeva k obstoječim raziskavam seksizma** v Sloveniji, ker tovrstne družbene situacije do nastopa Alenke Bratušek na premiersko funkcijo še ni bilo, zato je to pri nas zaenkrat še slabo raziskano.

S svojo raziskavo sem skušala čim bolj celostno odgovoriti na vprašanja, kakšne so značilnosti seksizma v slovenskih tiskanih medijih in kako se ta sredstva naturalizirajo. Kljub temu da raziskava ponuja nekaj konkretnih odgovorov, pa ostaja precej vprašanj odprtih. Tako je na primer pomembno vprašanje, koliko lahko izsledke te raziskave, ki je preučevala seksizem, usmerjen na Alenko Bratušek v prvem letu po imenovanju na funkcijo predsednice vlade, v notranjepolitičnih prispevkih časopisa Delo, posplošimo na slovenske medije. Če bi raziskavo z isto temo, metodami in časovnim obdobjem razširili na večji vzorec in vključili več časopisnih hiš, bi dobili bolj celostne odgovore, hkrati pa bi ugotovitve lažje posplošili.

Ključno pomanjkljivost raziskave predstavlja analiza recepcije, ki bi lahko bila strukturirana bolj poglobljeno in natančno. Vprašanje je, ali bi z boljše oblikovano anketo dobila drugačne odgovore. Dobro bi bilo, da nadaljnje raziskave tega fenomena še boljše zastavijo analizo recepcije in tako bolj celostno odgovorijo na vprašanje, kakšen je seksizem v slovenskih medijih in kako se naturalizira.

V namen še bolj točnega razumevanja seksizma v tiskanih medijih bi bilo dobro, da se **nadaljnje raziskave** usmerijo v:

1. primerjavo obravnave Alenke Bratušek z obravnavo drugih slovenskih političark v notranjepolitičnih prispevkih, da se še točneje opredelijo splošne značilnosti seksistične obravnave političark v slovenskih medijih ter se ugotovi, ali gre pri ugotovljenemu seksističnemu poročanju o Alenki Bratušek morda za izjemo ali pa so diskreditacije političark v medijih splošnejša praksa;
2. primerjavo obravnave prve slovenske predsednice vlade Alenke Bratušek z obravnavo drugih predsednikov vlade, da se preveri, kateri mehanizmi diskreditacije, ki jih razkriva ta analiza, so morda povezani z drugimi dejavniki ob nastopu politika ali političarke na premiersko funkcijo in se s tem še bolj natančno preveri, kaj so seksistične diskreditacije političark v medijih;
3. podrobno primerjavo obravnave Alenke Bratušek z obravnavo tujih predsednic vlad v osrednjem časopisu države, da se preveri, kateri mehanizmi seksističnih diskreditacij in njene naturalizacije so univerzalni in kateri so vezani na posebne družbeno-kulturne okoliščine posamezne države ter hkrati tudi, zakaj do morebitnih razlik prihaja.

V vsakem primeru je dobro, da se sprejmejo konkretni **ukrepi za zmanjševanje seksizma** v medijih. Glede na to, da se kot ključni dejavnik naturalizacije seksističnega diskurza izločajo seksistična prepričanja novinarjev in novinark ter urednikov in urednic, bi bilo nujno, da se novinarji in novinark ter uredniki in urednice poučijo o seksizmu in neseksističnemu pisanju. Pri tem bi bil odličen pripomoček Priročnik za medije o upoštevanju enakih možnosti (Šribar in Hrženjak 2004). Ker pa je ta priročnik za neseksistično pisanje novinarjem in novinarkam ter urednikom in urednicam na voljo že dalj časa, je pomembno vprašanje, kako uresniške kolektive spodbuditi k upoštevanju načel neseksističnega pisanja. Za začetek bi bilo dobro, da bi **na ravni posamezne medijske hiše** sprejeli standard o neseksističnem pisanju. V sodelovanju z raziskovalci in raziskovalkami seksizma v medijih bi lahko medijske hiše organizirale izobraževanja za uredniški in novinarski kolektiv. Women in Journalism, Sexism Watch in nagrada Ernie so **primeri dobre prakse iz tujine**, ki bi jih lahko uvedli tudi pri nas.

Dobro bi bilo, da bi v Sloveniji uvedli redna poročila o stanju seksizma po vzoru Sexism Watch in Women in Journalism. Poročila o seksizmu bi lahko v okviru fakultet izdelovali znanstveniki in znanstvenice z različnih področij. Še boljše pa bi bilo, če bi se po vzoru angleške organizacije Women in Journalism ustvarila posebna organizacija, ki bi spremljala seksizem na Slovenskem.

Dobro bi bilo, da bi se o izsledkih poročil obvestilo tudi medije in se tako omogočilo medijsko vidnost preže na seksizem, hkrati pa bi se s tem tudi izobraževalo novinarje in novinarke.

Pomanjkljivost Sexism Watcha je, da gre za skupek poročil, ki so razpršena, s tem pa se zmanjša vidnost tega projekta. Zato bi bilo boljše, da bi poročila o stanju seksizma objavljali podobno kot organizacija Women in Journalism, torej na posebni spletni strani ali pa na primer kot redno tematsko številko znanstvenih časopisov s področja družboslovja.

Podeljevanje nagrade Ernie za najbolj seksistične izjave je avstralski fenomen, ki se je izkazal za v javnosti zelo uspešen način opozarjanja na seksizem, zato bi bilo smiselno podobne satirične nagrade podeljevati tudi v Sloveniji.

Na neseksistično pisanje naj posebej opozorita **Društvo novinarjev Slovenije** in **Novinarsko častno razsodišče**. Pomembno je, da obe organizaciji na področju seksizma v medijih ravnata tako preventivno kot tudi sankcijsko. Glede na izsledke raziskave bi bilo nujno, da se proti seksističnemu pisanju izrecno opredeli Kodeks novinarjev Slovenije. Pri tem bi bilo dobro, da se v Kodeksu opredelijo seksistična sredstva in tudi predlagajo neseksistične izbire.

Pomembno vlogo pri boju proti seksizmu predstavlja tudi **zakonodaja**. Glede na Evropsko strategijo za enakost spolov 2014–17 in dejstvo, da je Slovenija z Zakonom o enakih možnostih žensk in moških (2002) obvezana skrbeti za enakopravnost spolov na vseh področjih življenja, bi bilo dobro, da bi Slovenija uvedla zakonodajo, ki bi omogočala ustrezno spremljanje in tudi sankcioniranje seksizma v medijih. Pri tem je nujno, da se dokazovanje seksizma in seksističnih diskreditacij v morebitni zakonodaji opredeli tako, da vsak sum preuči skupina strokovnjakov, katerih ekspertize segajo na področja stilistike, kritične diskurzivne analize in novinarstva. Kot kažejo številne raziskave (Bates 2014, Jogan 2014, Lipsitz 2011, Šribar in Hrženjak 2004, Eckert in McConnell-Ginet 2003, Luštrek 2003, Melich 1996, Evetts 1994), ima seksizem najrazličnejše oblike, zato je nujno sprejeti dovolj fleksibilne opredelitve tega pojava.

6 Zaključek

Kot je prepričana Quinn (2009, 70), je enakost spolov družbeno stanje, h kateremu morajo stremeti vse demokratične družbe. Mediji imajo pri tem še posebej odgovorno nalogo, ker novinarski prispevki sooblikujejo družbeni diskurz (Mills 1997, 6). Različne raziskave s področja položaja žensk v dominantnem diskurzu (Bates 2014, Holmes 2006, Lazar in Kramarae 2009, Eckert in McConnell-Ginet 2003, Bordieu 2001, Butler 2001) kažejo, da je prevladujoča podoba ženske v družbi stereotipna in podrejena moškim. Pri tem je vloga medijev nezanemarljiv dejavnik upravičevanja te neenakosti (Bates 2014, Luthar 2001, Jogan 2001).

S pomočjo preučevanja primarnih virov, kritične diskurzivne in jezikovnostilne analize, ankete in poglobljenih intervjujev sem v magistrski nalogi iskala odgovore na izhodiščni raziskovalni vprašanji:

RV1: Kakšne so značilnosti seksizma v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih?

RV2: Kako se seksizem v notranjepolitičnih prispevkih v slovenskih tiskanih medijih naturalizira?

S pomočjo analize virov ter kritične diskurzivne in jezikovnostilne analize ugotavljam, da je seksizem v časopisu Delo prisoten, kaže pa se v različnih oblikah.

V **naslovih** se razkrivajo predvsem seksistične diskurzivne prakse. Moškosrediščna drža se razkriva prek pogoste prakse, da se z vidika skladnje moški pojavljajo kot osebek, ženske pa kot predmet. Patriarhalizacija, domestifikacija, estetizacija in druge oblike stereotipiziranja se v naslovih razkrivajo zlasti prek izbire aktualizmov.

Jezikovna sredstva lahko sicer le redko uvrstimo k direktnim sekstičnim diskreditacijam. Možno je, da do tega prihaja zato, ker v časopisu Delo prevladuje standard nevtralnega pisanja. Glagoli in glagolski načini razkrivajo stereotipno prikazovanje Alenke Bratušek kot podrejene in pasivne akterke. Medtem ko v začetku analiziranega obdobja prevladujejo posredna imenovanja in Alenka Bratušek le redko nastopa kot osebek, se proti koncu analiziranega obdobja to izboljša. V času analiziranega obdobja se ne uskladi zaimljanje, zato se skozi celotno obdobje pojavljata tako *Bratuškova* kot *Bratušek*. To je zlasti zanimivo zato, ker Novinar/-ka B ugotavlja, da so v

tistem obdobju uredniško uskladili poimenovanje aplikacije Twitter, ne pa tudi poimenovanje predsednice vlade.

Kot prevladujoče seksistične **diskurzivne prakse** bi lahko opredelila ignoriranje, domestifikacijo, estetizacijo, pripisovanje odgovornosti in razlaganje političnega dogajanja skozi patriarhalno gledišče.

Ugotavljam, da glede na tipologijo seksizma po Benokratis in Feagin (1995) prevladujeta prikriti in subtilni tip, odkriti tip seksizma je redkejši.

Med **odkriti seksizem** lahko uvrstimo diskurzivni praksi estetizacije in domestifikacije Alenke Bratušek v notranjepolitičnih prispevkih, ker te diskurzivne prakse temeljijo na njenem stereotipiziranju. K odkritemu seksizmu lahko štejemo tudi diskurzivno podrejanje Alenke Bratušek moškim akterjem, ker z analizo besedil ugotavljam, da avtorji in avtorice besedil podrejenost Alenke Bratušek gradijo na stereotipih, s poglobljenimi intervjuji pa ugotavljam, da ti stereotipi izvirajo iz seksističnega prepričanja novinark, da je takšno stanje resnično stanje političnega dogajanja.

K **prikritemu seksizmu** lahko štejemo izbiranje in razvrščanje virov, razvrščanje odstavkov ter pripisovanje odgovornosti, ker te novinarske odločitve sicer praviloma temeljijo na odločitvah in tudi ustaljenih novinarskih rutinah, ki so z vidika spola videti nevtralne, vendar z analizo besedil ugotavljam, da so ženske s tem postavljene v nepravičen položaj.

Kot obliko **subtilnega seksizma** lahko razumemo diskurzivno prakso ignoriranja, saj kot ugotavlja Etter – Lewis (1991) ta najtežje dokazljiva oblika diskriminacije temelji na neotipljivemu prepričanju, da ženskam ni treba namenjati medijskega prostora pri pomembnih družbenih, gospodarskih in političnih vprašanjih.

Da bi problem seksizma obravnavala čim bolj celostno, sem s poglobljenim intervjujem izsledke raziskave preverila tudi pri tarči obravnavanega seksizma, Alenki Bratušek. Kot razlagajo Bradley-Geist in drugi (2015), je dejstvo, da je kot predmet seksistične diskreditacije opazila, da se ji dogaja krivica, eno najbolj točnih orodij za ugotavljanje seksizma zato, ker študije opazovalcev in opazovalk seksizma kažejo, da tretje osebe – ne glede na spol – veliko manj verjetno zaznajo krivično obravnavo žensk.

Kot pravi Bratušek (2015), se s seksizmom ob nastopu na premiersko funkcijo ni posebej ukvarjala, sčasoma pa je ugotovila, da je seksizem v slovenskih medijih velik problem. Bratušek (2015) ugotavlja, da je svet medijev celo bolj surov kot svet politike: »Pri napredovanju v

političnem svetu spol ni igral nobene vloge. Obravnavana sem bila enako kot vsak drug. Ko pa so name postali pozorni mediji, so se začele najrazličnejše debate o videzu, moji družini, kaj si 'zaslužim' in česa ne ... Tako da moram priznati, da se mi zdi svet medijev veliko bolj neizprosno do žensk kot svet politike«. Kot razlaga Bratušek (2015), se ji je v obdobju prvega mandata zdelo najbolj problematično to, da jo mediji diskreditirajo skozi prakse estetizacije, domestifikacije, pripisovanja odgovornosti in impliciranja podrejenosti moškim.

S pomočjo analize recepcije ugotavljam, da se ta sredstva bralcem in bralkam zdijo seksistična. Estetiziranje in stereotipizirano domestificiranje se 69 % bralcem in bralkam zdi seksistično. Ta ugotovitev je pričakovana, saj estetiziranje in domestificiranje spadata med oblike odkritega seksizma (Benokratis in Feagin 1995) in sta zaradi tega med bolj opaznimi oblikami seksizma. Stereotipno usmerjanje pozornosti na Alenko Bratušek ob tipično ženskih temah, kar je ena ob oblik prikrita seksizma, prav tako večina bralcev in bralk razume kot seksizem. Zanimivo je, da bralci in bralke ignorirajo, ki je sicer manj opazna oblika seksizma, večinoma, tj. 59 %, opredelijo kot seksizem. Neskladje se pojavlja samo na področju stereotipne podrejenosti Alenke Bratušek moškim politikom, pri čemer je 52 % bralcev in bralk mnenja, da impliciranje podrejenosti Alenke Bratušek Zoranu Jankoviću ni problematično, 44 % pa jih je mnenja, da je to seksizem. Vsekakor je videti, da seksizem pri bralcih in bralkah (še) ni **naturaliziran**.

S poglobljenimi intervjuji ugotavljam, da sredstva, ki so tako glede na stroko (Bates 2014, Holmes 2006, Eckert in McConnell-Ginet 2003) kot tudi glede na analizo besedil in recepcije ter poglobljenega intervjuja z Alenko Bratušek seksistična, novinarji/-ke opredeljujejo kot neproblematična. To neskladje nakazuje možnost, da naturalizacija seksizma morda poteka predvsem pri novinarjih in novinarkah oziroma avtorjih in avtoricah besedil in da smer naturalizacije seksizma morda poteka tako, da se začne pri novinarjih in novinarkah ter se šele nato zgodi pri bralcih in bralkah.

Poglobljeni intervjuji z novinarji/-kami razkrivajo, da novinarji/-ke seksistična sredstva pogosto uporabljajo v želji zagotavljanja večje razumljivosti besedil bralcem oziroma bralkam in zaradi rutinizacije novinarskega dela v smislu načel ekonomičnosti pisanja in izbiranja sogovornikov. Ti vidiki tvorjenja novinarskih besedil so javnosti pogosto nevidni in vprašanje je, koliko prav zato pripomorejo k naturalizaciji seksizma.

Kot razlaga Smith (2012), je glavni vidik naturalizacije nasilja nad ženskami ta, da javnost sicer razume, kaj nasilje je, ampak ne razume, zakaj do njega prihaja. Ni pomembno samo napraviti

seksistične diskreditacije vidne, temveč je ključno problematizirati procese, zaradi katerih se neenakost normalizira (Kelly 1988, 139). S pomočjo primerjave metod analize primarnih virov, kritične diskurzivne in jezikovnostilne analize, ankete in poglobljenih intervjujev ugotavljam, da pri naturalizaciji seksizma igrajo ključno vlogo osebna seksistična prepričanja novinarjev in novinark.

O naturalizaciji seksizma v tiskanih medijih lahko glede na izsledke te raziskave sklenemo, da se seksizem na ravni besedila naturalizira prek nevtralnega upovedovanja seksističnih stališč, ki jih razkrivata jezikovnostilna in kritična diskurzivna analiza besedil. Glede na izsledke poglobljenih intervjujev je možno, da do tega prihaja zaradi osebnih seksističnih stališč novinarjev in novinark, saj tudi tuje raziskave (Carlson 2009, Mason 2007, Cann in Mohr 2001, Ting Lee 2001) opozarjajo na tak trend. Pri tem je zlasti problematičen trend prelaganja odgovornosti za zaznavanje seksizma na tarčo seksizma, ki naj bi bila kriva, bralce in bralke, ki naj prispevke novinarjev in novinark berejo v »dobri veri« (Novinar/-ka B), in družbo kot tako, češ da novinarji in novinarke samo odlikavajo realnost. Kot ugotavljajo mnogi avtorji in avtorice (Bates 2014, Lazar in Kramarae 2009, West 1997, Etter – Lewis 1991), so za prisotnost seksizma v medijih krivi novinarji in novinarke, saj se z odbiranjem vsebin lahko odločijo za ali proti seksističnemu pisanju. Odgovornost novinarjev in novinark je, da pišejo neseksistično, saj je seksizem oblika sovražnega govora, ta pa je po Kodeksu novinarjev Slovenije (2010) nesprejemljiv, glede na evropsko direktivo 2014–17 pa je seksizem v medijih prepovedan. Nezanemarljivo vlogo pri naturalizaciji seksizma v medijih ima tudi status časopisa, saj se z višjo stopnjo ugleda časopisa večja tudi zaupanje bralcev in bralk – in celo novinarjev in novinark samih – v ta časopis, to pa posledično viša normalizacijo nepravilnih praks (Herman in Chomsky 1988). Proces naturalizacije seksizma v medijih je možno ustaviti in popraviti, vendar samo, če se pisci in piske teh besedil odločijo proti seksističnemu pisanju (Smith 2012, Šrihar 2007, Holmes 2006, Eckert in McConnell – Ginnet 2003).

Literatura

- Akhmanova, Olga. 1976. *Linguostylistics Theory and Method*. New York: De Gruyter Mouton.
- Amon, Smilja. 2001. Žensko časopisje. V *Enciklopedija Slovenije*, ur. Dušan Voglar in Alenka Dermastia, 15: 317–318. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Antić Gaber, Milica. 2011. *Ženske na robovih politike*. Ljubljana: Sophia.
- Aronson, Elliot. 1995. *The Social Animal*. New York: W.H. Freeman and Co.
- Barthes, Roland. 1994. *The semiotic challenge*. Los Angeles: University of California press.
- Bates, Laura. 2014. *Everyday Sexism*. London: Simon & Schuster.
- Baskar, Bojan. 1995. Diskusijski prispevek k javni razpravi o neseksistični rabi jezika. V *Neseksistična raba jezika*, ur. Vera Kozmik in Jasna Jeram, Ljubljana: Urad za žensko politiko, 35–38.
- Beauvoir, Simone de. 1999. *Drugi spol: I*. Ljubljana: Delta.
- Becker, Julia in Stephen Wright. 2011. Yet another dark side of chivalry: Benevolent sexism undermines and hostile sexism motivates collective action for social change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101 (1): 62–77.
- Benokratis, Nijole in Joe Feagin. 1995. *Modern Sexism: Balant, Subtle and Covert Discrimination*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Beynon, John. 2002. *Masculinities and Culture*. Philadelphia: University Press.
- Bigler, Taylor. 2013. Ashley Judd, potential US Senate Candidate, sure has done a lot of on-screen nudity., *Daily Caller* (3. marec).
- Bourdieu, Pierre. 2001. *Masculine domination*. Cambridge: Polity Press.
- Bornstein, Kate. 1995. *Gender Outlaw: On Men, Women and the rest of Us*. New York: Vintage.
- Božič, Anže. 2013. Janković odpremil odstopno izjavo. *Delo* (21. marec).
- 2014a. Iskanje najmanjšega skupnega imenovalca. *Delo* (14. januar).
- 2014b. Pogodba podpisana, na vrsti zaslišanja. *Delo*. *Delo* (15. februar).
- Boyle, Roy. 2014. Theresa May ignored the elephant in the room, *The Guardian*. (20. november).

- Bradley-Geist, Jill, Rivera, Ivy in Susan Geringer. 2015. The Collateral Damage of Ambient Sexism: Observing Sexism Impacts Bystander Self-Esteem and Career Aspirations. *Sex Roles*, 73 (2015): 29–42.
- Bratušek, Alenka. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 30. september.
- Brown, John. 2013. Theresa May criticises judges for »ignoring« deportation law, BBC (17. februar).
- Bulletin, the. 2007. »Barren« Gillard blasts Heffernan. (2. maj).
- Burr, Vivien. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. New York: Routledge.
- Butler, Judith. 2001. *Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
- Buttolo, Frančiška. 1997. Slovenka. V *Enciklopedija Slovenije*, ur. Dušan Voglar in Alenka Dermastia, 11: 390. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bojarska, Katarzyna. 2012. *Responding to Lexical Stimuli with Gender Associations: A Cognitive-Cultural Model*. London: Sage.
- Cann, David in Philip Mohr. 2001. Journalist and Source Gender in Australian Television News. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 45 (1): 162–174.
- Carlson, Matt. 2009. Dueling, Dancing or Dominating? Journalists and Their Sources. *Sociology Compass*, (3) 4: 526–542.
- Chaudoir, Stephanie in Diane Quinn. 2010. Bystander Sexism in the Intergroup Context: The Impact of Cat-calls on Women's Reactions Towards Men. *Sex Roles*, 62 (9): 623–634.
- Cochrane, Kira. 2008. Fair game?, The Guardian (24. oktober).
- Coward, Rosalind. 1989. *Ženska želja*. Ljubljana: Krt.
- Curran, Daniel in Claire Renzetti. 1995. *Social Problems*. Boston: Allyn & Bacon.
- Červek, Urban. 2013. Skupaj proti brezposelnosti. Delo (23. avgust).
- Delo. 2013a. Ekipa Alenke Bratušek danes pred poslanci (20. marec).
- 2013b. Država obljublja pomoč mladim (28. junij).
- 2013c. Srečanje, ki ti nariše ustnice (19. julij).
- 2014č. Bratuškova prepričala Metoda Dragonjo? (7. februar).
- Delphy, Christine. 1993. *Rethinking Sex and Gender*. New York: Routledge.
- Dijk, Teun Van 1995. Ideological discourse analysis. *The New Courant 4*. University of Helsinki, English Department.
- Dodson, Sean. 2015. *Predavanje pri predmetu Spletno novinarstvo*. Ljubljana: FDV.

- Eckert, Penelope in McConnell – Ginet Sally. 2003. *Language and Gender*. Cambridge: University Press.
- Elliot, Andrew in Patricia Devine. 1994. On the motivational nature of cognitive dissonance: Dissonance as psychological discomfort. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (3): 382–394. New York: American Psychological Association.
- Enns, Carolyn in Ada Sinacore. 2001. *Feminist Theories*. San Diego: Academic Press.
- Erjavec, Karmen. 1995. *Tisk na pragu 21. stoletja*. Ljubljana: FDV.
- Etter – Lewis, Gwendolyn. 1991. Black Women's Life stories: Reclaiming Self in Narrative Texts. V *Women's Words: The Feminist Practice of Oral History*, ur. Gluck Cherna Berger in Daphne Patai. New York: Routledge.
- Evetts, Julia. 1994. *Women and Careers: Themes and Issues in Advanced Industrial Societies*. London: Longman.
- Festinger, Leon. 1957. *A Theory of Cognitive Dissonance*. California: Stanford University Press.
- Forbes. 2014. Angela Merkel's Frumpy power Suits (7. januar).
- Foucault, Michele. 1969. *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Freeman, Hadley. 2002. Look at these Shoes, The Guardian (9. oktober).
- Fried, C. B in Elliot Aronson. 1995. Hypocrisy, misattribution, and dissonance reduction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21 (9): 925–933.
- Gender Equality Strategy 2014–2017* (2014). Dostopno prek: <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/gender/GenderEqualityStrategy2014-17.pdf> (16. november 2015).
- Givhan, Robin. 2007. Hillary Clinton's Tentative Dip Into New Neckline Territory, Washington Post (20. julij).
- Guthrie, John. 1978. Research: Remembering Content. *Journal of Reading*. (22): 64-66.
- Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices*. London: Sage.
- Hamilton, Mykol. 1988. Using masculine generics: Does generic 'he' increase male bias in the user's imagery?. *Sex Roles*, 19 (11): 785–799.
- Herman, Edward in Noam Chomsky. 1988. *Manufacturing Consent*. New York: Pantheon Books.
- Hermida, Alfred. 2011. Mechanisms of Participation. V *Participatory Journalism*, ur. Jane Singer. New York: Wiley-Blackwell.

- Hing, Leanne in Mark Zanna. 2002. Inducing hypocrisy to reduce prejudicial responses among aversive racists. *Journal of Experimental Social Psychology*, 38: 71–78.
- Hočevar, Tone. 2013. Pristrčno srečanje v Vatikanu: papež povabljen v Slovenijo. Delo (14. junij).
- Holmes, Jane. 2006. *Gendered Talk at Work*. Oxford: Blackwell.
- Hood, Jane. 1993. Who's Pussy is This: A Feminist Comment. *Talking Back*. Boston: South End Press.
- Howley, Patrick. 2013. Ashley Judd for Senate?, Daily Caller (1. marec).
- Inglehart, Ronald and Pippa Norris. 2001. Cultural Obstacles to Equal Representation. *Journal of Democracy* (12): 3. Stanford: John Hopkins University Press.
- Jančič, Peter. 2013a. Slabo leto za Virantove, odlično za Jankovičeve. Delo (30.marec).
- 2013b. Bratuškova: Porodniški dopust je pravica otrok. Delo (10. julij).
- 2013c. Čufer napoveduje bolj vzdržno omejevalno politiko. Delo. Delo (20. marec).
- Jagland, Thorbjorn. 2014. *Council of Europe Gender Equality Strategy 2014–2017*. Council of Europe.
- Jaworski, Adam in Nikolas Coupland. 2006. *The Discourse Reader*. London: Routledge.
- Jenko, Miha. 2014. Bratušek: 60.000 delovnih mest. Delo (20. marec).
- Jensen, Julie. 1983. *Composing and Comprehending*. Washington: Natl Council of Teachers.
- Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: FDV.
- Jogan, Maca. 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: FDV.
- 2005. Enakost med spoloma in moškosredinska tradicija v slovenski družbi. *Tradicija, prelomi, vizije*. 2005 (2): 64.
- 2014. *Sociologija in seksizem*. Ljubljana: FDV.
- Johnson, Joy in Robin Repta. 2012. *Sex and Gender: Beyond the Binaries. V Designing and conducting gender, sex and research*, ur. John Oliffe, 17–39. London: Sage.
- Joy, Melanie. 2010. *Why we love dogs, eat pigs and wear cows: An introduction to carnism*. San Francisco: Conari Press.
- Kalin Golob, Monika. 2002. Jezikovna enakopravnost. *Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja* (1): 2. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

- 2008. Od Vodnikovega "kramljanja z ljudstvom" do načela obrnjene piramide: stilistični razmislek o razvoju slovenskih novinarskih žanrov. *Prispevki k zgodovini slovenskih medijev* (15): 2008. Ljubljana: FDV.
- Kanjuro Mrčela, Aleksandra. 1991. Spol kot dejavnik družbene stratifikacije. *Teorija in praksa*, 28 (5/6): 586–590. Ljubljana: FDV.
- 1995. Poklicne vloge žensk – položaj žensk v plačanem delu. *Zbornik študij*, 2 (1): 51–66. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- 1996. Ženske v management – Slovenkam se ne piše slabo. *Manager*: 40–41.
- Keeble, Richard. 2005. *Print Journalism: A Critical Introduction*. London: Routledge.
- Kelly, Liz. 1988. *Surviving Sexual Violence: Feminist Perspectives*. Cambridge: Polity Press.
- Kodeks novinarjev Slovenije* (21. december 2010).
- Koeser, Sara. 2014. Just Reading? How Gender-Fair Language Triggers Readers' Use of Gender-Fair Forms. *Journal of Language and Social Psychology* (34) 3: 343–357. London: Sage.
- Korošec, Tomo in drugi 2002. *Razžalitve v tiskanih medijih*. Ljubljana: FDV.
- Laclau, Ernesto. 2007. *On Populist Reason*. New York: Verso.
- Laroche, Dorothy De. 1987. Three Bears are all Men: Mothers' Gender Labeling of Neutral Picture Book Characters. *Sex Roles* (17): 163–178. New York: Springer.
- Leech, John. 2010. Everything's better than moderation: Young women's gender role attitudes and risky sexual behavior. *The Journal of Adolescent Health*, ur. Charles Irwin, 437–443. New York: Elsevier.
- Lawless, Jennifer. 2014. *It's the Family, Stupid! Not Quite ... Hot Traditional Gender Roles do not affect Women's Political Ambition*. California: Stanford University Press.
- Lazar, Michelle in Cheris Kramarae. 2009. Gender and Power in Discourse. V *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ur. Teun Van Dijk, 217–240. London: Sage.
- Legan, Jerca. 2004. *Razgaljena: žensko branje v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomski humanistični študij.
- Leskošek, Vesna. 2005. Sovražni govor kot dejanje nasilja. V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek: 81–95. Ljubljana: Mirnovni institute.
- Lipsitz, Sandra. 2011. *Transforming the Debate on Sexual Inequality: From Biological Difference to Institutionalized Androcentrism*. New York: Cornell University Press.

- Luthar, Breda. 2001. Žurnalizem: poetika skupnosti pod krinko kronologije dogodkov. *Teorija in praksa* (38): 2. Ljubljana: FDV.
- Lilian, Donna. 2007. A thorn by any other name: Sexist discourse as hate speech. *Discourse and Society* (6) 18: 719–740.
- Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana: FDV.
- Logar Berginc, Nataša. 2004. Nove tvorjenke v publicistiki. V *Poti slovenskega novinarstva danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 175–199. Ljubljana: FDV.
- Luštrek, Mojca. 2003. O seksizmu v jeziku. *Revija za računovodstvo in finance*. 30 (6): 97.
- Martinson, Jane. 2012. *Seen but not heard: how women make front page news*. London: Women in Journalism.
- Mason, Anthony. 2007. Elite sources, journalistic practice and the status quo. *Pacific Journalism Review*, 13 (1): 107–123. Auckland: Pjreview.
- Matsuda, Mari. 1993. *Words that wound: Critical race theory, assaultive speech and first amendment*. Boulder: Westview Press.
- Matsumoto, David. 2001. *The Handbook of Culture and Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Mead, Margaret. 1935/2001. *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*. New York: Harper Perennial.
- Melich, Tanya. 1996. *War on Women*. New York: Bantam Press.
- Merica, Dan. 2015. Bill Clinton opens up about his relationship with Hillary. CNN (14. junij)
- Mills, Sara. 1997. *Discourse*. New York: Routledge.
- Money, John. 1955. *Hemaphrodism, gender and precocity in hyperandrocentrism*.
- Morris, Charles. 1975. *Osnove teorije o znacima*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Mullainathan, Sendhil in Ebonya Washington. 2006. Sticking with Your Vote: Cognitive Dissonance and Voting. *American Economic Journal: Applied Economics*, 1(1): 86–111. Massachusetts: American Economic Association.
- Nastran – Ule, Mirjana. 2000. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Newman, Cathy. 2008. Why Angela Merkel cannot escape Margaret Thatcher's legacy, *The Telegraph* (23. september).
- Novinarka A. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 8. junij 2015.

- Novinarka B. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 8. junij 2015.
- Novinarka C. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 16. junij 2015.
- Pappas, Alex. 2013a. Ashley Judd's biggest problem: Her history of bizzare comments, Daily Caller (26. februar).
- 2013b. Why is Ashley Judd campaigning everywhere but Kentucky?, Daily Caller (26. marec).
- Peirce, Charles. 2004. *Izbrani spisi o teoriji znaka in pomena ter pragmacizmu*. Ljubljana: Krtina.
- Penelope, Julia. 1990. *Speaking Freely: Unlearning the Lies of Fathers' Tongues*. New York: Pergamon Press.
- Pekinska deklaracija (15. september 1995). Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_moznosti/PekinskaDeklaracija.pdf (16. november 2015)
- Perkins, Charlotte. 1911/2007. *The Man-Made World*. New York: Cosimo.
- Poler Kovačič, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Praprotnik, Tadej. 2000. Mehanizmi ideološke konstrukcije spolne identitete. V *Raziskovalno delo podiplomskih študentov Slovenije: družboslovje in humanistika*, ur. Branko Lobnikar in Jurij Žurej. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev Slovenije, str. 107–116.
- Quinn, Sheila. 2009. *Vključevanja vidika spola v proračun: praktično izvajanje*. Ljubljana: Urad RS za enake možnosti.
- Renner, Tanja. 1993. Dekonstrukcija standardne teorije ali o novi podobi sociologije družine. *Teorija in praksa*, 30 (1/2): 109–113. Ljubljana: FDV.
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013 (ReNPEMZM), Ur. l. RS, št. 100/2005 (10. november 2005).
- Saussure, Ferdinand de. 1997. *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Saul, Jennifer. 2004. *Feminist philosophy on Language*. Stanford: University Press.
- Sexism Watch. 2008. Sexualization of Republican VP Candidate Sarah Palin (2. september).
- Sibley, Chris. 2007. When women become more hostilely sexist toward their gender: The system-justifying act of benevolent sexism. *Sex Roles*, 57 (9–10): 743–754.
- Smith, Jennie. 2012. *The Naturalisation of Everyday Sexism and Violence*. London: Gender and Education Association.

- Spiro, Rand. 1977. Remembering Information from Text. V *Schooling and Acquisition of Knowledge*, ur. Richard Clough Anderson. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Splichal, Slavko. 1992. *Izgubljene utopije?*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Stabej, Marko. 1997. Seksizem kot jezikovnopolitični problem. *Zbornik predavanj Seminarja selovenskega jezika, literature in kulture*. 1997 (33) 57–68.
- Starič, Tanja. 2013. Vlada Alenke Bratušek nastopila na mandat, Delo (21. marec).
- Starič, Tanja in Anže Božič. 2013a. Med Bratuškovo in Jankovičem je počilo. Delo (11. julij).
- 2013b. Pozitivna Slovenija gre na kongres. Delo (11. julij).
- 2013c. Tigrasto na rdeči preprogi. Delo (14. junij).
- 2013č. Janković odločen: premagal bo Bratuškovo. Delo (3. oktober).
- 2014d. Šoltesa so Bratuškovi predlagali zdravniki. Delo (16. januar).
- 2014e. Komelova vendarle odstopila. Delo (14. februar).
- 2014f. Koalicija rešena, a težav še ni konec. Delo (15. februar).
- 2014g. Koalicija v primežu različnih interesov. Delo (19. marec).
- Starič, Tanja, Anže Božič in Zoran Potič. 2013. Alenka Bratušek napovedala kandidaturo za predsednico PS. Delo (18. september).
- 2014. Koalicija bo Slovenijo spet vrnila v sedlo. Delo (15. januar).
- Starič, Tanja, Anže Božič in Milena Zupanič. 2014. Bratuškova predlaga Trop Skazovo, Dragonjo in Žmavca. Delo (13. februar).
- Starič, Tanja in Samanta Gomboc. 2013. Desus krepi pritisk na Bratuškovo. Delo (11. september).
- Starič, Tanja in Majda Vukelič. 2013. Virant in premierka iščeta ministra, Delo (26. marec).
- Starič, Tanja in Zoran Potič. 2013a. Kučan: Janković ni primeren za predsednika PS. Delo (17. julij).
- 2013b. Bratuškova presenetila Jankovića. Delo (18. september).
- 2014. Bratuškova bo razkrila imena ministrov. Delo (3. februar).
- Šadl, Zdenka. 1992. Sociologija in seksizem. *Družboslovne razprave* (9): 14: 141–144. Ljubljana: FDV.
- Škiljan, Dubravko. 1999. *Javni jezik: K lingvistiki javne komunikacije*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

- Škrinjar, Klara. 2013. Vlada Alenke Bratušek je začela z razrešitvami in imenovanji. Delo (22. marec).
- Šribar, Renata. 2007. Vloga medijev pri neenakih možnostih žensk za politično participacijo v Sloveniji. *Medijska preža: bilten za opazovanje medijev*, 2007 (29/30) 51.
- Šribar, Renata in Majda Hrzenjak. 2004. *Priročnik za medije o upoštevanju načela enakih možnosti spolov*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Štular Sotošek, Karmen. 1997. *Žensko časopisje na Slovenskem (1897–1997)*. Ljubljana: Nuk.
- Taylor, Frank. 2009. Content Analysis and Gender Stereotypes in Children's Books. *Sociological Viewpoints* (3) 25: 5–22.
- Tibbals, Chauntelle. 2013. *Women's Sports and Fitness: Britain's Olympic Women*. London: WSF.
- Ting Lee, Seow. 2001. Public Journalism and Non-Elite Actors. *Newspaper Research Journal*, 22 (3): 92–98. Columbia: Association for Education in Journalism and Mass Communication.
- Toš, Vida. 1998. *Ustvarjanje ženskih podob v tiskanih medijih: Diplomsko delo*. Ljubljana: FDV
- Traister, Rebecca. 2014. It's still only women pols who get judged on their family life. *New Republic* (17. februar).
- Varvus, Mary. 2002. *Postfeminist News: political Women in Media Culture*. New York: University of New York Press.
- Verovnik, Tina. 1998. O jeziku, spolu in naslavljanju, tokrat s feministične perspektive. *Časopis študentov jezikoslovja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. 2 (2): 26–30.
- Vezovnik, Andreja. 2008. *Diskurz*. Ljubljana: FDV.
- Vidmar, Ksenija. 2002. Naša žena in podoba matere: navzkrižja in nasprotja. V *Njena (re)kreacija: Ženske revije v Sloveniji*, ur. Majda Hrzenjak: 32–51. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Vipond, Douglas. 1980. Micro- and macroprocesses in text comprehension. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*. 19 (3): 276-296.
- Walker, Samuel. 1994. *Hate speech: The History of an American Controversy*. London: University of Nebraska Press.
- Wenneras, Christine in Agnes Wold. 1997. Nepotism and sexism in peer-reviews. *Nature*. 387: 341–343.
- Wetterer, Angelika. 2003. Rethorische Modernisierung: Das Verschwinden der Ungleichheit aus den zeitgenoessistischen Differenzwissen. V *Aschen der Differenz: Gesellschaftstheorie und*

- feministische Kritik*, vol. 2, ur. Gudrun-Axeli Knapp in Angelika Wetterer: 286-319. Nuenster: Westfaelisches Dampfboot.
- West, Candance. 1997. Gender in Discourse. V *Discourse as Social Interaction*, ur. Teun Van Dijk, 119–143. London: Sage.
- Wittig, Monique. 2000. *Eseji*. Ljubljana: ŠKUC.
- Woodzicka, Julie. 2015. It's just a joke: comparing reactions to sexist versus racist communications. *Humor*. 28 (2): 289-309.
- Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM), Ur. l. RS 59/02 (5. julij 2002).
- Zubković, Ksenija. 2008. *Spol in politika: Diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.
- Zupanič, Milena. 2014. Ni pomembno, da je minister zdravnik. Delo (13. januar).
- Žerdin, Ali. 2013. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana.
- 2013a. Magisterij Alenke Bratušek ni plagiat. Delo (2.julij).
- 2013b. Alenka Bratušek si ni prisvajala tujega dela. Delo (2.julij).
- Žerjavič, Peter. 2013. Homeopatsko zdravljenje brezposelnosti mladih. Delo (29. junij).
- Žižek, Slavoj. 1990. *Ukradeni Poe*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Priloge

Priloga A: Intervju z novinarko A

Tema, o kateri bova danes govorili, je novinarka obravnava Alenke Bratušek v času, ko ste delali v časopisni hiši Delo. Opravila sem analizo novinarskih prispevkov, ki so bili objavljeni v prvem letu od nastopa na funkcijo predsednice vlade. Nekaj prispevkov sem tudi prinesla s seboj, da si lahko osvežite spomin in bova lažje govorili o konkretnih primerih.

Ja, malo bo pomagalo. (Pogleda sprintane prispevke, v roki ji ostane prispevek *Tigrasto na rdeči preprogi*).

Ta prispevek o obisku italijanskega premierja precej izstopa od ostalih. Zaznamuje pomemben preskok od ignoriranja k direktnim seksističnim diskreditacijam.

Se vam je zdel seksističen? Zakaj?

Zato, ker se prispevek do te mere obremenjuje z videzom Alenke Bratušek, da se izgubi zgodba o gospodarskem sodelovanju držav. Pa tudi ne zdi se mi, da bi bila Alenka Bratušek tako neverjetno neprimerno oblečena, da bi bilo temu treba posvetiti prispevek. Zelo podobno so novinarji obravnavali tudi Hillary Clinton, ko je na razpravi o financiranju šolstva oblekla majico z V-izrezom, in kar naenkrat so novinarji debatirali, kako grozno je bila oblečena.

Ampak malo v obrambo, saj tukaj nihče ne problematizira, kako je bila oblečena.

Saj vendar prispevek govori o tem, kako je bila oblečena.

V bistvu nihče ne pove, kako naj se oblači. Moramo se zavedati, da je Alenka Bratušek tukaj bila premierka, in če se dobro spomnite, so bili ti njeni vzorčki nenormalno velika tema na raznih socialnih omrežjih, ljudje so se o tem neverjetno veliko pogovarjali. To je bila res ogromna tema. Jaz mislim, da mi tukaj nismo te tanke meje prestopili. Zavedati se moramo, da je bila kot premierka – in če se pravilno spomnim, to tudi v prispevku piše – in državniki s svojim oblačenjem nekaj sporočajo. Ampak ni pa običajno, vsaj jaz se ne spomnim nobenega drugega politika, da bi politik v javnosti nastopal s tigrastimi vzorčki. Nismo se želeli posebej opredeljevati do njenega videza. Zato smo tudi govorili s strokovnjaki, ki so prav tako bili

mnenja, da je ta izbor nenavaden. Pravilo je namreč konservativnost pri oblačilih, ampak tukaj je prišla ena liberalka in situacija je bila posebna.

Naslov res skoči v oči, ker je popapriciran. Nekaj je pač treba dati v naslov, da bralce malo požgečka.

Ampak spet, če ta prispevek primerjam s prispevki v drugih medijih. V Financah so začeli s pisanjem o njenih tigrastih čevljih, ko je na obisk Milanovića Bratuškova obula tigraste čevljičke. Ljudje so to prvo opazili. S tem se je celotna afera začela. Tako da Finance so to prve opazile, ampak oni so šli res na prvo žogo in so jo na veliko obsojali. Mi smo se pa odločili, da se tega lotimo malo drugače. Ja, je taka zelo mejna tema, ampak če si državnik, je vse sporočilo – prstan, obleka, frizura ... Vse je sporočilo. In ta tigrasta izbira je takrat zelo odmevala. V uredništvu smo si rekli, češ dajmo to narediti, tema je res zelo velika in moram priznati, da smo pri poročanju bili zelo previdni. Ker recimo tudi Italijani so to zelo opazili in so jo pohvalili, pri nas smo jo pa mediji popljuvali. Mislim, to ne govorim o naših prispevkih, ampak govorim v smislu splošnega vzdušja v javnosti. Kot zanimivost, marsikje se je govorilo, da je tudi takratnemu italijanskemu premierju Enricu Letti bil ta tigrast vzorec zelo všeč in je bil zelo navdušen nad Bratuškovo.

Meni se ta članek res ne zdi tako zelo seksističen. Zdi se mi res o eni taki mejni zadevi, ampak smo res zelo pazili, kaj in kako smo napisali.

Tudi meni se je zdel napisan zelo spretno, ampak če bralec pogleda globlje, najde seksistične prvine. Na primer tema je res neprimerna, ker se govori o njenem videzu in ne o njenih dejanjih. Torej, ste šli po načelu: »Če poročajo vsi drugi, bomo mi tudi ...«

Ne, ravno obratno! Mi smo se prvi tega lotili. In so bili kar takšni pogledi v smislu: »U, od kdaj se pa Delo s tem ukvarja?!« Ja, Delo je resen časopis, ampak tudi to je pomembna tema.

Torej niso bile Finance prve?

No, so bile, ampak pri enem prejšnjem dogodku. In oni so šli na prvo žogo. Prisotnega je bilo veliko zgražanja o tistih čevljih. Ampak mi se pa nismo zgražali. Pri Delu je prisotno samo opažanje, pogovarjanje s strokovnjaki, ki s tem delajo, ampak nikjer ni prisotnega nobenega obsojanja. Jaz na to tako gledam: to je državnica in tukaj ni nič spregledano – tako kot ne sme biti spregledano, kakšne odločitve sprejema v vladi, je včasih opaženega tudi kaj drugega. Konec koncev je to bil protokolarni obisk brez neke posebne vsebine in ker ni bilo neke posebne

vsebine, smo opazili, da neka druga tema zelo odmeva. Ljudje to iščejo, ljudi to jezi – zakaj potem ne bi o tem pisali? Smo pa zelo pazili, kako smo to napisali.

Kaj pa je na odločitev, da se tudi o takšnih temah piše, rekel urednik?

Tukaj govoriva o dveh osebah. Vsaka sekcija ima svojega urednika, potem pa imamo še glavnega urednika. Če se pravilno spomnim, je bila takrat urednica notranje politike Tanja Starič, ki je tudi soavtorica tega prispevka o tigrastem krilu. To, da se o tem piše, je bila celo njena ideja in zelo je pazila, da se o tem poroča na korekten način. Kot urednik pa je takrat nastopal v. d. urednika Bojan Budja, kar pomeni, da je bil urednik Slovenskih novic, zraven tega je pa še urejal Delo. To je bila izredna situacija in je bilo urednikovanje zelo težko že iz časovnega vidika. Velik del urejanja Dela je takrat prevzemala njegova namestnica Mateja Babič, ki je trenutno tudi urednica Dela, in tudi ona ni imela težav s temi prispevki. Nihče od urednikov ni recimo rekel, da se v to ne smemo vtikovati ali da se o tem ne piše. Tudi kakšne posebne pohvale se ne spomnim, da bi bile. Ker meni se je ta prispevek zdel prav dober, res, prav dober se mi je zdel.

So se morda odzvali bralci? Na primer prek pisem bralcev?

Morda v kakšnih neformalnih pogovorih, ampak kakšnih posebnih stališč do tega prispevka res ni bilo. Tudi za pisma bralcev se ne spomnim, da bi bilo kakšno. Se pa spomnim, da je bil prispevek zelo bran na spletu in tudi zelo deljen in tvitan. Prispevek se je bral in je bil odmeven, tako da temo smo očitno zadeli.

Spomnim se, da se kabinet Alenke Bratušek na tovrstna vprašanja praviloma ni odzival, ker so se njej takšne teme zdele seksistične. Če se pravilno spomnim, je v medijih bil samo en odziv Alenke Bratušek na to temo, in sicer je za radio povedala, da takih vprašanj ne bo komentirala, ker je pomembno delo, ki ga opravlja.

Ja, to je vse res. Pri temah, podobnih tigrastemu krilu, smo vprašali kabinet za izjavo in smo tudi zmeraj dobili odgovor, da ni komentarja ali pa da je to njena osebna stvar. Okej, prav, tako kot se sama odloča, kako bo vodila državo, se sama odloča, kako se bo oblekla. Ampak njene odločitve kljub temu ne ostanejo neopažene. Vse njene odločitve, ki pač zajemajo zelo širok spekter, so bile v obdobju, ko je bila predsednica vlade, tema.

V Delu se Alenka Bratušek pojavlja kot Bratuškova in kot Bratušek. Raba je bila zelo nedosledna, zato me zanima, kaj vpliva na to?

To je po mojem ena zelo trivialna tema. Lahko malo menjuješ, da se ne ponavlja, lahko imaš podzavestno preferenco, lahko pa se tudi zgodi, zlasti pri pisanju naslovov, da enostavno

zmanjka prostora in namesto Bratuškova napišeš Bratušek. Vsekakor to ni neka seksistična odločitev. Recimo, da bi s tem, ko jo imenujemo Bratušek, iz nje narediti moškega in pika. Bratušek je ... ne vem, njen brat – če bi ga imela, ne vem če ga ima. Pač včasih v naslovu res ni dovolj prostora, ampak se pa še vedno ve, o kom govorimo in ni moteče.

Zaimljanje je zanimivo tudi sicer pri Alenki Bratušek. Od začetka se jo v prispevkih razume kot Jankovićevo političarko in se ji celo enkrat reče kar »Jankovičeva«. Pa tudi v odnosu do drugih politikov se zdi, kot da je »njihova«, kot da so ji nadrejeni. Na začetku Janković, potem recimo tudi Karl Erjavec. Ne nazadnje Karl Erjavec že celo politično kariero na nek način s svojim izsiljevanjem vodi predsednike vlad, ampak se pri moških to nikoli ne predstavi na tako izrazit način kot pri ženskah. Kot da bi ves čas morala pripadati nekemu moškemu in ne bi mogla neodvisno delovati.

A to se pojavlja pri analiziranju Dela?

Da.

Mislim, da se tudi tukaj ne morem čisto strinjati, da bi to bilo seksistično. Če pogledamo nazaj, je Alenka Bratušek bila njegova poslanka, v parlament je prišla v njegovi stranki in zaradi njega. Ne nazadnje je tudi on njo izbral za predsednico vlade. Konotacijo Jankovičeva Alenka še kupim, ampak samo v tistem res zelo zelo zelo začetnem obdobju. Medtem ko pa konotacija Erjavčeva Alenka obstaja zato, ker se v koalicijskih vladah zmeraj zadnjih 15 let pojavlja Karl Erjavec, zaradi svojega strateškega položaja se pojavlja kot izjemno močna figura. On enako dela tudi zdaj Cerarju in je to počel tudi takrat Alenki Bratušek. Mi politični novinarji se včasih pohecamo, da je Karl Erjavec pravi predsednik vlade, tisti uradni predsednik vlade pa je predsednik vlade v senci, ker ima Erjavec enostavno tako moč. Brez njega predsednik vlade ne more spremeniti ničesar. In v tem smislu je bila Alenka Bratušek ujetnica Erjavca. S to konotacijo bi se pa strinjala.

Ampak ko se te konotacije ubesedijo v tekstih, dobimo različna besedila glede na spol politika. Zdaj, ko je predsednik vlade, se novinarji sprašujete, ali bo Cerar ubogal Erjavca, moja analiza pa razkriva, da se je pri Alenki Bratušek zgodilo avtomatsko predvidevanje, da ga bo ubogala in se upor močnim moškim sploh ni zdela realna opcija.

Če so se takšni prispevki pojavljali, gre za napako. Seveda je prava dikcija vprašati se, ali bo Alenka Bratušek klonila pritiskom in ne kar predvidevati, da bo slepo sledila. Ampak spet, če je to recimo napisano samo v naslovu, pa je potem v prispevku korektno razloženo, gre za

papriciranje naslova. Možno pa je tudi, da se je kak preblisk zgodil kakšnemu lektorju ali pa uredniku, ker gre besedilo pred tiskom še v njihove roke.

Še ena zanimiva stvar, ki jo razkriva analiza in bi vas želela o njej vprašati, je nesimetričnost tem, v katerih se pojavlja Alenka Bratušek. V kakšnih primerih je recimo dovolj očitno, da je Alenka Bratušek ravno bila v tujini, ker se pojavlja v drugem prispevku in je seveda razumljivo, da ni mogla dati izjave za kakšno temo, ki je trenutno aktualna doma. Ampak določeni primeri nesimetrije so pa zelo nelogični. Alenka Bratušek recimo najbolj intenzivno nastopa v prispevkih, ki govorijo o porodniškem dopustu, socialni varnosti mladih ... V kakšnih aktualnih gospodarskih temah pa naenkrat izgine. Zakaj je prišlo do tega?

Hm, en vidik tega področja je vprašanje dobesednega citiranja. Ko nekdo nekaj pove, je pomembno, da njegovo stališče analiziraš z vidika drugih analitikov. Tukaj potem pride citiranje drugih oseb. Je pa res, da se potem oni izrekajo o njenih dejanjih, tako da se jo še vedno omenja. To me v bistvu zelo čudi, ker je bil fokus takratnega političnega dogajanja zlasti na gospodarstvu. Nelogično se mi zdi, da bi v kakršnem koli oziru prednjačila kakšna druga tema. Tak trend me v bistvu kar malo preseneča, tudi zato, ker je bila Alenka Bratušek izjemno odzivna predsednica vlade. Dvomim pa, da bi to imelo kakšno povezavo s predsodki o njenem spolu. Od politikov v kritičnih obdobjih težko dobiš kaj zares uporabnega. Ampak po drugi strani me pa ta nesimetričnost preseneča, ker so bile glavne teme takratnega obdobja gospodarstvo in politična nestabilnost, ne pa porodniški dopust in socialna varnost mladih. In tudi ona je kot predsednica vlade delovala na teh področjih.

Ravno obdobja političnih kriz so se na makroravni sistematično izkazala za obdobja, ko je delež omenjanja Alenke Bratušek drastično upadel.

Ja, saj pravim, pri tem hard news področju se jo manj posluša, ker je hard news zahteven, analitičen in še prostorsko omejen. Ne moreš v hard news prispevku dati premierki 40 vrstic, da pove vse, kar je že bilo povedano. To greš korak naprej in analiziraš, kaj je naredila, kaj to pomeni, kaj se bo zgodilo ... Pri kočljivih temah se po navadi politiki zavijejo v molk ali pa preobilico besed. V takih primerih jih ne vključim v prispevek, tako pač je.

Tudi recimo, če ni neka tema trenutno zelo odmevna, imaš avtomatsko manj sogovornikov.

Recimo, gre Bratuškova k Junckerju glede vprašanja evropske pomoči in dobiš morje strokovnjakov, ki razmišljajo, kaj bi to pomenilo za Slovenijo. Seveda premierju ne moreš potem

dati ogromno vrstic. Jaz na to res ne bi gledala tako zelo z vidika spola. Ni važno, kakšnega spola je sogovornica, važno je, kaj pove. Če gre res z kakšno favoriziranjem glede na spol, bi bilo treba najprej pogledati, ali so vsi ti trendi, ki jih opažate, kaj drugačni pri moških politikih, recimo pri Cerarjevi vladi. To bi bilo zanimivo. Samo na primeru Bratuškove reči, da je bila manj prisotna v prispevku zaradi spola, se mi ne zdi okej. Ker ona je še vedno bila odločevalka, ona je bila glavna. Ampak mi je nismo zato, ker je bila ženska, diskreditirali. Ali pa ji pri zahtevnih temah zmanjševali težo. To absolutno ne. Vsaj ne zavedno.

Mislim, čisto tako, ena neformalna informacija, ki je krožila med novinarji, je bila ta, da nam je bilo všeč, da imamo žensko predsednico vlade. Vsaj meni osebno se je to zdelo super. Pač zato, ker je ženska, je pa potem še pokasirala zraven razno razne obleke in vse, kar paše zraven.

Vrniva se k odnosu med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem. V času, ko je bilo zelo vroče vprašanje, kdo bo predsednik Pozitivne Slovenije, sem zasledila kar precej prispevkov. Glavno sporočilo teh prispevkov je bilo, da Alenka Bratušek nima šans, da bo Janković postal predsednik PS, da bi bilo vljudno, da se mu umakne ... Tudi med špekulacijami, kaj se lahko zgodi, je bil scenarij, da premaga Jankovića naštet med zadnjimi in samo v enem stavku. Zakaj ste se novinarji odločili, da nima realne možnosti?

Mi smo takrat scenarije absolutno pisali po realni verjetnosti. To je bilo eno res zelo turbulentno obdobje in Janković je zelo grdo nastopil in tudi nanjo zelo pritiskal, čeprav tega ne bo nikoli priznal. Spomnim se, da je takrat bila ona na eni točki v Beogradu in je Janković najavil kandidaturo. Takrat je že bilo videti, da bo kongres naslednji teden! Iz dneva v dan oziroma iz ure v uro se je situacija spreminjala. Ko je on najavil kandidaturo, jo je najprej razjezil in ona je karakter, ki je ni strah in je bila odločna. Potem se je pa stvar sproti komplicirala s sklicevanjem tega kongresa, kdo lahko nanj pride ... Alenka Bratušek realno gledano ni imela druge možnosti, kot da se umakne, ker bi to sicer zamajalo slovensko politiko – kot se je na koncu tudi zgodilo.

Zakulisne igrice so trajale kar nekaj časa. To jo je skoraj zlomilo. V Beogradu je že pisala pismo članom, da se umika. To pismo potem nikoli ni bilo objavljeno, ker so se sproti potem stvari začele odvijati v drugo smer. Prav tako je treba razumeti, da je sproti zelo težko dobivati dovolj podatkov za neko celovito podobo. Obe strani začneta spinati, vsi se zavijejo v molk ... In včasih s špekulacijami pač zgrešiš, ker ne moreš vedeti, kako se bo situacija dejansko odvila. Upaš, da imaš dober vir, in čakaš, kaj se bo zgodilo.

Tako da res, na tisti točki je bila ona tik na tem, da se umakne. Iti proti Zoranu Jankoviču je pomenilo iti proti stranki. In če gre proti stranki in se znajde v situaciji, ko se mora spet sama uveljaviti, to pomeni, da s stranko tudi izgubi pomemben del političnega renomeja. Ona je imela takrat zelo veliko dilemo: ali se umakne in reši stranko, ali pa gre v boj z Jankovičem in razkolje stranko. In to se je potem tudi zgodilo. Kje je PS? Ni ga. Kje je njena stranka? Majhna stranka.

Alenka Bratušek je bila v res grozni situaciji. Najprej se je eno leto trudila, nato so se zgodili vsi mogoči napadi, vseskozi se je borila za svoja načela, na koncu je pa razpadla stranka. In ona je vedela, da če gre kandidirati za predsednico, to pomeni, da je to tudi konec te stranke. Spopad dveh tako velikih pomeni smrt stranke. Točno to se je potem tudi zgodilo.

Šli smo torej po tem, kar smo vedeli in smo pisali po prioriteti informacij, ki smo jih dobili. Ena stvar, ki je še vplivala na to, je pa tudi vprašanje, koliko prostora smo dobili za določene novice. To pa določi urednik in včasih lahko imaš smolo in dobiš zelo malo prostora za zelo pomembno novico.

Aha, zanimivo. Potem je torej urednikova odločitev razlog, zakaj se na primer v času sočasnega mednarodnega obiska Alenke Bratušek in Boruta Pahorja po navadi nameni manj prostora Alenki Bratušek?

Delno tudi to, ali imamo v določeni državi dopisnika. Ampak ja, urednik določi, kako velike bodo novice o določenih temah. To so večni boji novinarjev in urednikov in po navadi se res tukaj skriva razlog za veliko napačnih odločitev, komu ali čemu dati pozornost.

Še en razmeroma trivialen vidik, kdo dobi kakšno pozornost, je ljudskost. Ljudje zelo težko spremljajo politično-gospodarske teme in zato je dobro najti sogovornika, ki teme razlaga na en tak razumljiv način. Težko jih narediš ljudske.

Kakšna sogovornica pa je bila Alenka Bratušek z vidika odzivnosti?

Bila je zelo odzivna sogovornica. Premier seveda ne more biti zmeraj neomejeno dostopen in v času težav po navadi pove malo manj, ampak sicer je bila pa odlična sogovornica in je z novinarji dobro sodelovala. Ker takrat, ko se stvari zakomplicirajo, politiki ne stopijo pred kamere in na veliko o tem debatirajo, ampak jih skušajo rešiti, da lahko potem debatirajo o tem, kako so stvar rešili. In ona je veliko stvari zelo dobro rešila, odpravila je grožnjo trojke, speljala davek, pridobila denar za delovna mesta mladih ... In takrat se mi zdi, da je bila – tako kot vsak politik – še malo bolj odprta za novinarska vprašanja. Ker pa mediji niso propagandna mašina, ampak delujejo v interesu javnosti, smo novinarji seveda takrat malo skeptični. V tem smislu

javnega interesa jih kot novinar seveda bolj rabiš takrat, ko se gredo oni skriti. Ko sva recimo prej govorila o boju z Zoranom Jankovićem. Takrat se je ona zaprla. In tudi Zoran Janković se je. Ja, imel je novinarske konference, ampak povedal pa ni absolutno nič pomembnega. Ampak ja, večino njenega mandata Alenka Bratušek ni bila nedosegljiva.

Kako pa ocenjujete predpisovalno funkcijo novinarjev? Prej ste govorili o tem, da je bilo stanje v družbi takšno, da je javnost govorila o določenih temah in da je zato bilo dobro o njih pisati. Pa tudi, da je glede na odziv javnosti bil prispevek tak, da ga je javnost želela. Kaj pa torej predpisovalna funkcija? Da bi šli recimo po logiki, kaj bi bilo za javnost dobro, da ve.

Aha, seveda, normalno. Edino pri notranji politiki po navadi poročáš o dnevnih temah, ki jih ne izbiraš kaj preveč. Ampak te teme pa interpretiraš in iščeš zorne kote in seveda, pri tem nastopaš kot nekdo, ki ugotavlja, kaj je tisto, kar bi javnost morala vedeti. Mi pišemo o odnosih med politiki in procesi in pri tem seveda osvetlimo tisto, kar se nam zdi pomembno. Recimo ravno tenzije na relaciji Bratušek–Janković so bile takšna tema, ki smo jo novinarji že prej začutili kot potencialno zelo pomembno temo in smo o tem tudi pisali. Vedeli smo, kaj vse se lahko zgodi, če se zgodi, in na koncu se to tudi je zgodilo.

To je tudi ena izmed logik, zakaj se Alenka Bratušek pojavlja v določenih prispevkih. Ker ona se ne pojavlja kot Alenka Bratušek, ampak se v določenih prispevkih pojavlja kot predsednica vlade, torej kot oseba, ki enostavno v prispevku mora biti zaradi svoje funkcije.

Jaz mislim, da je bila Alenka Bratušek kar zelo zelo prisotna v prispevkih. Če se kdo v citatih pojavi kaj manjkrat, to še ne pomeni, da ni prisoten v medijih, ker lahko njegove izjave povzemamo, o njegovih odločitvah razpravljamo, jih analiziramo. Tako da mislim, da je bila Alenka Bratušek enako prisotna kot kdor koli drug.

Moja analiza kaže, da je bila v prvem letu od nastopa na funkcijo Alenka Bratušek omenjena vsaj 1-krat v 169 prispevkih. Je to po vašem občutku številka, ki je običajna za premierja ne glede na spol?

Hm, to pride približno vsaj vsak drugi dan. Mislim, da je to dobra frekvenca. Če tako gledaš, časopis izide vsak dan, čisto vsak dan se verjetno v zvezi z njo ne dogajajo stvari, tako da se mi to zdi čisto okej.

Kaj pa desetdnevni premor med prispevki o njej? Pa ne poleti, ampak v marcu in aprilu.

Aha, ne poleti ... Je malo veliko, ampak je pa čisto možno. Tudi politikom se včasih nič ne dogaja, ali pa se zaprejo v času intenzivnega dela na nekem projektu, ali pa delajo za zaprtimi vrati, ali pa molčijo v obdobju kakšne politične krize, ali pa se tiho pripravljajo na naslednjo potezo ... V bistvu se mi to ne zdi tako zelo nenavadno.

Priloga B: Intervju z novinarko B

Tema, o kateri bova danes govorili, so izsledki študije, ki sem jo naredila za svojo magistrsko nalogo. V tej analizi sem preučevala prispevke, objavljene v Delu v obdobju prvega leta od nastopa Alenke Bratušek na funkcijo predsednice vlade. Analizirala sem jih z vidika seksizma. Glavno vprašanje, s katerim sem se ukvarjala, je bilo, kako se Alenko Bratušek v teh prispevkih reprezentira. Opažam, da se pri želji, da bi novinarji svoja besedila naredili bralcem bolj privlačna, odpira okno za seksizem. Pri tem me seveda zanima, kakšno vlogo imajo uredniki.

Hja, to je čisto odvisno od vsakega prispevka posebej. Zdaj, če pogledava katerega od teh, ki ste jih prinesli s seboj ... Ja, to je mogoče res taka tanka ... Mogoče je to posledica takega družbenega vzdušja, ko se je res veliko govorilo o modi. To je mogoče bila ena taka nerodnost medijev. Ne nazadnje je bila ona prva predsednica vlade in mogoče je bila ta nerodnost posledica tega, da se z neko garderobo nismo še nikoli ukvarjali. Je pa tudi res, da so bila prisotna določena opozorila, da se oblači mimo protokola. Neuradne informacije raznih ljudi, ki poznajo protokol. Se pa vsekakor strinjam, da to niso nobeni izgovori in da takšne vrste prispevki lahko odprejo ta vrata, o katerih govorite. Ampak dilema pa kljub temu ostaja, ker prispevek ni osebni napad na njeno garderobo, ampak sta oba avtorja šla na spraševanje relevantnih virov. Ker novinarja bi lahko šla po liniji najmanjšega odpora in vprašala neke stiliste, kaj si mislijo, ampak sta se potrudila z iskanjem relevantnih virov in je izbor sogovornikov absolutno ustrezen. To sta nenazadnje napisala novinarja, ki si kaj neprimernega ne bi privoščila, ker sta odlična novinarja. Stanje v družbi je bilo takšno, da je javnost o tem zelo govorila in jih je to zelo zanimalo. In o tem je bilo torej treba kaj reči, ker so mediji tudi odsev družbe, v kateri živimo. Pomembne teme, ki se dogajajo, so teme, o katerih je treba pisati.

Ampak se pa načeloma strinjam z vami. Ampak spet, poznam oba novinarja in vem, da ne bi šla čez to mejo. Strinjam se pa, da takšni prispevki, tudi če so napisani korektno, lahko odprejo vrata

takšnemu diskurzu. Ker res nočem graditi neke obrambe, ampak iz konteksta, ki ga berem, in sogovornikov, ki jih vidim, se mi zdi, da je bila stvar speljana korektno.

Z uredniškega vidika torej ne vidite zadržkov, da se tak prispevek objavi?

Ne. Je pa res, da je naloga uredništva pogledati, ali je prispevek problematičen z vidika seksizma, ali je treba kaj popraviti in urediti, preden se kar koli objavi.

Kaj se pa vam zdi seksistično?

Ne vem, recimo ta novica se mi zdi korektna, ker problematizira izbiro oblačil z vidika protokolarnih pravil. Če bi recimo obrnila zgodbo, se spomnim primera predsednika, ki je prišel v kavbojkah na vrh EU-ja, v odpeti srajci ... In se je tudi problematiziralo, ali lahko pride predsednik vlade ležerno oblečen na vrh EU-ja. To je bil res zelo podoben primer. Ali pa recimo debata o grškem finančnem ministru, ki tudi prihaja na vrhunska srečanja brez kravate, v sintetičnih kričečih srajcah ... Ne bi rekla, da bi se mediji ukvarjali samo z žensko modo. Ni to tako seksistično vprašanje.

Kaj pa bi se vam zdelo seksistično, da bi rekli, da okej, to pa res ne gre?

Ne vem, morala bi imeti primer pred sabo. Če bi videla prispevek, ki ne bi ustrezal nekim standardom, za katere jaz mislim, da bi šli prek roba ... Ne vem, da bi se novinar sam začel ukvarjati z oblačili, z vidika nekih osebnih stališč.

Aha, torej je pomembno, da novinar ne komentira sam, ampak da vpraša sogovornike.

Ja.

Ampak je treba pa tudi gledati kvaliteto sogovornikov, recimo kakšni vizažisti ali pa razni osebki, ki se svaljkajo po slovenski sceni in se imajo za ne vem kakšne modne guruje. Tak prispevek v Delu zagotovo ne bi bil objavljen.

Mislim, da je treba vsak prispevek gledati kot celoto. Treba je gledati kontekst, sogovornike, ali je prispevek senzacionalističen, češ, dajmo se norčevati iz predsednice vlade in njenega stila oblačenja ... Tak prispevek v Delu zagotovo ne bi pristal.

Kako pa gledate na implicitne miselne modele, ki nas sploh spravijo do tega, da se spravimo k razmišljanju kakšnih kvazi ženskih temah? Na miselne modele, ki nas prisilijo, da se ob pogledu na predsednico vlade začnemo spraševati, kaj ima oblečeno.

Ko se je Pahor pojavil v strgani srajci na vrhu EU-ja, se je problem tudi odprl. Če se problem odpre pri Delu, se odpre zaradi tehtnih vprašanj. Če se recimo vrneva k oblekam, se je v javnosti

odprlo to kot pomembno vprašanje in jaz mislim, da se je ta tema pri nas obravnavala na najbolj korekten način.

Ampak ko tako razmišljam, se mi odpre tudi vprašanje, na kakšen način človek takšne članke prebere. Jih prebere kot neko odpiranje vrat seksizmu ali pa v neki dobri veri, da je nekdo ta prispevek napisal v dobri veri.

Če pravilno razumem, je urednica tista, ki določi, kako veliki so prispevki. V svoji analizi opazam, da se zlasti v začetnem obdobju Alenki Bratušek namenja zelo malo prostora in majhne novice. Če na primer Alenka Bratušek gre na kakšen obisk, je o njej majhna novice, o obiskih Boruta Pahorja pa velika novica. Kaj vpliva na odločitev, kako velika novica je namenjena določeni temi?

To je zelo odvisno od primera do primera. O tem odloča uredniški kolegij. Pri tem se oceni teža dogodka, teme, ki se bodo v dogodku obravnavale, kaj se bo še drugega ta dan zgodilo ... To je v bistvu ena taka zelo subjektivna presoja, koliko pozornosti dati enemu dogodku. Čisto odvisno, res. Če je tema pomembna gospodarska tema, na kateri se bodo dogajale pomembne stvari, bo temu primerna velikost novice. Če pa gre za nek bilateralen dogodek, ki bolj kot ne služi samemu sebi, bo novica seveda bolj majhna. Absolutno pa ni nikoli nekega direktnega razmisleka, češ, dajmo ženskam najmanjše novice, moškim pa največje. Zavedno res ne.

Verjetno se pa vseeno strinjava, da so nezavedni vzorci tudi pomembni. Verjetno res nihče ni želel namerno diskreditirati Alenke Bratušek, ampak v celoletni analizi opazam, da se ji recimo v začetku njenega mandata namenja manj pozornosti kot na primer v sredini.

Hm, po mojem je bil fokus v začetku mandata še bistveno večji na njo. Če govoriva recimo o začetku njenega mandata, glede na to, da so to bili zelo turbulentni časi – veva, kaj vse se je dogajalo, ona je prevzela vlado v res zelo težkem obdobju –, je bil fokus še toliko večji na njo. Jaz dvomim, da bi bil kakšen moški bolj izpostavljen. Jaz mislim, da je bila ona bolj izpostavljena. Ker funkcija predsednika vlade je najpomembnejša funkcija v državi, kakor koli jo obrnemo, ker je predsednik oziroma predsednica države tista, ki odloča o realnih stvareh v državi. **Ta turbulentni čas, ki ga omenjate, se je v moji makroanalizi izkazal za obdobje, v katerem je skozi leto pozornost na Alenko Bratušek zelo upadla. Praviloma je bilo tako, da je takrat, ko je zavladala kakšna politična kriza, pozornost na Alenko Bratušek drastično padla.**

To je sigurno .. Začetek je pri takem politiku, ki še nima političnih izkušenj, težek, ker jih še mora pridobiti. Prvič je bila v zelo pomembni funkciji in verjetno je ta previdnost pri izbiri besed.

No, saj, to se dogaja na nek način pri vseh politikih. To, da politika ne citiramo na veliko takrat, ko »zagusti«, je čisto običajno, ker po navadi politiki v takih časih sicer povedo veliko, ampak zelo malo pomembnega. Deset minut recimo govori in nič ne pove. To je itak specialnost naših politikov. Izluščit kaj iz tega je res problem. Če je potem političarka šele na začetku svoje kariere in je neizkušena, je še dodatno previdna. Že večkrat se je zgodilo, da ob kakšnem dogodku nisem dobila nobene pametne izjave. Potem sem pač napisala, da nihče ali pa ta-in-ta ni imel kaj pametnega za povedati. Tako pač je, to ni seksizem. Dolgih politikovih praznih izjav se pač ne da v prispevek. Iz tega lahko potem največ izluščiš bistvo in včasih je to tudi samo en stavek. Politik ne rabi v ne vem koliko vrsticah na dolgo in široko razglabljati o enem problemu, ampak lahko pove jasno stališče v enem stavku: »Naredil bom to-in-to in konec.« To je čisto dovolj, ni treba na dolgo in široko razglabljati. To bi bilo dobro primerjati z moškimi politiki. Cerar je recimo tudi neizkušen politik in on ima še zdaj težave imeti en tak daljši odločen govor. In če opazate spremembe v krivulji pozornosti na Alenko Bratušek, je to odraz tega, da je začela pridobivati na samozavesti, je začela bolj oblikovati lastna stališča

Bi se vam zdelo sprejemljivo, da bi uredništvo sprejelo na primer nekakšno kvoto, da naj se vsaj določena količina pozornosti nameni premierki?

Urednica mora svojim novinarjem zaupati, da bodo prenesli to, kar je zares ključno. Jaz jim raje rečem: »Če ni ničesar, raje ne objavimo.« To pomeni tudi, če je bil nek politik center dogajanja. To zdaj ne velja nujno za Alenko Bratušek, ampak za absolutno vsakega politika. Če nima kaj pametnega za povedati ali pa če se izmika odgovorom, je zaradi mene ni treba objavljati.

Kaj pa recimo neformalno spodbujanje urednic, da naj novinarke malo bolj vključijo ženske akterke?

Sigurno, ampak če ne uspejo dobiti nič pomembnega, potem jih pač žal ne bo v prispevku. Tukaj rado pride do navzkrižja, ker politiki mislijo, da so nam povedali prave stvari in dali dovolj podatkov, nas pa včasih njihovi odgovori ne zadovoljijo. Sporočilo predsednice vlade mora biti jasno in odločno, in če tega ni, jaz ne vem, če bralcu pomaga kup floskul. In to ni naš problem, to je problem politikov. Politiki so si sami krivi, da govorijo neumnosti, mi jih tukaj samo izpostavimo, da ljudje vidijo, kaj govorijo. Da bi namerno na osnovi spola rekli, da ženske ne bomo dali v prispevek, pa pri nas ne pride v poštev.

Je možno, da do tega pride nenamerno?

Na neki način ja, ampak mislim, da profesionalni standardi novinarskega pisanja onemogočajo neke pretirane napade. Mislim, da je nenamerni edini način, da bi se lahko kaj neprimernega napisalo. Ampak je tukaj spet uredniško sito, ki res skrbi za visok standard pisanja. Ampak ja, če je kar koli bilo, je bilo to absolutno nenamerno.

Spet pa so tukaj lahko čisto drugi dejavniki. Vsaka tema se razlikuje in recimo pri kakšni dnevni temi, pri kateri imaš veliko sogovornikov, dobi vsak malo, eni malo manj. Pri kakšnih drugih temah je sogovornikov manj in dobi vsak malo več prostora. Tematski prispevki recimo po navadi dajo sogovornikom malo več prostora, ker se lahko temi bolj posvetiš. Ali pa se recimo spreminja zakonodaja in je vlada avtor in dobi kot nosilka vlade avtomatsko več prostora. Res, čisto odvisno. Mislim, da so to bolj tehnični razlogi kot kar koli drugega.

Ampak pisanje na primer o kriznem davku je tematski prispevek. Pa še o zakonu je. Torej bi tukaj Alenki Bratušek lahko bilo namenjene več pozornosti, pa je skorajda ni bilo.

Ja, saj pravim, čisto odvisno. Če se uredništvo odloči razdelati temo, kaj krizni davek je, kaj prinaša, kaj bo pomenil, analizira z vidika gospodarstva, obrti, posameznika ... Potem se nameni več prostora. Ampak ko se pa krizni davek spremlja dnevno, pa je pač manj prostora za to. Moraš balansirat, kakšne prispevke boš naredil in koga boš vključil. To je pomembno vprašanje dnevne rutine, mislim, da zelo vpliva na pisanje.

Vprašala bi vas še o konotacijah v prispevkih. Opazila sem namreč trend, da se je Alenko Bratušek koncipiralo kot Jankovićevo. Ne le poslanko, ampak kot da mu je podrejena in ne premore lastne volje. Recimo prispevek o priljubljenosti vlade in naslov, da gre Jankovičevim dobro. Ali pa, da je odločitev med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem kot med mamo in očetom. Podobno tudi v odnosu do Karla Erjavca. Kakšno je vaše stališče do takšnih konotacij v novinarskih prispevkih?

Če smo Alenko Bratušek reprezentirali kot političarko, ki jo upravljajo očetovske figure v obliki Jankovića in Erjavca, je to verjetno napaka. Sicer je klonila pritiskom samo toliko, kolikor se je pustila, in tudi izbire pri teh bojih ni imela veliko. In mi smo pač o tem pisali, ampak če je res izpadla kot Jankoviću pokorna, to ni v redu.

Ampak spet bi bilo to dobro primerjati z drugimi politiki. Recimo, kako se je poročalo o navezavi Erjavca–predsednik vlade v drugih vladah, recimo Janševi ali pa tudi Cerarjevi. Če res prihaja do razlik glede na spol.

Ampak recimo ravno zdaj Erjavec nasprotuje Cerarju in v Delu uporabljate veliko več besed. Se recimo sprašujete, ali bo Cerar uklonil Erjavcu ali ne. Pri Alenki Bratušek so bile stvari veliko bolj premočrtne.

Hm ... Res nočem braniti novinark, ampak če tako razmislim, se mi zdi, da je za nazaj včasih lažje videti napake. Z analizo lažje vidiš, kaj je bilo napačno in kaj bi bilo lahko boljše. V tisti situaciji pa skušaš narediti prispevek, ki je čim bolj dober. Iščeš dober naslov, dobre sogovornike, dobre vsebine ... In nimaš tiste refleksije in lahko da ne vidiš, kaj bi še bilo treba narediti, da bi bil prispevek boljši. Ne nazadnje bi bilo tudi za nas zdaj dobro, če bi imeli analize za nazaj, da bi se iz njih lahko kaj naučili. Da vidimo, kaj smo pisali, kakšne so bile konotacije, kakšni so bili naslovi, kakšne so bile fotografije ... V bistvu bo vaša analiza za naše nadaljnje delo zelo koristna.

Jaz sem v analizi res videla to konstantno konotacijo, da smo zmedeni, čigava je. Kot da ne more biti samostojna političarka, ampak da mora biti ali od Jankovića ali od Erjavca ali od koga drugega.

Ja, verjetno bi bilo pri teh političnih pritiskih veliko boljše izbrati bolj konkretna poimenovanja. Bolje bi bilo reči, da Erjavec izsiljuje, ker ima poslance, ki določajo odločilno večino, ne pa da je Alenka Bratušek ujetnica njegove volje.

To se zdi tudi meni, ker se zgodi pomemben premik v odgovornosti.

Ja, ker se bolj direktno poimenuje to, kar se dogaja. Ampak res, jaz v vseh svojih letih na Delu nisem dobila občutka, da bi se Alenko Bratušek obravnavalo drastično drugače od drugih politikov. Absolutno ne. To bi se mi zdelo absolutno nesprejemljivo.

Če recimo pogledava današnje politične teme ... Koliko očitkov je zletelo na Cerarja, pa ni ženska, zaradi njegove neodločnosti pri prodaji Telekomu. Grem po številko ... Ker če bi tak naslov dali pod njeno vlado, bi verjetno tudi rekli, da smo kaj narobe naredili. Evo, naslov na naslovnici Cincava vlada. Zdaj če bi bila to vlada Alenke Bratušek, bi ... saj veste.

Ampak, veste, seksizem gre na oba spola. Kar se tukaj Cerarju očita, je to, da odstopa od podobe hegemoničnega moškega, ki bi naj bil odločen, pogumen in drzen voditelj države. On pa ima bolj žensktvene lastnosti neodločnosti in se mu očita, da ni pravilen, odločen moški politik.

Ja ampak jaz ne bi ... Jaz ne gledam to skozi prizmo spola, ampak jaz gledam skozi funkcijo, na kateri nastopa. Meni je čisto vseeno, kdo je. Jaz o spolu pri svojem delu sploh ne razmišljam. Pri

uredniških odločitvah ne gledam na to, ali je nekdo moški ali ženska ali kar koli, ampak gledam na to, da zaseda eno funkcijo in jaz kot državljanka in urednica od te funkcije nekaj pričakujem, ne glede na to, ali je to moški ali ženska. Cerar ima zdaj v javnosti pač eno podobo enega neodločnega cincajočega predsednika vlade, ne glede na to, ali je on Alenka Bratušek ali je on Miro Cerar. Jaz na njega gledam skozi njegovo funkcijo. Funkcija predsednika vlade v kriznem času pač zahteva neke kvalitete, da bo znal sprejemati odločitve, odgovornost, ne pa da deluje neodločno. On daje vtis, da se na svoji funkciji ne znajde, pa je mogoče zelo dober predsednik vlade.

Na tem mestu se mi odpira hipotetično vprašanje. Ali se vam zdi seksistično, če je v kolektivu več moških kot žensk in se temu kolektivu dovoli, da si sam izbere svojo vodjo?

A to mora biti problem? Ne, kajne? Zakaj pa bi to bil seksizem?

Zato, ker ženske v bazenčku kandidatov, kjer je več moških, nimajo enake možnosti, da bi bile izvoljene na položaj vodje.

Hm ... Jaz se zelo težko postavljam v takšne situacije, ker si teh vprašanj ne zastavljam, zato ker so teme, ali je nekdo moški ali ženska na vodilnem vprašanju, to je zame absolutno depasirano vprašanje. Sploh se ne bi smeli o teh stvareh pogovarjati, ampak bi se morali pogovarjati o sposobnostih. Jaz tudi v kolektivu vidim, da si takšnih vprašanj ne postavljamo. Ne vem, mogoče bi si jih pa morali postavljati, ampak si jih enostavno ne postavljamo.

To se mi zdi tak poklic, v katerem ni prostora za takšna vprašanja. Mogoče se to zdaj malo čudno sliši, ampak da bi se mi šli skupaj spraševati, ali je neka izbira seksistična, s temi zadevami se ne ukvarjamo.

Jaz imam izkušnje z moškimi in ženskimi uredniki. Pa me ne zanima, kakšnega spola je, ampak kakšna urednica je. Jaz sploh ne znam razmišljati skozi takšno prizmo, ker je meni enakopravnost zapisana v možgane in o tem ne rabim posebej razmišljati.

Mene omenjanje enakopravnosti pri vprašanju spola zelo spomni na eno karikatur, v kateri je postavljen en zid, za njim so pa ljudje, ki so različno visoki. Enakopravnost je v resnici to, da ponudimo primerno visoko pručko tistim, ki brez nje ne vidijo čez ta zid. Vprašanje je, če je vloga novinarjev, da samo prikažejo zid in tiste, ki pač gledajo čez, ali je naloga novinarjev ta, da ponudijo pručke tistim, ki jih potrebujejo. V končni fazi za javno dobro.

Sej jaz mislim, da mi dajemo politiki zelo veliko stvari, ki bi jih bilo dobro dobiti. Samo problem je, da na drugi strani ni posluha. Ampak še enkrat bom rekla, meni je absolutno vseeno, kdo je na funkciji, jaz te ljudi ocenjujem samo v sklopu njihove funkcije. Zanima me, kaj bo naredil za družbo, držav in državljane. Nič drugega me ne zanima.

Pri analiziranju sem opazila, da se mešano pojavlja naziv Bratušek in Bratuškova. Kakšna je vloga urednika pri tem?

To je standard, ki bi ga morali urediti lektorji. Očitno imamo problem s tem, da nimamo neke enotne politike. Nekatere redakcije uporabljajo eno obliko, druge pa drugo. To je tehnična napaka znotraj Dela, da nimamo nekih direktiv. Po navadi takšne stvari razčistimo, ko ugotovimo, da imamo različna poimenovanja. Recimo v primeru Twitterja smo se morali odločiti, ali bomo pisali tviter ali Twitter, in dokler se lektorji niso odločili za nek standard, je prihajalo da različnih poimenovanj. Ko pa ugotovimo, kaj je bolj pravilna izbira, se trudimo poenotiti poimenovanja. Jaz tukaj ne bi iskala nekih globljih pomenov.

Ste se v uredništvu dogovorili za kakšen standard pisanja o Alenki Bratušek?

Ne. Prvič slišim, da bi to bil problem.

Se vam zdi problematično, da se v enem prispevku kot zaimek pojavi Bratušek in Bratuškova?

Ne, jaz tukaj res ne bi iskala nekih globljih pomenov. Avtor prispevka verjetno o tem sploh ni razmišljal.

Kaj pa stremljenje k temu, da določite en standard, ki mu potem sledi celotno uredništvo?

Ne, saj pravim, jaz tukaj res ne bi iskala globljih razlogov. Recimo hrvaški mediji za Jadranko Kosor pišejo Kosorica, kar se meni zdi eno tako poimenovanje z zelo negativno konotacijo. Če pa je Bratušek in Bratuškova, pa ne vidim kakšne negativnosti. Če pa bi govorili Kosorica, Babička ... To bi pa imelo zelo negativne konotacije. Ta Bratušek, Bratuškova pa je samo stvar stilistike in je povezano s tem, da na ravni hiše nimamo standarda. Ko je postala Alenka Bratušek premierka, je šlo delo normalno naprej. Nismo sprejemali posebnih direktiv, kako bomo poročali **Moški in ženske v novinarskih prispevkih. Pri analizi pogosto opažam, da je Alenka Bratušek edina ženska, ki nastopa v prispevku. Se vam zdi, da bi lahko urednica zahtevala od novinarjev, da vključijo še vsaj eno sogovornico, glede na to, da jih je v politiki, pa tudi v strokovni javnosti, kar precej?**

Odvisno od situacije. Če je nek dogodek in so določeni sogovorniki, ki jih povzameš, je to zelo težko. Takrat so take nepravilne slike odraz sveta, v katerem živimo. Če ti štirje vodje poslanskih skupin o problemu povedo to-in-to, zelo težko rečeš, da naj v prispevek vključijo še kakšno žensko. Mogoče bi si tudi medvedjo uslugo naredili, ker bi iskali ženske.

Zakaj bi bila to medvedja usluga?

Ne vem, zato, ker prideva potem do tega problema, da priznavamo eno neenakost. Govorim čisto osebno. Meni se zdi to dvorezni meč. »Zdaj bomo pa iskali žensko stališče ...« Zakaj? To pomeni, da mi priznavamo, da imamo taka in taka stališča. Jaz pa nočem tega v politiki. Zdaj pa če bomo mi iskali ženske, se mi zdi to isto kot predpisovanje nekih kvot. Ne vem, saj to je v nekem demokratičnem procesu lahko zelo koristno, ker pač recimo drugače ne gre ...

Ampak s tem dejansko pristajamo na to delitev. Ali ne bi kot urednica s tem naredila ravno tega, da bi umetno ven jemala ženske z namenom, da bi nekaj uravnotežila?

Zelo podoben problem je z uravnoteženostjo nasploh. Zakaj bi morali vedno iskati enega pro in enega kontra? Zakaj mi ne ugotovimo, da je neka rešitev dobra in potem poročamo samo o tem? Recimo se nam zdi, da je rešitev Alenke Bratušek, da vpelje davek, dobra, zakaj bi morali dodajati mnenje opozicijske stranke, ki pravi, da je ta rešitev slaba?

Zakaj se pa potem držite uravnoteževanja na splošno, z vidika spola pa ne?

Saj se ne. Mislim, pač poiščemo relevantne vire ... To se je treba zavedati, da je tudi rak rana novinarstva. Ker absolutno je še vedno problem, da se skuša iskati druge plati tudi takrat, ko jih ni treba.

Zakaj potem ne uravnoteževati na področju spola?

Če bi pisali prispevek o tem, bi poiskali relevantne vire. Če bi recimo pisali o kakršni koli diskriminaciji, bi poiskali sogovornike. Ampak če bi govorili o neki stvari, jaz ne vem, zakaj o njej ne bi smel govoriti moški. Zakaj o pravicah žensk ne bi smel govoriti moški? Ne bi pa dala besede kakšnemu moškemu, ki je seksist. Ker je irelevanten in ker ga nočem imeti v prispevku. Ne bi ga dala noter, ker se ne strinjam z njegovimi seksističnimi izpadi, bi pa dala kakšnega raziskovalca te tematike. In na tem mestu se mi zdi neumno dati prostor ženski samo zato, ker je ženska, če bi recimo bila slaba raziskovalka. A jo naj vzamem zato, ker je ženska, ali naj vzamem moškega, ker je dober? To so taki dvorezni meči. Izbrati nekoga, ker je dober na svojem področju ali pa v želji uravnoteženosti iskati nekoga, ki je pač ženska. Zakaj bi to delali? Ali ne delamo s tem večje škode? Važno, je, da pozna svoje področje, ne pa, kakšnega spola je.

V uredništvu se pogovarjamo, kdo je najbolj relevanten in na kraj pameti nam ne pade, da bi rekli, da smo imeli tri moške in dajmo zdaj imeti še tri ženske. Mi se na tak način ne pogovarjamo. To bi se mi zdelo škodljivo. Tako kot od predsednika zahtevam funkcijo in se ne sprašujem o njihovem spolu in enako velja za sogovornike.

Recimo, če bi kot urednica rekla, da imajo ženske manjšo dostopnost do prostora v časopisu, in bi se potem lotila to spreminjati ... To se mi zdi škoda. Mi iščemo ljudi, ki so nekaj naredili, ki nekaj vedo in so izstopili. Če bi analizirali recimo Ozadja, sem prepričana, da bi našli več žensk kot moških, pa verjamem, da se uredništvo o tem ne sprašuje, ampak samo iščejo dobre sogovornike.

Za konec bi vas vprašala še o uredniški politiki rubrike Izjava dneva. Alenka Bratušek jih je nekaj dala, ne pa prav veliko. Opažam pa, da se kot izjava dneva izpostavijo praviloma izjave, ki niso neki relevantni odgovori na posebej inteligentna vprašanja. Šele proti koncu leta daje bolj relevantne Izjave dneva. Zakaj prihaja do tega? Kdo izbira Izjave dneva?

Čisto odvisno. Pri Izjavah dneva se novinarji odločimo, kaj se nam zdi najbolj pomembna ali pa odmevna izjava tistega dne. Katera izjava bi zbrana za izjavo dneva, pa je čisto odvisno od različnih dejavnikov. Recimo novinarke vidijo svoje prispevke in predlagajo kakšne izjave, ki odmevajo, so nekaj posebnega ... Ali pa recimo urednica pregleda časopis in najde kaj dobrega. Ali pa recimo skupaj v uredništvu ugotovimo, kaj je tista izjava, ki je najboljša v tistem dnevu.

Pa je izjava »Nisem Železna lady, skupnega z njo imam le to, da sem ženska« res najboljša izjava celotnega dne?

Ja to nekaj pove tudi o predsednici vlade. Saj mi ne komentiramo te izjave dneva.

Jih pa izbirate.

Jih pa izbiramo, ja. Ampak spet ni tako, da bi mi izbirali prav z nekim grdim namenom.

Mogoče je to bilo čisto nenamerno, pa to še vedno ni pravilno.

Zakaj pa vi ne bi izbrali te izjave?

Ker govori o nerelevantni temi. Železna lady in primerjave z njo nimajo posebne zveze s trenutnim političnim dogajanjem v Sloveniji.

Ampak saj to je izjavila ona, to si je sama kriva.

Ja, ampak to je odgovor na novinarjevo vprašanje, ali je kaj podobna Železni lady.

Ja, samo to je še vedno njena izjava. Pač se pogleda, kaj je bilo rečeno. Politiki, ki dajejo neprimerne izjave in zahteve, so tisti, ki nosijo odgovornost za svoje besede in dejanja. Mi

novinarji s citiranjem in poročanjem o njih pokažemo, kako neprimerne stvari govorijo, da bralci vidijo, kdo so naši politiki v resnici. Ni to neko namerno diskreditiranje. Novinarji sprašujejo vprašanja, za katera presodijo, da so pomembna in dobra, in zato mislim, da ji je novinar postavil takšno vprašanje zato, ker je ona govorila o takšni temi. Takšno vprašanje je prišlo dejansko z njene strani. Novinar ni odgovoren za njene izjave, ona je odgovorna za svoje izjave. Je pa res, da so včasih zelo dobre Izjave dneva, včasih je pa tudi tak dan, da se je treba res potruditi, da najdeš sploh kar koli približno zanimivega. In mi te izjave res objavimo, ker je treba pokazati ljudem, s kom imajo opravka. Miška mala je bila stoprocentno izjava dneva, ker je treba pokazati na politike in javnosti pokazati, kaj govorijo, o čem razmišljajo in kako delujejo.

Priloga C: Intervju z novinarko C

Tema, o kateri bova danes govorili, je seksizem v tiskanih medijih. V svoji analizi sem se osredotočila na obravnavo Alenke Bratušek v Delu, in sicer v obdobju prvega leta od nastopa na funkcijo. Za začetek bi vas rada vprašala, ali pri svojem delu kdaj razmišljate o seksizmu?

Za odgovor na to vprašanje moram najprej povedati, kaj jaz delam. Jaz pokrivam notranjo politiko. Notranja politika je res bolj ali manj v domeni moških, ampak se stvari tudi precej spreminjajo. V vladi je recimo vse več žensk, tudi ministric. Ampak brez sprenavedanja je zadeva takšna, da ko novinarji delamo notranjo politiko, gledamo vzroke, posledice, kaj določene odločitve pomenijo, kako določene odločitve interpretirati ... Politični jezik je recimo zelo drugačen od našega običajnega jezika. To, kakšnega spola je akter, pa praktično ne igra vloge. Tako da konkretno pri mojem delu je to absolutno nepomembno. Sploh pa, politiki so nosilci moči in vpliva. Do njih je treba biti že v štartu kritičen, jih je treba nadzorovati in imeti neko distanco. Treba jih je spremljati, ker imajo njihove odločitve pomembne posledice na naša življenja. Narava njihovega dela je takšna, da so v prvi vrsti politiki in šele nato vse ostalo. Spol, starost ..., vse drugo je nepomembno in ne igra pomembne vloge. Za moje delo je to, katerega spola je oseba, katere dejanja opazujemo, popolnoma nepomembno. Za razliko od ženskega tiska, rumenega tiska ... Tam pač pride v ospredje videz, spol, družina ... Te druge okoliščine pač. Za delo, ki ga jaz opravljam, so te okoliščine popolnoma nepomembne. Ker to nima nobene vloge, o tem, vsaj na zavestni ravni, ne razmišljam. Ampak mislim, da tudi na nezavedni ravni velja

enako. To pa zato, ker v analizi, ki jo jaz opravljam, veljajo ene povsem druge spremenljivke, da je spol osebe nepomemben.

Ravno s tega vidika se mi zdi zanimivo, zakaj potem moja analiza razkriva, da ste se na Delu ukvarjali z videzom Alenke Bratušek, in sicer v prispevku, ki polemizira njeno izbiro tigrastega krila. Zakaj ta fokus, če pa so ti dejavniki očitno nepomembni?

Zato ... To je zelo podobno kot zdaj, ko je fokus predsednika države na njegov izpad na maturantskem plesu, ko je govoril o miškah in se obnašal popolnoma neprimerno. Skratka, to, da je ona ženska, ni igralo absolutno nobene vloge v tem smislu. Šlo je za to, da je njena funkcija takšna, da veljajo določena pričakovanja glede obnašanja in ravnanja. In Alenka Bratušek je bila neizkušena političarka. Absolutno neizkušena političarka. Njena politična kariera je bila kratka in iz manj pomembne funkcije svetnice se je povzdignila na mesto najpomembnejše osebe v državi. To je zelo podobno kot zdaj, ko prihajajo na politično sceno Miro Cerar in drugi, ki imajo malo izkušenj v politiki. In tukaj se res vidi, kakšno vlogo igrajo pri političnem ravnanju izkušnje. In ona je v bistvu pošiljala sporočila Vatikanu ... Aja, ne, v Vatikanu je bila oblečena popolnoma črno. V Rimu je pa njena izbira oblačil popolnoma zasenčila pomen obiska in vsebino obiska. In tisti prispevek ni govoril o njenih oblačilih, absolutno ne. To res ni bila poanta, niti se ne bi lotili takšnega prispevka, če bi šlo samo za to. Govoril je o tem, da ona s svojo neizkušenostjo ... Ne, mi smo se spraševali, ali je možno, da je ona zato, ker je neizkušena političarka, dela ene napake, ki jih izkušeni politik ne bi, in ali te napake lahko zasenčijo dogodek ali pa vsebino dogodka. Če se prav spomnim, je šlo za en dovolj pomemben obisk, ko je bila ona v enem precej zapletenem položaju, pred vrati je imela trojko, bonitetne ocene so padle na nulo, skratka bila je na tem, da se zgodi grški scenarij. Ta obisk je bil precej pomemben za to, da se Slovenija začne vleči iz blata. Čisto točno se ne spomnim vseh detajlov tistega obdobja, to moram priznati, tako da točne vsebina obiska se več ne spomnim. Vem pa, da nas je zbadlo to, da so se vsi ubadali z njenim krilom in ne z vsebino obiska. Ona se ni ozirala na svetovalce za oblačila, ampak je gojila en čisto svoj stil. Za nas njena oblačila seveda niso bila zanimiva, dokler niso njena oblačila začela vplivati na vsebino njenega dela. In mi smo se seveda spraševali, ali je to sprejemljivo. To ni bil prispevek o krilu – čeprav ga lahko kot takšnega interpretiramo –, ampak je govoril o tem, kako lahko predsednik s svojimi dejanji, s svojim obnašanjem in tudi s svojimi oblačili pošilja sporočila. Zelo podoben primer je bila tudi situacija, ko je Borut Pahor prišel na eno vrhunsko srečanje v kavbojkah, pa je moški. In seveda so se tudi

takrat mediji razpisali, da je bil nespoštljiv, ker predsednik države ne more priti v kavbojkah in zmečkani srajci. In seveda tudi ta izbira je bila sporočilo. Skratka, v tem kontekstu smo napisali tudi ta prispevek. Sploh pa smo v vsakem primeru napisali milijon prispevkov o ukrepih vlade.

Ravno ukrepi vlade, ki jih omenjate, so se pri analizi izkazali za svojevrstno zgodbo. Celoletna analiza namreč kaže, da je v času brez političnih kriz pozornost, namenjena Alenki Bratušek, občutno višja od te, ki ji je namenjena v obdobjih, ko nastopijo politične krize. Ko je kakšna kriza, se zdi, da je novinarji ne upoštevate kot pomembno sogovornico.

Tukaj bi prišlo do bolj natančnih izsledkov, če bi analizirali recimo Pahorjevo ali pa Janševo vlado in to primerjali. Kadar nastopi kriza, politiki ne nastopajo za javnost. Tukaj bi vam verjetno vedel kaj več povedati kakšen strokovnjak za odnose z javnostmi, sploh z vidika, zakaj je to tako. Politiki, zlasti top politiki, se pač umaknejo. Mislim, da to res ni nič nenavadnega, ker se politiki v kritičnih obdobjih radi umaknejo, tako da resnično mislim, da tak trend ni seksističen, ampak velja ne glede na spol. To sploh ni povezano s spolom. Če vir nima povedati kaj pametnega, ga ni smiselno vključevati v prispevek. Že tako smo prostorsko omejeni, to bi bilo res nesmiselno. In mediji niso zavestno spregledali Alenke Bratušek. In hočem tudi reči, da izsek samo enega medija v samo enem mandatu lahko tudi popači sliko. Ko je propadala Janševa vlada, izjav praktično ni bilo, Janša sploh ni dajal izjav, recimo. Po navadi v težkih obdobjih bolj govorijo vodje poslanskih skupin, generalni sekretarji strank in zelo redko predsedniki. Ti se po navadi pojavijo šele takrat, ko imajo neko jasno sporočilo. V krizah praviloma mediji reflektirajo to, kaj je politik naredil, kaj njegove odločitve pomenijo, kaj lahko pričakujemo ... Ona je definitivno vodila to igro, ker je bila predsednica vlade in najmočnejša političarka v državi, ampak takrat se pač nič ni oglašala. Tudi trenutno je zelo podobno. V krizi o prodaji Telekomu govori največ koalicijski partner Židan in ne Cerar. To je bolj stvar enih nenapisanih pravil komuniciranja v kriznih trenutkih, ko predsednik govori samo, ko je res nujno.

Če naveževa sedanjo situacijo na preteklo, me zanima še vaše mnenje o odnosu med Alenko Bratušek in Karlom Erjavcem. V Delu se namreč pojavlja stavčna struktura, ki daje konotacijo, da je Alenka Bratušek ujetnica njegovih muh. Pa tudi Jankovičevih. V primeru Cerarja, ki ga navajate, pa so mediji veliko bolj pravični, ko pišejo, da Erjavec nagaja, se želi odločati ...

Ne spomnim se, da bi kar koli takšnega napisala, zato težko to komentiram. Jaz mislim, da če govorimo o odnosu notranjepolitične redakcije do Bratuškove, je ona bila tako predsednik kot

kateri koli drugi predsednik. Kvečjemu se je čutilo nekakšno podcenjevanje s strani drugih politikov do nje, ampak še to ne zato, ker je ženska, ampak zato, ker je bila neizkušena.

Na Delu imam izkušnje s štirimi vladami in lahko ocenim, da odnos do Alenke Bratušek nikakor ni bil neenak. Bratuškova ali Bratušek je bolj lektorska domena, ki bi jo sicer lahko poenotili, pa tudi reči, da se je Erjavec spet odločal ... Kaj pa vem, podobno je delal tudi s Pahorjem.

Ampak je pa izbira besed zelo drugačna. Reči, da se je odločal, je čisto sprejemljivo, predpostaviti in reči, da je bila Alenka Bratušek ujetnica njegovih muh, je nekaj čisto drugega.

Glejte, ne poznam primera, tako da sploh ne vem, o čem govoriva, da bi se lahko kakor koli opredelila. Ne spomnim se, da bi kaj takega napisala jaz.

Dobro. Pri tem podcenjujočem odnosu politikov do Alenke Bratušek, ki ga omenjate, me zanima, kakšna se vam zdi vloga novinarjev pri reproduciranju teh stališč.

Tukaj je treba najprej ločiti to, da noben politik ni bil do Alenke Bratušek žaljiv samo zato, ker je ženska. Med politiki nikoli na javni način ni bila izrečena nobena šovinistična beseda. Ampak v tej veliki politični igri se veliko stvari skriva za besedami. Bile so recimo zahteve bistveno višje postavljene, sploh v primerjavi do starejših politikov, ki bi se jih bal. In spet, on (Erjavec, op. A. K.) s svojimi političnimi zahtevami ni bil nepošten zato, ker Alenka Bratušek ni bila suverena političarka. Ergo, če bi Alenka Bratušek bila suverena političarka, kar ni bila v tem času, do vlade in do svoje stranke, bi Erjavec bil do nje spoštljiv, ne glede na to, ali je ona ženska. Pravila v politiki so drugačna, ker oni ocenjujejo moč, ki jo imaš, ne spol. Če bi bila 90-letna babica s 30 poslanci, do nje ne bi bili nespoštljivi. Bratuškovo so izsiljevali zato, ker je bila šibka. Ona je bila šibka političarka, ker ni obvladovala lastne stranke. Tako da jaz mislim, da to, kar se je dogajalo, presega seksizem in odnos do spola, ker na tej ravni, na ravni visoke politike, veljajo drugačna pravila. Ne vem, če znam to pravilno pojasniti, ampak tako to je. In novinarji v osrednjih medijih zagotovo do nje niso bili nespoštljivi zato, ker je bila ženska, ampak so do nje bili kritični zato, ker je pod a cincala, pod b ni naredila redu v lastni stranki in c zato, ne.

Ravno to obdobje uvajanja reda v stranki me spominja na prisposodo, ki sem jo zasledila v prispevkih, češ da je odločitev med Alenko Bratušek in Zoranom Jankovičem kot med očetom in med mamo pri ločitvi. Zakaj taka prisposoda v Delu?

To je takšna izjava, ki je zelo zanimiva za medije zato, ker je za bralce zelo razumljiva. Na preprost način pojasni ključno dilemo tistega časa. To, da je on moški in ona ženska, naredi

prisposodbo še boljše. V bistvu je to bila genialna prisposodba te dileme, ker je bila točno takšna. Točno takšna.

Ja, če bi šlo zdaj v neke globine in gledali, da ona kot ženska je mama in on kot moški oče ... Dejansko voditelji delujejo kot starši, kot nek »father figure«. Politiki tako delujejo na svoje člane in v tem smislu je članstvo to dilemo videlo natanko tako. Zato je bila ta izjava vredna objave, bila je odsev resnične dileme, zelo točen povzetek te hude dileme. In mi nismo pisali, da je ona ženska in on moški, mi smo pisali o tem, pred kakšno dilemo se je članstvo znašlo. Oni so se morali odločati med dvema močnima politikoma, torej ustanovitelj oziroma oče, ker on je bil oče stranke, in na drugi strani Bratuškova, ki je bila v bistvu predsednica vlade, ki je to stranko pripeljala na oblast. Se pravi, da je res bila dilema med očetom in mamo. Ali govorimo o spolu ali pa govorimo o dveh figurah, starševskih figurah.

Meni se ta izjava ni zdela sporna. Seveda, če stvar interpretiraš z vidika spola, je stvar lahko sporna, ampak ni bila. Bila je absolutno natančna, ker je natančno za to šlo. Definitivno bi jo objavila.

Podoba Alenke Bratušek kot mame se pojavlja tudi sicer, in sicer kot skrbnice, ki bo poskrbela za brezposelnost mladih, bo uredila očetovski dopust ... Polarizacija tem, v katerih se Alenka Bratušek pojavlja več, je takšna, da jo reprezentira v vlogi mame. Zakaj se pri takih temah najde več prostora za Alenko Bratušek?

To je zato, ker je ona na področjih očetovskega dopusta in brezposelnosti mladih zelo veliko naredila. Ta poudarek je naredila ona. Njen pomemben politični dosežek je recimo to, da je pridobila velika evropska sredstva za reševanje brezposelnosti mladih. To, in vpis fiskalnega pravila, pa ureditev davka. Ona je o teh svojih pomembnih dosežkih tudi veliko govorila. Zato je na primer pri urejanju brezposelnosti mladih zelo veliko o njej. Ker se je ona takrat zelo odprla za medije, razumljivo.

Pa tudi Delo je naredilo velik poudarek na mlade zato, ker časopisi težko ogovarjajo mlade in je to bila zato tema, s katero se je Delo skušalo približati mladim.

Ampak spet ne zato, ker je ona ženska, ampak zato, ker je to bil njen pomemben politični dosežek. Pridobila je rekordno količino denarja. Absolutno pa to, da je ona ženska, ni igralo nobene vloge. Absolutno ne.

Še ena stvar je pomembna pri dnevni politiki, in sicer to, da se stvari dogajajo in mi o njih poročamo. Kar mi delamo, je odsev realnega stanja, stvari, ki se dogajajo. Skratka, če ona ni nastopala v javnosti, je ni bilo, če pa je nastopala v javnosti, je bila v prispevkih.

Tukaj res ni nobenih velikih ozadij, da bi se razlikovalo glede na spol, vsaj za Delo lahko tako rečem. Bili smo kritični do nje, ampak kritični smo tudi do vseh ostalih. Kritični smo, ko se politiki neprimerno obnašajo, na primer kavbojke in krila, ali pa ko vlečejo nepravilne poteze, ali pa so politiki neizkušeni, ker niso znali uveljaviti avtoritete ... Do teh stvari smo kritični. Spol tukaj ne igra nobene vloge.

Za konec me še zanima, koliko lahko ima novinarka pri dnevnem tisku o notranji politiki še svoje predpisovalne funkcije. Recimo, da bi skrbela za to, da se v prispevku pojavi vsaj ena ženska, če je sogovornikov več, da bi recimo o fiskalnem pravilu govoril en ekonomist in ena ekonomistka.

Absolutno lahko, ampak jaz mislim, da spol tukaj ni pomembno merilo. Absolutno ne.

V enih časopisih, predvsem zasebnih, so ugotovili, da bralce najbolj vlečejo mlade ženske. Recimo, bralci za vsako ceno klikajo na te novice. In tudi njihove slike objavljajo, ker je po nekih raziskavah za bralce to bolj zanimivo zato, ker raje gledajo mlade ženske kot stare grde moške.

Ampak meni se to ne zdi nobeno merilo.

Treba se je tudi zavedati, kako je videti en tak dan v notranji politiki. Najprej se ugotovi, kaj je na ta dan relevantno, in dnevne relevantne dogodke je treba pokriti. In potem je pri dnevnih časopisih treba najti še ljudi, ki o tem kaj vedo, da se odzovejo. Pomembno je, da najdemo relevantne vire, ki so pripravljeni z nami govoriti in so ta trenutek na voljo. Da bi ob tem še razmišljali o spolu ali spolnih kvotah, je neizvedljivo. Recimo današnji seznam ekonomistov, večina je moških in tako pač je.

Ultimativno merilo je to, da najdeš človeka, ki o tej temi nekaj ve in tukaj je čisto vseeno, ali je to moški ali ženska.

Priloga Č: Intervju z Alenko Bratušek

Najprej bi se vam želela iskreno zahvaliti za vaše sodelovanje. Danes bova govorili o izsledkih moje raziskave, ki se je ukvarjala s tem, kako so vas mediji, natančneje Delo, obravnavali v prvem letu po nastopu na premiersko funkcijo. Pri razumevanju te teme mi bo dodatno pomagal tudi vaš uvid. Za začetek me zanima, ali ste morda ob nastopu na funkcijo slutili ali pričakovali seksističen odziv medijev?

Nisem pričakovala, da bom v medijih obravnavana na tak način, kot se je kasneje izkazalo. Je pa res, da sem že pred nastopom na funkcijo slutila, da smo ženske drugače obravnavane kot moški. Že kot poslanka sem opazila, da ženske dobivamo opazke, ki so seksistične.

Kot se je izkazalo v moji raziskavi, se te opazke potem v medijih lahko tudi reproducirajo.

Ja, verjetno res. Že nasploh imam občutek, da slovenski mediji bolj verjetno reproducirajo bolj populistične argumente, ki delujejo na prvo žogo. Pomembna sploh ni vsebina, ampak bolj populizem in pompoznost. To je tisto, kar pogosto v medijih zasede veliko prostora. To, da politika deluje na tak način, je žalostno. Nekateri prav izbirajo svoje izjave, ker vedo, da bodo z njimi dobili medijski prostor. In populistične so pogosto seksistične opazke. V Sloveniji takrat žal niti nismo mogli biti navajeni na ženske na premierski funkciji, ker sem jaz bila prva, ki je nastopila na to funkcijo. Morda je tudi zaradi tega prišlo do seksizma v medijih.

To me zelo spominja na izjavo, da je odločitev med vami in g. Jankovičem odločitev med mamom in očetom. Gre za populistično izjavo, ki so jo mediji reproducirali, v svoji raziskavi pa nato ugotavljam, da do tega prihaja zato, ker novinarji sami verjamejo, da je tudi v resnici šlo za prav takšno situacijo. Vse bolj je videti, da imajo pomembno vlogo novinarji in njihova osebna seksistična prepričanja. Ste vi morda kdaj zaslutili že pri stiku z novinarji, da vas obravnavajo neenako?

Niti ne. Kot predsednica vlade sem imela dostop do medijev skoraj neomejen. Interes oziroma zanimanje novinarjev je bilo veliko. Tako da tega, da bi me novinarji manj kontaktirali zato, ker sem ženska, nisem zaznala. Tudi tega, da bi se do mene vedli neprimerno, ni bilo. Odnosi so se mi zdeli zmeraj korektni. Je pa res, da je premierska funkcija posebna, in mislim, da tudi novinarji želijo dobiti odziv predsednice vlade.

Resnično negativna je bila recimo izkušnja z novinarji v komisarski zgodbi. Takrat sem pa resnično imela občutek, da me novinarji tudi zato, ker sem ženska, obravnavajo slabše.

Kaj pa vas je takrat najbolj zmotilo?

To, da mediji oziroma novinarji niso zaznali, kakšna priložnost se Sloveniji ponuja. Namesto tega so se vsi ukvarjali samo s tem, ali si Alenka Bratušek to zasluži. Morda zato, ker to smatrajo kot neko plačilo za politično funkcijo oziroma plačilo za opravljeno delo, čeprav to ni tako. Mediji niso zaznali, kaj pomeni za državo, da bi znotraj komisije zasedla predsedniško mesto. Ko je g. Juncker povedal, da bom podpredsednica komisije, in to za tako pomembno področje, kot je energetika, sem bila prepričana, da bodo tudi slovenski mediji zaznali pomembnost tega in si morda vsaj takrat rekli, da lahko nehajo z opazkami.

Kaj pa vas je motilo, če gledate prvo leto nastopa na funkcijo?

Zdaj ko gledam nazaj na celotno obdobje, se mi zdi, da ni primerno, da so se mediji, tudi Delo, ki sicer velja za relevanten medij, ukvarjali s tem, kako sem obuta, kako sem oblečena, kakšno frizuro nosim, kakšen vzorec imam na obleki. Razumem, da imamo rumene medije, ki se pač s takšnimi temami ukvarjajo. Tem tudi lažje oprostiš komentarje, ker veš, da se tudi z vsemi drugimi ukvarjajo na enak način. V rumenih medijih je pač pomembno, kako se ljudje oblačijo. Ampak da se pa pomemben dnevni medij, ki se ukvarja s politiko in ima neko veljavo, začne ukvarjati z videzom, se mi pa zdi neprimerno. Ne zdi se mi, da bi jih v enaki meri zanimala primernost videza drugih politikov. Vsaj ne spomnim se ničesar podobnega.

V intervjujih avtorji teh besedil pravijo, da ste si sami krivi, češ da ste se tako oblekli. In ko sva že pri tem, sicer poznajo in vam priznavajo vaše politične dosežke, kot je na primer pridobitev sredstev za urejanje brezposelnosti mladih, ampak o tem pa niso pisali toliko kot o vašemu videzu.

Ja, to je samoumevno. Uspehi so samoumevni, ali pa je za njih odgovoren kdo drug. Neuspehi so pa pripisani posamezniku. Če kaj ni v redu, je kriva Alenka, to pa, da smo speljali nekatere ukrepe, to pa se je pač vse samo zgodilo. Sprašujem se, koliko je to povezano s spolom, ker se mi zdi, da je to bolj lastnost vseh Slovencev, kot nek splošen odnos do pozitivnega in negativnega: negativno je ona, pozitivno pa se je pač zgodilo.

Zdaj bi morda šli po tromesečjih in bi preverili, kako ste vi doživljali trende, ki sem jih zaznala v analizi. Za prvo trimesečje je zelo značilno, da se vas ignorira, tudi oziroma zlasti pri pomembnih vprašanjih. Kako pa ste vi doživljali ignoriranje novinarjev?

Na začetku si pozornosti novinarjev nisem želela. Po nastopu na funkcijo se je bilo treba seznaniti s celotno situacijo, videti, pri čem smo ... V bistvu je bilo takrat ogromno dela in smo imeli zelo malo časa, tako da sem se večinoma ukvarjala s tem, kaj bomo naredili, ker je bilo treba ukrepati takoj. Takrat niti nisem imela časa razmišljati o medijih, ker je bila situacija takšna, da je bilo ogromno dela in zelo malo časa. Nisem bila pozorna na to, koliko se mediji z mano ukvarjajo. Res pa je tudi, da vladi pripada 100 dni, ko naj bi ji drugi dali malo miru, in morda je to kako povezano s trendom ignoriranja.

Vprašanje, ker se je novica o tigrastem krilu zgodila 14. junija, vi pa ste na mandat nastopili konec marca. Dodatno vprašanje pa je tudi, zakaj se je toliko govorilo o tem krilu in ne o relevantnih temah, ki so se takrat odvijale.

Hm, zdaj ko tako razmišljam, se tudi meni to zdi nenavadno. Kot rečeno, pa se takrat v obilici dela takšnih stvari nisem spraševala. Glavne teme so bile zame, kaj je treba narediti in kako bomo to naredili. Je pa res, da je v politiki pol zgodbe, kaj narediš in kako to narediš, pol zgodbe pa je to, kako mediji to predstavijo javnosti.

Če se recimo navežem na prav to novico o tigrastem krilu, je dejstvo, da so se v Rimu odvijali pomembni sestanki. Z Enricom Letto sva vzpostavila zelo dobre odnose, ki je naši državi pomembno pomagal. O tem se žal ni govorilo veliko, čeprav je to pomembno za državo.

Čisto iskreno sem se zavedala, da moja oblačila morda niso najbolj ortodoksna, in sem vedela, da malo vetra verjetno bo. Nisem pa pričakovala, da bo tako buren odziv. Ampak dejstvo pa je, da so moja oblačila moja stvar, in ko sem nastopila na funkcijo predsednice vlade, sem se odločila, da se jaz kot Alenka ne bom spremenila, ker takšna sem in je to del mene.

Seveda. Delo novinarjev pa je, da odgovorno poročajo o dogodkih. Glede na vse novinarske standarde vaš videz sploh ne bi smel biti tema v nekemu relevantnemu časopisu.

Tako je. Za Delo so take teme res neobičajne. Pri rumenih medijih človek vzame v zakup, ampak pri Delu pa seksizma človek ne bi pričakoval.

Kako pa gledate na impliciranje stereotipno ženskih lastnosti? V mislih imam predvsem pisanje o vas kot o nežni, sočutni in domestificirani ženski.

Na te implikacije nisem gledala kot na posebej problematične. Dejstvo je, da s političnimi kolegi vzpostaviš različno dobre odnose. Z nekaterimi se razumeš res zelo dobro in se to tudi vidi. Ali pa recimo, če vzameva primer Angele Merkel, ki je navzven znana kot bolj možata, v resnici pa je zelo prijetna in nežna ženska. Zato me recimo ne moti, da se je pisalo, da je bilo najino

srečanje prisrčno. Ko sediš za mizo in opravljaš pogovore, imaš pred očmi čisto druge stvari in te bolj zanima sogovornik in dober odnos z njim. S tem se resnično nisem ukvarjala.

Odpira se mi vprašanje, ali bi bilo morda treba uvesti neka, morda celo obvezna, izobraževanja za novinarje s področja seksizma.

To bi bilo dobro, da novinarji že na fakulteti oddelajo. Čeprav samo uvesti nek predmet še vedno ne pomeni, da se bodo stvari zares začele spreminjati. To je stvar, ki je zelo povezana z našo kulturo. Mislim pa tudi, da bo potrebnega kar nekaj časa, da se stvari spremenijo. Potrebni bodo več let, da se bo položaj žensk v politiki ali pa na visokih položajih spremenil. Če recimo primerjam z Norveško, kjer moški morajo na porodniški dopust – kar je za naše razmere recimo zelo nenavadno –, se spomnim pogovorov z drugimi ženskami, ki so mi povedale, da je bilo pred 25 ali 30 leti na Norveškem enako, kot je sedaj pri nas. Tudi čas je lahko tisti, ki dela za nas, če se bomo ženske vseskozi zavzemale za izboljšanje položaja žensk.

Kako pa se vam zdi, da ste doprinesli k tej spremembi, ki se bo na področju položaja žensk počasi odvijala?

Jaz upam, da se bo v prihodnosti prikazalo, da sem. V tem trenutku še nekako nimam občutka, da bi se kaj spremenilo ali pa da bi ženske imele občutek, da se je kaj spremenilo. Me sicer marsikatera ženska ustavi na ulici in mi pove, da je treba delati za enakopravni položaj žensk, da ni prav, kako ljudje obravnavajo ženske na vodilnih položajih in tako naprej. Upam, da se bo sčasoma izkazalo, da je to, da smo imeli prvo predsednico vlade – in iskreno upam, da ne bom zadnja – nekaj dobrega, pravičnega in pravičnega.

Če bi recimo primerjali strankarski aparat s svetom medijev. Kateri od teh dveh svetov se vam je po vaši izkušnji zdel bolj nepošten do žensk?

Znotraj stranke – razen tega, kar sva imela z g. Jankovičem – nisem imela občutka, da bi bila diskriminirana, ker sem ženska. Pa tudi ta najina zadeva med nama ni bila povezana s spolom, ker bi se on enako obnašal tudi do moškega kolega. Pri napredovanju v političnem svetu spol ni igral nobene vloge. Obravnavana sem bila enako kot vsak drug. Ko pa so name postali pozorni mediji, so se začele najrazličnejše debate o videzu, moji družini, kaj si »zaslužim« in česa ne ... Tako da moram priznati, da se mi zdi svet medijev veliko bolj neizprosno do žensk kot svet politike.

Ali se spominjate novinark A in C?

Ja, se ju spomnim.

Se slučajno spominjate, kakšen je bil konkretno njun odnos do vas?

Meni se je zdel naš odnos korekten in dober. Vsekakor nimam z njima negativnih izkušenj. Doživljala sem ju kot kvalitetni novinarki, ki postavljata dobra vprašanja in vesta, o čem sprašujeta. Jaz sem ju uvrščala med resne novinarje.

Ko sva že ravno pri novinarskih vprašanjih. Katera novinarska vprašanja so vas najbolj zmotila?

No, zmotila me načeloma niso nobena vprašanja, ker sem odgovarjala na prav vsa vprašanja. Se mi pa ni zdelo primerno, da me v praktično vsakem intervjuju novinar vpraša, kako usklajujem družinsko življenje in kariero. Tega vprašanja jaz pri moških kolegih ne zasledim nikoli, je pa problematično zato, ker sporoča, da smo ženske za pred štedilnik in je svet moških rezerviran za politično kariero. Včasih se pošalim, zakaj nihče ne vpraša Janeza Janše, kako usklajuje življenje z dvema malima otrokoma in politično kariero. O oblekah me recimo niso niti spraševali, ampak so bolj pisali neke svoje ugotovitve. Ampak se mi vseeno ni zdelo primerno, zlasti za resne medije. Pa tudi to, da so me preveč spraševali o odnosu z Zoranom Jankovičem v smislu, kot da on z mano upravlja. Nikoli nisem na tak način delovala in ne razumem, zakaj bi novinarji to pričakovali.

Zanimivo, ker novinarji pa vedno znova poudarjajo, da so oni tisti, ki odrišejo resničnost.

Seveda, novinarji naj bi odsevali resničnost. Dejstvo pa je, da vsak to resničnost vidi skozi svoje oči in vsake oči imajo svojo resničnost. In recimo ravno pri teh vprašanjih, ki sem jih prej naštel, se je dogajalo to, da so mi novinarji postavljali ena in ista vprašanja, čeprav sem nešteto povedala, kako je. In potem spet vprašanje, kako je z domom, kako sem videti in kako shajam z Zoranom Jankovičem.

Koliko pa so vam novinarji s tem povzročili politične škode?

Sigurno so mi politično naredili škodo, ampak glede tega ne morem narediti ničesar. V končni fazi pa se je na koncu vseeno izkazalo, da sem suverena političarka. Ampak spet so potem to prikazali kot poraz. Eno leto so me ves čas spraševali, ali sem samostojna ali ne, ali z mano kdo upravlja, ko se pa je izkazalo, da se to ni dogajalo, je bil to v njihovih očeh spet moj poraz.

Mediji imajo neskončno vlogo pri ustvarjanju javnega mnenja in tukaj bi lahko novinarji odigrali pomembno vlogo. Novinarji se morajo zavedati svoje odgovornosti, ker so oni tisti, ki kreirajo javno mnenje. Pravite, da te odgovornosti niti ne čutijo tako zelo, zato mislim, da je verjetnost, da bodo kaj spremenili, majhna.

Mislite, da je možno, da bi novinarke in političarke stopile skupaj zavoljo manj seksističnega poročanja?

Mislím, da to trenutno ni mogoče. Je pa zelo zanimiva ideja. Tukaj ponovno vidim pomembno vlogo fakultet, ki bi lahko organizirale recimo okrogle mize, na katerih bi se srečale političarke in novinarke in se skupaj pogovorile o tej temi. To soočenje bi bilo zelo dobro, ker je prav, da novinarke slišijo tudi od političark, kaj je bilo seksistično in zakaj. Naj slišijo recimo od mene osebno, da mi ni prav, da se ukvarjajo na primer z mojo obleko, in naj potem tudi same povedo, zakaj so se odločile pisati take članke. Skratka, resnično se mi zdi pomembno, da se o tem začne govoriti. Ker zdaj se recimo pogovarjava midve, prej ste se vi pogovarjali z novinarkami, ampak v bistvu pa bi bilo zelo dobro, če bi se ta krog sklenil in bi se tudi novinarke pogovarjale direktno s političarkami. To bi lahko bil dober začetek sodelovanja.

Priloga D: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

sem Aleksandra Klopčič, študentka Fakultete za družbene vede in pripravljam magistrsko nalogo na temo seksizma v tiskanih medijih. Prosim, da si vzamete nekaj minut časa in odgovorite na nekaj kratkih vprašanj na temo vašega razumevanja novinarskih prispevkov o Alenki Bratušek. Anketa je anonimna, za izpolnjevanje pa boste potrebovali približno 7 minut.

1. Označite lastnosti, ki se vam zdijo tipične za ženske. Možnih je več odgovorov

- ☐ Optimizem
- ☐ Sočutnost
- ☐ Pogum
- ☐ Nežnost
- ☐ Odločnost
- ☐ Družabnost
- ☐ Aktivnost
- ☐ Obzirnost
- ☐ Samostojnost
- ☐ Občutljivost
- ☐ Tekmovalnost
- ☐ Sodelovanje
- ☐ Nič od navedenega.

2. Označite lastnosti, ki se vam zdijo tipične za moške. Možnih je več odgovorov.

- ☐ Optimizem

- ☐ Sočutnost
- ☐ Pogum
- ☐ Nežnost
- ☐ Odločnost
- ☐ Družabnost
- ☐ Aktivnost
- ☐ Obzirnost
- ☐ Samostojnost
- ☐ Občutljivost
- ☐ Tekmovalnost
- ☐ Sodelovanje
- ☐ Nič od navedenega.

3. Kako pogosto berete časopis Delo?

- ☐ Vsak dan
- ☐ Nekajkrat na teden
- ☐ Enkrat na teden
- ☐ Nekajkrat na mesec
- ☐ Nikoli

4. Kaj od naštetega se vam zdi nepravilno? Možnih je več odgovorov

- ☐ Moški in ženske so različno plačani za isto delo
- ☐ Uporaba generičnega spola (npr. udeleženci namesto udeleženci in udeleženke)
- ☐ Prepričanje, da so fantje bolj nadarjeni za matematiko, dekleta pa za družboslovje
- ☐ Cenzuriranje fotografij žensk, ki dojijo

- ☐ Ženske službene uniforme so bolj izzivalne od moških (npr. v baru)
- ☐ Dovoliti, da si vodjo izberejo sodelavci sami, čeprav je v kolektivu več moških kot žensk.
- ☐ Naziva gospa in gospodična
- ☐ Nič od navedenega.

5. Ali bi se opredelili kot strpnega do enakopravnosti spolov?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Ne vem

6. Kako bi ocenili seksizem v slovenskih medijih?

- ☐ To sploh ni problem
- ☐ To ni problem
- ☐ To je problem
- ☐ To je velik problem
- ☐ Ne vem

Sledi nekaj situacij v časopisu Delo. Zanima me vase subjektivno mnenje o njih. Napačnih odgovorov ni!

7. V prispevku o prevzemu vlade je Alenka Bratušek omenjena šele na koncu prispevka.



Se vam to zdi običajno za slovenske medije?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

Se vam to zdi seksistično?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

8. V prispevku o pomembnem političnem vprašanju Alenka Bratušek ali njeno mnenje nista omenjena niti enkrat.



Se vam to zdi običajno za slovenske medije?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar

- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

Se vam to zdi seksistično?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

9. V novinarskem prispevku je Alenka Bratušek predstavljena kot Jankovičeva podrejena.



- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

Se vam to zdi seksistično?

- ☐ Sploh ne

- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

10. Cel novinarski prispevek je namenjen videzu Alenke Bratušek.



- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

Se vam to zdi seksistično?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

11. Alenka Bratušek se pojavlja v prispevkih, ki obravnavajo tipično ženske teme sociale, skrbi za družino in mlade.



- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

Se vam to zdi seksistično?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Zelo
- ☐ Ne vem

12. V katero starostno skupino spadate?

- ☐ do 18 let
- ☐ 19-23 let
- ☐ 24-30 let

- ☐ 31-40 let
- ☐ 41-50 let
- ☐ 51-60 let
- ☐ Več kot 60 let

13. Kakšna je stopnja vase dokončane izobrazbe?

- ☐ Nedokončana OŠ
- ☐ Osnovna šola
- ☐ Srednje poklicno izobraževanje (3-letno)
- ☐ Gimnazijsko izobraževanje
- ☐ Višja šola
- ☐ Visokošolski strokovni program, univerzitetni program (tudi 1. bolonjska stopnja)
- ☐ Strokovni magisterij (2. bolonjska stopnja)
- ☐ Znanstveni magisterij, specializacija po univerzitetnemu programu
- ☐ Doktorat znanosti

Katerega spola ste?

- ☐ Moški
- ☐ Ženska

Najlepše se vam zahvaljujem za sodelovanje!

Priloga E: Rezultati ankete

1. Označite lastnosti, ki se vam zdijo tipične za ženske. Možnih je več odgovorov		
Odgovori	Frekvence	Odstotek
Optimizem	79	33%

Sočutnost	197	83%
Pogum	88	37%
Nežnost	195	83%
Odločnost	77	33%
Družabnost	121	51%
Aktivnost	78	33%
Obzirnost	119	50%
Samostojnost	80	34%
Občutljivost	182	77%
Tekmovalnost	44	19%
Sodelovanje	123	52%
Nič od navedenega	0	0%

2. Označite lastnosti, ki se vam zdijo tipične za moške. Možnih je več odgovorov		
Odgovori	Frekvence	Odstotek
Optimizem	51	19%
Sočutnost	18	7%
Pogum	184	70%
Nežnost	15	6%
Odločnost	166	63%
Družabnost	102	39%
Aktivnost	139	53%
Obzirnost	22	8%
Samostojnost	135	52%
Občutljivost	34	13%
Tekmovalnost	207	79%
Sodelovanje	49	19%
Nič od navedenega	0	0%

3. Kako pogosto približno berete časopis Delo?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Vsak dan	61	24%	24%
Nekajkrat na teden	64	26%	50%
Enkrat na teden	41	17%	67%

Nekajkrat na mesec	86	33%	100%
Nikoli	4	0,15%	0%
Skupaj	251	100%	100%

4. Kaj od naštetega se vam zdi nepravilno? Možnih je več odgovorov.		
	Frekvence	Odstotek
Moški in ženske so različno plačani za isto delo	236	90%
Uporaba generičnega spola (npr. udeleženci namesto udeleženke in udeleženke)	52	20%
Prepričanje, da so fantje bolj nadarjeni za matematiko, dekleta pa za družboslovje	141	54%
Cenzuriranje fotografij žensk, ki dojijo	89	34%
Ženske službene uniforme so bolj izzivalne od moških (npr. v baru)	127	49%
Dovoliti, da si vodjo izberejo sodelavci sami, čeprav je v kolektivu več moških kot žensk.	47	18%
Naziva gospa in gospodična	22	8%
Nič od navedenega.	12	5%

5. Ali bi se opredelili kot strpnega do enakopravnosti spolov?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Da	238	94%	95%
Ne	4	2%	96%
Ne vem	10	4%	100%
Skupaj	251	100%	100%

6. Kako bi ocenili seksizem v slovenskih medijih?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
To sploh ni problem	8	3%	3%
To ni problem	50	20%	23%
To je problem	103	41%	64%
To je velik problem	43	17%	81%
Ne vem	45	18%	100%
Skupaj	251	100%	100%

7. V prispevku o prevzemu vlade je Alenka Bratušek omenjena šele na koncu prispevka. Se vam to zdi običajno za slovenske medije?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	16	7%	7%
Niti ne	38	15%	22%
Še kar	60	24%	46%
Zelo	36	15%	61%
Ne vem	38	16%	77%
Skupaj	251	100%	100%

8. V prispevku o pomembnem političnem vprašanju Alenka Bratušek ali njeno mnenje nista omenjena niti enkrat. Se vam to zdi običajno za slovenske medije?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	23	9%	9%
Niti ne	45	18%	27%
Še kar	93	37%	64%
Zelo	65	26%	90%
Ne vem	25	10%	100%
Skupaj	251	100%	100%

8. V prispevku o pomembnem političnem vprašanju Alenka Bratušek ali njeno mnenje nista omenjena niti enkrat.. Se vam to zdi seksistično?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	23	9%	9%
Niti ne	62	25%	34%
Še kar	77	30%	64%
Zelo	73	29%	93%
Ne vem	16	7%	100%

Skupaj	251	100%	100%
--------	-----	------	------

9. V novinarskem prispevku je Alenka Bratušek predstavljena kot Jankoviću podrejena. Se vam to zdi običajno za slovenske medije?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	11	5%	5%
Niti ne	26	11%	16%
Še kar	94	38%	54%
Zelo	95	39%	93%
Ne vem	12	7%	100%
Skupaj	251	100%	100%

9. V novinarskem prispevku je Alenka Bratušek predstavljena kot Jankoviću podrejena. Se vam to zdi seksistično?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	46	20%	20%
Niti ne	65	24%	44%
Še kar	71	28%	72%
Zelo	65	24%	96%
Ne vem	18	4%	100%
Skupaj	251	100%	100%

10. Cel novinarski prispevek je namenjen videzu Alenke Bratušek. Se vam to zdi običajno za slovenske medije?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	14	6%	6%
Niti ne	25	10%	16%
Še kar	57	23%	39%
Zelo	138	58%	97%
Ne vem	8	3%	100%

Skupaj	251	100%	100%
--------	-----	------	------

10. Cel novinarski prispevek je namenjen videzu Alenke Bratušek. Se vam to zdi seksistično?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	29	12%	12%
Niti ne	43	17%	29%
Še kar	47	19%	49%
Zelo	123	50%	99%
Ne vem	3	1%	100%
Skupaj	251	100%	100%

11. Alenka Bratušek se pojavlja v prispevkih, ki obravnavajo tipično ženske teme sociale, skrbi za družino in mlade. Se vam to zdi seksistično?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	35	14%	14%
Niti ne	38	15%	29%
Še kar	53	21%	50%
Zelo	120	48%	98%
Ne vem	5	2%	100%
Skupaj	251	100%	100%

11. Alenka Bratušek se pojavlja v prispevkih, ki obravnavajo tipično ženske teme sociale, skrbi za družino in mlade. Se vam to zdi običajno za slovenske medije?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Sploh ne	30	12%	12%
Niti ne	105	42%	29%
Še kar	79	32%	49%
Zelo	35	14%	99%
Ne vem	3	1%	100%
Skupaj	251	100%	100%
12. V katero starostno skupino spadate?			
16 - 20 let	2	1%	1%
21 - 23 let	26	10%	11%
24 - 30 let	85	35%	46%
31 - 40 let	76	31%	77%
41 - 50 let	45	18%	95%
51 - 60 let	12	5%	100%

Več kot 60 let	1	0%	100%
Skupaj	251	100%	100%

13. Kakšna je stopnja vaše dokončane izobrazbe?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Nedokončana OŠ	0	0%	0%
Osnovna šola	1	0,003%	0%
Srednje poklicno izobraževanje (3-letno)	12	5%	5%
Gimnazijsko izobraževanje	61	24%	30%
5Višja šola	19	7%	37%
6Visokošolski strokovni program, univerzitetni program (tudi 1. bolonjska stopnja)	109	45%	81%
7Strokovni magisterij (2. bolonjska stopnja)	22	8%	90%
8Znanstveni magisterij, specializacija po univerzitetnem programu	21	8%	98%
9Doktorat znanosti	6	2%	100%
Skupaj	251	100%	100%

14. Katerega spola ste?			
Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Moški	81	32%	32%
Ženski	169	68%	100%
Skupaj	238	100%	100%